NATIONAAL MASTERPLAN LOPEN

Een rode loper voor de voetganger

City Deal
Ruimte voor Lopen

RUIMTE
VOOR
LOPEN

Inhoudsopgave

Voorwoord 3

Ter inleiding 5

1 Onze ambitie: in 2040 ligt in heel Nederland de rode loper uit voor de voetganger 9

2 Lopen kent een grote verscheidenheid en draagt bij aan het oplossen van een groot aantal maatschappelijke en individuele opgaven 13

3 Inzet op lopen is niet vrijblijvend: het is al vastgelegd in internationale overeenkomsten en nationaal beleid 21

4 De afgelopen jaren zijn flinke stappen gezet op het gebied van lopen 27

5 Nederlanders lopen de laatste jaren meer, maar er is ook nog veel ruimte en noodzaak voor groei 31

6 Kiezen voor lopen schept kansen voor mens en maatschappij 43

7 We werken samen aan acties om verder te bouwen aan lopen in Nederland 59

8 Overheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en private partijen voeren de acties gezamenlijk uit 69

9 Platform Ruimte voor Lopen voert de regie op de uitvoering van het Masterplan 83

Bijlage 1 Betrokken partijen per actie 86

Bronnen 91

Colofon 92

City Deal Ruimte voor Lopen

RUIMTE VOOR LOPEN

Oktober 2024 info@ruimtevoorlopen.nl

Voorwoord

Elke reis, hoe lang ook, begint met het zetten van de eerste stap. En wat hebben we samen de afgelopen jaren enorm veel grote en goede stappen gezet om tot dit Nationaal Masterplan Lopen te komen!

Flinke stappen vooruit

Met dit Masterplan laten we zien hoe lopen er vandaag voor staat. En we kijken vooral vooruit naar hoe lopen er in onze ogen uit kan zien in 2040. Inclusief wat daarvoor nodig is, wie dat gaat doen en hoe. Toch wil ik hier ook even terugblikken. Want we hebben ook al het nodige bereikt. Veel winkelstraten zijn het domein van de voetganger geworden, ook in mijn stad Wageningen was er destijds veel discussie over het autovrij maken van de hoofdstraat, nu kijkt iedereen je raar aan als je voor zou stellen om daar weer auto's toe te laten. We praten zelfs over het weren van fietsers uit dit voetgangersgebied. Steeds vaker erkennen we de belangen van voetgangers. Lopen heeft steeds vaker een plek in ruimtelijk beleid en mobiliteitsplannen. Ik ben ervan overtuigd dat dit mede te danken is aan de grote inzet van het Platform Ruimte voor Lopen, de City Deal Ruimte voor Lopen en alle betrokken partijen. Samen werkten we de afgelopen jaren hard om lopen op de kaart te zetten.

Tijdgeest

Ik besef dat we de tijdgeest mee hebben. Wereldwijd realiseren overheden zich steeds meer hoe waardevol het is als inwoners dichtbij huis toegang hebben tot voorzieningen en ook hoe belangrijk het is dat mensen (letterlijk) meer in beweging komen. Nederland heeft een goede uitgangspositie voor een beweegvriendelijke leefomgeving met een menselijke maat. Veel bestemmingen zijn lopend, fietsend en met het OV te bereiken. Maar we kunnen zeker niet achterover leunen. Het vergt hard werken om ruimte voor lopen te versterken en behouden. Nederland gaat de komende jaren stevig op de schop vanwege de enorme opgaven op het gebied van woningbouw, vervanging van infrastructuur en natuurherstel. Dat biedt kansen: laten we het meteen goed doen en bij al deze onderwerpen eerst vanuit de voetganger denken.

Rode loper

Wat ben ik trots dat zo'n zestig partijen uit de hele samenleving zich committeren aan de uitvoering van de acties in dit Nationaal Masterplan Lopen. Door samen te bouwen aan een Nederlandse loopcultuur rollen we de rode loper uit voor de voetganger.

Floor Vermeulen
Voorzitter Platform Ruimte voor Lopen
Burgemeester van Wageningen

Een rode loper voor de voetganger

Ter inleiding

Foto: Peter Schmidt

Bijna iedereen loopt, en lopen is van waarde voor het individu en de maatschappij

Lopen is voor de mens de meest vanzelfsprekende vorm van (voort)bewegen. Op het moment dat een kind leert staan en de eerste stappen zet is een nieuwe voetganger geboren. In het hele leven brengen lopen en wandelen veel mensen gemak, nut, ontspanning, plezier, een gevoel van vrijheid en zelfs geluk. Ook is lopen de vervoersvorm die we bij het ouder worden het langste zelfstandig kunnen benutten.

Kortom: bijna iedereen loopt en lopen heeft meerwaarde voor het individu én de maatschappij in het geheel.

Er zijn flinke stappen gezet, maar we zijn er nog niet

De afgelopen jaren hebben we in Nederland flinke stappen vooruit gezet op het gebied van lopen. Er zijn steeds meer gemeenten en provincies met loopbeleid, steeds meer voorbeelden van openbare ruimte die voetgangersvriendelijk is ingericht, steeds meer professionals in het ruimtelijke én het sociale domein die met lopen bezig zijn en steeds meer opleidingen die aandacht besteden aan lopen. Het platform Ruimte voor Lopen en de City Deal Ruimte voor Lopen hebben hier aan bijgedragen. De partners die hierin verenigd zijn, werken aan meer ruimte voor lopen in het hoofd, in beleid en op straat. Ook werkt Nederland in een samenwerkingsverband van ruim 50 landen aan de ontwikkeling van een Pan European Masterplan on Walking.

Maar we zijn er nog niet. De ruimte om te lopen en de kwaliteit van looproutes schieten nog te vaak tekort, te veel mensen hebben geen toegang tot de juiste hulpmiddelen, (voet)zorg en voor veel mensen is lopen niet vanzelfsprekend en wet- en regelgeving is nog ontoereikend. Gevolg: er wordt minder gelopen dan zou kunnen.

Tijd voor een Nationaal Masterplan Lopen

Vier jaar City Deal heeft duidelijk gemaakt hoe belangrijk het is dat overheden, maatschappelijke organisaties, private organisaties en kennisinstellingen samen aan lopen werken. Nu de City Deal eind 2024 eindigt, willen we komen tot een schaalvergroting van de bestaande samenwerking en initiatieven en het goed verankeren van lopen op nationaal niveau.

Daarom hebben tientallen overheden, maatschappelijke organisaties, private organisaties en kennisinstellingen dit jaar gezamenlijk gewerkt aan dit Nationaal Masterplan Lopen, onder aanvoerderschap van het platform en de City Deal Ruimte voor Lopen. De nadruk ligt hierbij op gezamenlijkheid: het plan is van en voor alle betrokken partijen. Voor beleidsmakers en bestuurders. Voor professionals in zorg en welzijn. Voor ontwerpers en beheerders. Voor werkgevers en burgerinitiatieven. Voor overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties.

Dit Nationaal Masterplan Lopen bevat concrete acties

Dit Masterplan is opgesteld vanuit het idee dat lopen als basale vorm van beweging en als duurzame modaliteit een positieve bijdrage kan leveren aan de fysieke en mentale gezondheid van de Nederlandse bevolking én aan de oplossing van een aantal maatschappelijke problemen waar Nederland voor staat.

Dit Masterplan bevat op hoofdlijnen vier onderdelen:

- een visie op lopen in 2040;
- een analyse van lopen anno 2023 inclusief het belang van lopen;
- cconcrete acties voor de jaren 2024 t/m 2030;
- een overzicht van hoe partijen samenwerken om het Masterplan uit te voeren.

Acties hebben betrekking op een landsbrede basis: strategie, beleid & wet- en regelgeving, kennis & data, eigenaarschap & samenwerking, professionals & capaciteit, budget. Daarnaast zijn er acties op het gebied van het activeren en faciliteren van mensen om te lopen, en het inrichten en beheren van een voetgangersvriendelijke openbare ruimte. Dit Masterplan geeft ook aan welke partijen met welke acties aan de slag gaan.

Insteek van het Masterplan is om lopen voor iedereen vanzelfsprekend te maken, dus niet alleen voor volwassenen en voor wie goed ter been is. Dat betekent bijvoorbeeld dat we werken aan een comfortabele en veilige loopruimte, die toegankelijk is voor iedereen. Dus ook voor jonge (spelende) kinderen en voor mensen die een stok, rollator, of rolstoel of kinderwagen gebruiken. Naast loopruimte gaat het ook om voorzieningen: toegang tot de juiste hulpmiddelen, ondersteuning en (voet)zorg voor iedereen.

De komende periode werken we de acties verder uit in een Uitvoeringsagenda

De acties in dit Nationaal Masterplan zijn nog op hoofdlijnen geformuleerd. De komende periode werken we alle acties uit tot het niveau van een Uitvoeringsagenda.

Ook meewerken aan de uitvoering van dit Masterplan? Meld je dan aan!

Zo'n zestig partijen hebben meegewerkt aan de totstandkoming van dit plan en werken nu mee aan de uitvoering. Wil jij ook meewerken aan acties uit dit plan? Of zijn er nieuwe acties die jij samen met andere partijen wil oppakken? Daar is alle ruimte voor. Neem dan contact met ons op via info@ruimtevoorlopen.nl.

Filip van As (Platform Ruimte voor Lopen)
Martine de Vaan (City Deal Ruimte voor Lopen)
Hannah Kandel (penvoerder)
André de Wit (penvoerder)

Meer lopen en een loopvriendelijke omgeving zorgen voor:

- Een betere gezondheid. En dat is essentieel, want ons zorgsysteem staat onder een enorme en steeds verder toenemende druk. Hierbij hoort ook mentale gezondheid: lopen vermindert stress. Wandelen zorgt ook voor ontspanning en plezier. Ontspanning en gezond worden/blijven zijn de meest genoemde redenen om een wandeling of ommetje te maken[1] Lopen is een zeer sterke preventieve gezondheidscomponent.
- Meer zelfredzaamheid en kunnen meedoen. Wanneer je kan lopen en te voet toegang tot voorzieningen hebt, kan je mee (blijven) doen in de maatschappij.
- Meer ontmoeting en sociale cohesie. Lopend maak je meer contact dan als je fietst, en al helemaal dan wanneer je in de auto zit of binnen blijft.
- Meer duurzame verplaatsingen. Lopen is een schone manier van verplaatsen. Als het in de plaats komt van bijvoorbeeld een auto, zorgt het voor minder uitstoot – essentieel gezien de klimaatproblematiek – en minder geluidshinder.
- Meer ruimte voor woningbouw en groen. Zonder inzet op lopen (en fietsen) zijn de verdichtings- en vergroeningsopgave niet haalbaar.

8 Foto: Wilmar Dik

Een rode loper voor de voetganger Nationaal Masterplan LOPEN

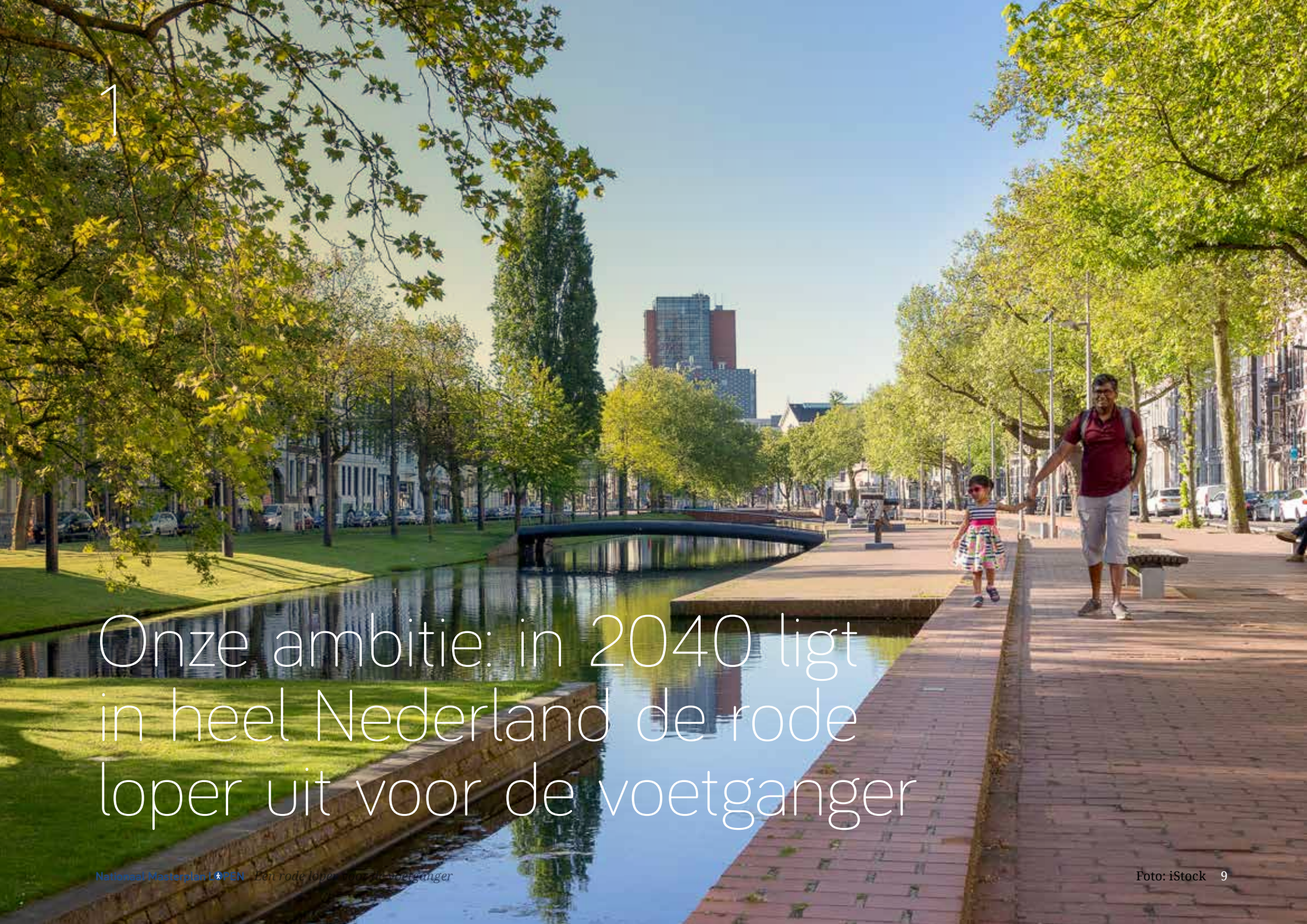

1

Onze ambitie: in 2040 ligt in heel Nederland de rode loper uit voor de voetganger

Foto: iStock

Dit hoofdstuk beschrijft hoe we zouden willen dat het er met lopen in 2040 in Nederland voor staat: wat voetgangers ervaren, hoe de fysieke ruimte eruit ziet, en hoe professionals aan lopen werken. Dit is het streefbeeld dat we met het Nationaal Masterplan Lopen dichterbij willen brengen. In heel Nederland, dus in stedelijk én landelijk gebied.

Nederland heeft een loopcultuur

- Nederland heeft een **loopcultuur**. Lopen is een **vanzelfsprekende, alledaagse activiteit**, bijvoorbeeld voor het doen van boodschappen, om naar school te gaan, voor het voeren van een werkoverleg of tijdens de pauze of gewoon om buiten te zijn en de omgeving te beleven. Lopen is de logische keuze voor kleine afstanden en voor de eerste en laatste reiskilometer. Onder het mom: waarom moeilijk doen, als het ook lopend kan?

- Ook als **vrijetijdsbesteding** is lopen **vanzelfsprekend**. Bijvoorbeeld door een ommetje in de buurt te lopen, hard te lopen of een lange afstandswandeling te maken.

- Voetgangers kunnen erop **vertrouwen** dat er door professionals en andere verkeersdeelnemers rekening met hen wordt gehouden.

Iedereen kan, durft en voelt zich welkom om te lopen en wordt daar waar nodig bij geholpen

- Mensen **kunnen, durven en voelen zich uitgenodigd om te lopen**: jong en oud, met en zonder beperking, alle genders, van alle achtergronden.

- **Iedereen** kan veilig en zonder voorbehoud lopen en verblijven in de openbare ruimte ongeacht motief, leeftijd, permanente of tijdelijke fysieke en / of mentale beperkingen.

- **Kinderen en jongeren** groeien op met het gemak en plezier van lopen. Kinderen kunnen veilig zelfstandig buiten spelen. Rond iedere school en sportvoorziening zijn lopen en fietsen de norm. Looproutes naar scholen hebben spelaanleidingen[1], zijn veilig en kunnen zelfstandig en ontspannen belopen worden. Kiss & ride-plekken bevinden zich niet direct naast school en sportvoorziening, maar op enige afstand. Hierdoor wordt het voor kinderen en jongeren vanzelfsprekend om lopend of fietsend naar school en sport te gaan: jong geleerd is oud gedaan.

- **Ouderen** – ook mensen met dementie – kunnen zo lang mogelijk blijven lopen. Op die manier kunnen ouderen zo lang mogelijk zelfstandig blijven. Vooral looproutes van zorgvoorzieningen naar andere voorzieningen zoals de supermarkt, huisarts en parkjes zijn extra goed onderhouden, bevatten geen oneffenheden, zijn voorzien van goede gids- en / of geleidelijnen en zijn waar mogelijk beschut tegen zon en wind. Stoepen in woongebieden met veel ouderen krijgen extra aandacht bij het beheer. Bij publiekstrekkende gebieden, wandelroutes en belangrijke looproutes zijn adequate wandelrondjes met rustplekken.

- Lopen is een vanzelfsprekend onderdeel van de **zorg** die mensen ontvangen. En iedereen heeft toegang tot **onderzoeken, behandelingen en interventies** gericht op **gezond kunnen lopen**. Denk aan activiteiten op het gebied van het voorkomen van vallen, preventieve screenings om blessures te voorkomen, goede voetzorg bij voetproblemen, toegang tot betaalbare goede schoenen en loophulpmiddelen, het volgen van leefstijltrajecten en deelnemen aan wandelgroepen.

- Lopen is een vanzelfsprekend onderdeel van de **werkdag** en wordt door werkgevers gestimuleerd. De omgeving van werkplekken is zo ingericht dat het uitnodigt

1 Een spelaanleiding is een object dat aanzet tot spelen.

tot buiten bewegen tijdens de werkdag. Wandeloverleggen – weetings – en lunchwandelingen zijn gebruikelijk.

Voetgangers zijn en voelen zich in de openbare ruimte 24/7 veilig

- Voetgangers voelen zich **veilig in het verkeer**. De normsnelheid voor gemotoriseerd verkeer in de bebouwde kom is 30 km/uur en in straten zonder voetpaden 15 km/uur. Voetgangers kunnen andere wegen, straten en fietspaden veilig en gemakkelijk oversteken, minimaal elke 200 meter. En voetgangers hebben eigen loopruimte: zij hoeven in principe niet uit te wijken naar fietspaden of de straat, en andersom hoeven andere weggebruikers zoals fietsers en bestelbusjes niet uit te wijken naar de stoep. In tijdelijke situaties (bijvoorbeeld bij wegwerkzaamheden) is er een veilige, toegankelijke en zo kort mogelijke alternatieve route voor voetgangers aanwezig.

- Voetgangers voelen zich **sociaal veilig**. Voetpaden en ontmoetingsplekken binnen de bebouwde kom zijn voorzien van passende openbare verlichting. Er is, ook 's avonds, zicht op vanuit nabijgelegen panden. Nieuwbouwwoningen worden daarom ontworpen met zicht op verblijfsplekken en looproutes, en gebouwen met andere functies dan wonen hebben een levendige begane grond. De openbare ruimte is overzichtelijk en goed onderhouden.

- De voetganger heeft een laag risico op **vallen**. Bij het ontwerp én beheer van ruimte voor lopen en verblijven wordt nadrukkelijk rekening gehouden met valveiligheid: vlak, stroef, schoon en zo mogelijk geen trap of te steile hellingbanen. Ook bij winterse omstandigheden zijn looproutes niet glad.

De openbare ruimte is loop- en verblijfsvriendelijk ingericht en nodigt uit tot verblijven en bewegen

- De openbare ruimte in de bebouwde kom is **primair het domein van de voetganger**.

- De openbare ruimte is **loop- en verblijfsvriendelijk** ingericht en **nodigt uit tot verblijven**. Er zijn voldoende ontmoetingsplekken voor alle leeftijden in de buurt, dankzij pleinen, parken en zitmogelijkheden onderweg. Deze zijn toegankelijk voor iedereen en aantrekkelijk. Ze worden actief beheerd en onderhouden: ze zijn schoon, vrij van zwerfvuil en obstakels. Ontmoetingen met je buren op straat zijn weer vanzelfsprekend voor jong en oud. Dit versterkt de sociale structuur.

- Iedereen heeft toegang tot aantrekkelijk **groen** in zijn directe woon- en werkomgeving. Zowel in stedelijk als landelijk gebied.

- **Automobiliteit** is deels vervangen door **lopen**, **fietsen, en OV**, waardoor er meer ruimte ontstaat voor onder andere groen, ontmoeting en verdichting. Er zijn minder autoparkeerplaatsen nodig. Nieuwe autoparkeerfaciliteiten zijn zoveel mogelijk gelegen aan de rand van de wijk, collectief gegroepeerd en waar haalbaar inpandig. Looproutes naar parkeerplaatsen en hubs zijn logisch en aantrekkelijk. Daar waar het fietsnetwerk overbelast was, heeft lopen die druk verminderd.

- Private en publieke **terreineigenaren** stellen indien mogelijk hun terrein open voor wandelaars.

Er is een uitstekend voetgangersnetwerk

- Steden, wijken en dorpen kennen een **fijnmazig en makkelijk te volgen voetgangersnetwerk** van looproutes. Dat betekent dat voetgangers niet om hoeven te lopen om hun bestemming te bereiken. De barrièrewerking van wegen, sporen en kanalen is zoveel mogelijk geslecht. Iedereen heeft vanuit de voordeur de mogelijkheid om te lopen of een wandeling te maken. Het netwerk faciliteert ommetjes.

- In combinatie met het **openbaar vervoer** – of daar waar het openbaar vervoer onder druk staat of ontbreekt: met andere vormen van publieke mobiliteit – kun je te voet overal komen. Er zijn goede looproutes van en naar een OV-haltes en deelmobiliteitshubs waar iedereen gebruik van kan maken. Ook stations en stationsgebieden zelf zijn voetgangersvriendelijk ingericht.

- Uitnodigende, zorgvuldig ontworpen en goed aangegeven **groene wandelnetwerken** lopen door de bebouwde kom – op maximaal 300 meter vanaf de voordeur – verbinden parken met elkaar en sluiten logisch aan op de **groene gebieden buiten de bebouwde kom**: de recreatie- en natuurgebieden en het landelijk gebied. Het netwerk maakt dankbaar gebruik van **water**: grachten, kanalen en singels. Het biedt goede mogelijkheden voor recreatief lopen en hardlopen, maar maakt het ook mogelijk alledaagse verplaatsingen te combineren met een aangename wandeling. Hiermee worden de steden en dorpen voor mens en dier verbonden met het buitengebied en visa versa. Een ommetje dichtbij of een langere wandeling in het buitengebied is makkelijk te maken. Voetgangers ervaren geen barrières, want

die zijn weggenomen of overbrugd. De groen-blauwe netwerken zorgen voor wateropvang en koelteplekken en bestrijden droogte.

- Looproutes zijn **toegankelijk en obstakelvrij**. Het voetpad is breed genoeg. Voetgangers – en zeker voetgangers met een beperking of hulpmiddel – hoeven niet te 'slalommen' over het voetpad: er staan geen obstakels in de weg zoals, lantaarnpalen, reclamezuilen, (ondergrondse) containers, overhangend groen, laadpalen en elektriciteitshuisjes, geparkeerde fietsen en auto's en terrassen. Gemeenten handhaven hierop met een vastgestelde "vrije doorloopruimte".

  Hoogteverschillen – bijvoorbeeld bij traptredes of trottoirbanden – zijn goed zichtbaar. Trappen zijn veilig en toegankelijk en hebben leuningen.

  Op looproutes zijn er regelmatig rust- en zitmogelijkheden, in het bijzonder op routes waar veel ouderen lopen. In recreatieve omgevingen zoals parken is er minimaal één voor alle voetgangers toegankelijke route. Verspreid langs looproutes zijn sanitaire voorzieningen aanwezig.

- Looproutes zijn **aantrekkelijk**. Bijvoorbeeld door de aanwezigheid van groen, water, kunst, sport- en spelaanleidingen, horeca, kijkpunten en zitmogelijkheden, en door goed onderhoud. Voetgangers ondervinden geen hinder van ander verkeer, bijvoorbeeld geluids- of stankoverlast. Niet alle loopruimte is 'aangeharkt', er is ook ruimte om te struinen.

- **Dagelijkse voorzieningen** zoals scholen, winkels, OV, sport en groen bevinden zich zoveel mogelijk op loopafstand van de woning, en zijn comfortabel en veilig aan te lopen. Dorpskernen en wijkcentra zijn voetgangersvriendelijk, met een aantrekkelijke ruimte voor lopen en verblijven. Hoofd-looproutes lopen langs (wijk) winkelcentra.

Stadsmakers, zorgverleners en andere professionals maken lopen makkelijk

- Stadsmakers en andere professionals in het **fysieke domein** zorgen voor voldoende en goede ruimte om te lopen en te verblijven: verbindend, toegankelijk, veilig en aantrekkelijk. Zij zijn zich bewust van wat er nodig is om toegankelijkheid te borgen.

- Zorgverleners, buurtwerkers en andere professionals in het **sociale domein** activeren mensen om te gaan lopen, en ondersteunen ze daar waar nodig bij

- De professionals uit het sociale en fysieke domein worden ondersteund met o.a. draagvlak vanuit **politiek en bestuur**, aandacht voor lopen in het **onderwijs** en **onderzoek** naar lopen.

- **Wandelen als vrijetijdsactiviteit** wordt gepromoot en ondersteund en mensen hebben eenvoudig toegang tot informatie over wandelmogelijkheden.

2

Lopen kent een grote verscheidenheid en draagt bij aan het oplossen van een groot aantal maatschappelijke en individuele opgaven

Foto: Gemeente Utrecht, Thomas Duiker

Lopen kent veel verschijningsvormen. Wij beschouwen de voetganger als iedereen die zich te voet – al dan niet met hulpmiddelen – voortbeweegt of verblijft in de openbare ruimte. Dus ook mensen die gebruik maken van een wandelstok, krukken, rollator, rolstoel of scootmobiel, een klein kind met een step en mensen met een kinder- of wandelwagen. Ook mensen op skates, skeelers, inlineskates, rolschaatsen, een step, een trapauto/skelter of een skateboard zijn voor de wet voetganger. Maar als we in dit Nationaal Masterplan spreken over de voetganger bedoelen we deze groepen niet, gezien de grote tempoverschillen met 'gewoon' lopen.

We zijn in feite allemaal op enig moment van de dag voetganger: iedereen loopt, vaak op verschillende manieren. 'Dé voetganger' bestaat dan ook niet: de verschillen in individuele mogelijkheden, voorkeuren en motieven zijn groot. In het begrip 'lopen' komen alle activiteiten van deze verschillende typen voetgangers samen.

Om duidelijk te maken wat we allemaal onder lopen verstaan, onderscheiden we de volgende vier hoofdcategorieën voetgangers, met voorbeelden ter illustratie:

- Lopen van A naar B. Bijvoorbeeld van huis naar school, werk of winkel of vice-versa.
- Lopen als voor- en natransport. Dat betekent: lopen van of naar het openbaar vervoer, de (gestalde) fiets, taxi, deelvervoer en/of de auto.
- Wandelingen en beroepsmatige verplaatsingen. Bijvoorbeeld de hond uitlaten, buiten spelen, een ommetje lopen, een toeristische wandeling, (snel)wandelen en hardlopen, postbezorging, lunchwandeling, wandelend vergaderen en de daily mile.
- Verblijven in de openbare ruimte: een parkbezoek, stilstaan voor een praatje, even uitrusten op een bankje onderweg, of samenzijn op een plein.

Figuur 1 Verschillende categorieën van lopen.

Mensen lopen in verschillende contexten

Echter: als we lopen alleen vanuit deze vier categorieën bekijken, dan doen we nog geen recht aan de grote diversiteit van voetgangers en lopen. De motieven waarom en de context waarin wordt gelopen kunnen immers sterk verschillen. En met die verschillen komen er andere eisen aan een bepaalde route als het gaat om lengte, inrichting en uitstraling. Ook de startpunten verschillen. Bijvoorbeeld: iemand die een ommetje met zijn jonge gezin door de buurt maakt, heeft andere eisen en wensen voor de ruimte dan iemand die met haar vrienden een stadswandeling maakt of met haar revaliderende vader een ommetje loopt rond het revalidatiecentrum. Daarom schetsen we hier ook verschillende contexten waarin mensen lopen:

- Werk. Bijvoorbeeld wandelend vergaderen (weeting) of een lunchrondje. Maar ook beroepsmatig lopen, zoals postbodes, krantenbezorgers, weg- en groenwerkers, zorgmedewerkers boa's en surveillanten doen.
- Onderwijs. Bijvoorbeeld de daily mile[2], lopend leren, lopen naar gym, ommetje.
- Zorg. Bijvoorbeeld wandelen met de therapeut, een ommetje met de rollator en lopen tijdens het verlenen van mantelzorg.
- Thuis. Bijvoorbeeld een ommetje overdag, rondje met kleine kinderen of de hond uitlaten.
- Recreatie. Bijvoorbeeld een wandeling door het groen, nordic walking, de stad ontdekken, sightseeing en toerisme.
- Sport. Bijvoorbeeld "stappen halen", joggen en hardlopen.
- Het centrum in. Bijvoorbeeld winkelen, dagelijkse boodschappen doen, terrasje pakken of een evenement bezoeken.
- Mobiliteit. Bijvoorbeeld kinderen wegbrengen naar school of lopen naar OV of auto.

Lopen draagt bij aan de oplossing van verschillende urgente opgaven voor mens en samenleving

Lopen heeft impact op de levens van mensen. Veel mensen vinden het fijn om te doen. En ook mensen bij wie lopen minder goed gaat, willen in ieder geval de mogelijkheid hebben om naar buiten te gaan. Lopen vermindert stress en is goed voor de eigen gezondheid en welzijn. Verder bevordert lopen in een loopvriendelijke omgeving ontmoeting en zelfredzaamheid, niet in de laatste plaats van ouderen en mensen met een beperking. Kortom: lopen verhoogt de kans op een gezond en prettig leven van de mens als individu.

Lopen of wandelen?

Sommige mensen maken onderscheid naar 'lopen' en 'voetgangers' aan de ene kant, en 'wandelen' en 'wandelaars' aan de andere kant. Het onderscheid is dan vaak dat de eerste categorie gaat over meer 'functioneel' verplaatsen, en de tweede meer over 'recreatief' verplaatsen. In de praktijk is dat onderscheid lang niet altijd te maken. Bijvoorbeeld: iemand loopt naar school (functioneel) omdat hij zo gelijk even buiten en in beweging is (recreatief, gezondheid). In dit document gebruiken we in principe de woorden 'lopen' en 'voetgangers'. Daarmee bedoelen we (tenzij anders aangegeven) ook wat mensen vaak met 'wandelen' en 'wandelaars' bedoelen.

2 The Daily Mile is een korte pauze om de benen te strekken en het brein wakker te schudden. Leerlingen en leerkrachten gaan naar buiten om in een kwartier een aantal rondjes te (hard)lopen. Het idee is ontstaan in Schotland en verspreid over de hele wereld. In Nederland doen meer dan 700 scholen mee.

Lopen draagt ook bij aan de samenleving als geheel

- Lopen stimuleert ontmoeting en daarmee sociale cohesie.
- Lopen draagt bij aan het verminderen van bewegingsarmoede en stress gerelateerde klachten en de daaraan verbonden zorgkosten en arbeidsuitval.
- Een loopvriendelijke omgeving is vaak een leefbare omgeving. Er is minder uitstoot. Er is meer ruimte voor groen (en daarmee minder wateroverlast en hittestress, en meer biodiversiteit). En er zijn meer mensen op straat.
- Meer ruimte voor lopen (en fietsen) zorgt dat er minder ruimte nodig is voor (rijdende en geparkeerde) auto's; er is immers een alternatief voor de auto. Lopen (en fietsen) is ruimte efficiënter dan autorijden. Per saldo kan zo met het investeren in lopen en fietsen meer ruimte ontstaan. Die kan weer gebruikt worden voor het realiseren van de woningbouwopgave.
- Een loopvriendelijke omgeving is ook goed voor de lokale economie. En zeker recreatieve wandelaars maken veelvuldig gebruik van toeristische voorzieningen zoals horeca en bed & breakfasts.[3]
- Alles bij elkaar zorgt lopen voor brede welvaart.[4]

Figuur 2 laat deze effecten op hoofdlijnen zien.

De financiële baten van lopen

De baten van lopen worden steeds vaker uitgedrukt in euro's. Europees onderzoek[#] uit 2018 becijfert dat de maatschappelijke baten van lopen 37 cent per kilometer zijn. Ter vergelijking: de maatschappelijke baten van een gereden autokilometer bedragen minus 11 cent. Het cumulatieve verschil is dus 48 cent per kilometer. De belangrijkste drijfveer voor de hoge waarde van lopen is de gezondheidswinst en het voorzien in lopen als basismodaliteit.

Maatschappelijke en internationale ontwikkelingen

Andere maatschappelijke en internationale ontwikkelingen zijn ook van belang. Bijvoorbeeld:

- De trend van thuiswerken zet zich door, met als gevolg dat mensen een groot deel van de dag zittend doorbrengen. Werkgevers willen steeds vaker een rol vervullen bij het stimuleren van bewegen.
- De bestaanszekerheid van veel mensen staat onder druk en op de politieke agenda. Mobiliteit vormt een fors deel van het inkomen, zeker als mensen afhankelijk zijn van de auto. Het organiseren van nabijheid en de combinatie lopen met openbaar vervoer kan hierbij helpen.
- Internationale onrust vraagt om weerbaarheid van landen, steden en dorpen. Een samenleving gebaseerd op nabijheid waarin lopen de basis vormt kan hieraan bijdragen.

3 Ter illustratie: er wordt circa 788 miljoen euro uitgegeven aan wandelvakanties in eigen land. Bron: Nationale Wandelmonitor 2021.

4 Brede welvaart wordt vaak beschreven in algemene termen als 'het gelijktijdig wegen en sturen op zowel economische doelen als op sociaal en cultureel gebied, de leefomgeving en onze democratie'. Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven hier en nu en de mate waarin deze ten koste gaat van de brede welvaart van latere generaties of van die van mensen elders in de wereld.

Figuur 2 De effecten van lopen en een loopvriendelijke omgeving.

Mensen lopen in verschillende contexten

Figuur 3 De motieven waarom mensen lopen kunnen sterk verschillen.
Ook de context waarin mensen lopen verschilt.

Voetpaden zijn vaak hindernisbanen

Looproutes zijn vaak ontoegankelijk. Obstakels zorgen ervoor dat voetgangers moeten ‘slalommen’ of er zelfs helemaal niet langs kunnen. Dat geldt in hogere mate voor mensen met een beperking of hulpmiddel. Foto's: Wilmar Dik, Eva Rietbergen, Merel Eijken, Annemieke Molster, The Daily Mile.

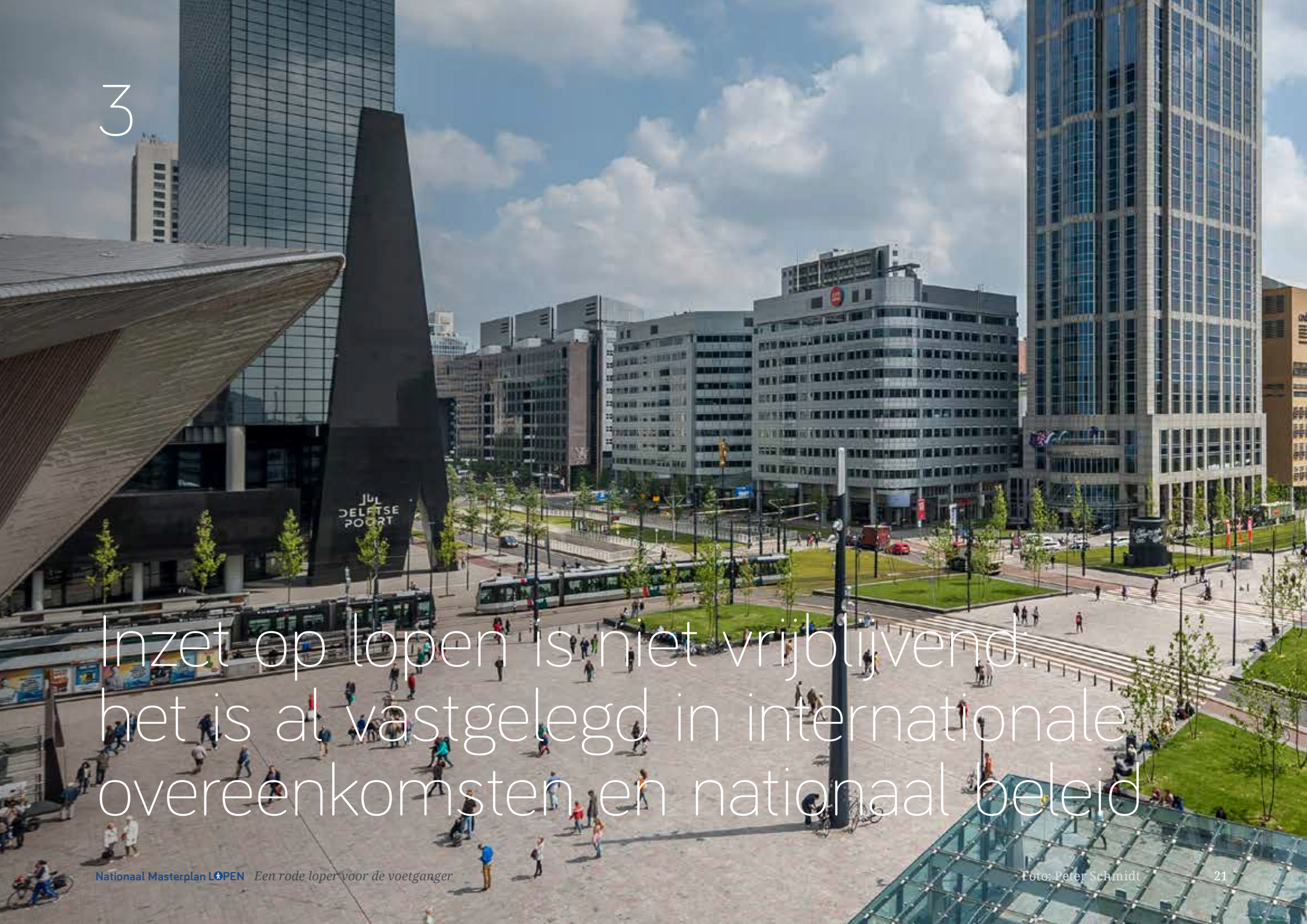

3

Inzet op lopen is niet vrijblijvend: het is al vastgelegd in internationale overeenkomsten en nationaal beleid

Foto: Peter Schmidt

Nut en noodzaak van lopen zijn reeds vastgelegd in de verschillende internationale overeenkomsten die de Nederlandse overheid heeft onderschreven en in eigen nationale doelen. Hieronder geven we daarvan een niet uitputtend overzicht.

Internationale doelen en beleid

- Vienna Declaration. Deze verklaring zet in op een transformatie naar schoon, veilig, gezond en inclusief transport en mobiliteit, met een sterke focus op het bevorderen van lopen en fietsen in de pan-Europese regio.
- Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (VN). Lopen heeft een directe relatie met SDG 1 (geen armoede), SDG 3 (goede gezondheid en welzijn), SDG 10 (ongelijkheid verminderen) en SDG 11 (duurzame steden en gemeenschappen).
- VN-Verdrag Handicap. Het doel van dit verdrag is dat de positie van mensen met een beperking verbetert. Onder andere door het toegankelijk maken van de openbare ruimte en openbare gebouwen.
- The European Charter of Pedestrians' Rights. Dit charter werd in 1988 aangenomen door het Europees Parlement. Het stelt onder andere: "The pedestrian has the right to live in urban or village centres tailored to the needs of human beings and not to the needs of the motor car and to have amenities within walking or cycling distance."
- Global action plan on physical activity 2018-2030 van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). Het plan geeft aan dat lichamelijke activiteit geïntegreerd kan en moet worden in de omgeving waar mensen leven, werken en spelen. Lopen en fietsen zijn daarin essentieel.
- WALK21 Charter for walking. Dit Charter is in 98 landen ondertekend waaronder in Nederland door Eindhoven, Amsterdam, Tilburg en Rotterdam. De Tweede Kamer heeft unanieme steun uitgesproken voor het stimuleren van het Charter.

Nederland: Nationale doelen en beleid

- Nationaal Preventieakkoord. Een van de doelen is dat in 2040 75% van de inwoners van Nederland de beweegrichtlijn haalt. In het actieplan 'Nederland beweegt' van juni 2023 wordt gezondheidswinst door bewegen als primair uitgangspunt genomen.
- Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Dit akkoord zet o.a. in op een gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten en een gezonde leefstijl.
- Programma Gezonde Leefomgeving (PGLO). RIVM en ZonMW voeren het PGLO uit. Het brengt de kennis over een gezonde leefomgeving samen, verbreed de kennis, maakt deze toegankelijk en deelt de kennis. De vuistregels voor gezondheid in de openbare ruimte krijgen een plek in de nieuwe versie van de handreiking Groen in en om de stad voor gemeentes en provincies.
- Sportakkoord II. Het sportakkoord zet o.a. in op een verdere versterking van de beweegvriendelijke omgeving.
- Integraal Zorgakkoord (IZA). Het doel is om de stijgende zorgkosten in Nederland te verminderen. Het gaat daarbij o.a. om de transformatie van ziekte en zorg naar gezondheid en preventie.
- Nationale strategie voor implementatie van het VN-verdrag Handicap. Deze nationale strategie moet de positie van mensen met een beperking flink verbeteren.
- Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Het NPLV zet o.a. in op het verbeteren van wijken en het kunnen meedoen aan de samenleving.
- Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV 2030). De ambitie van dit plan is dat er in 2050 nul verkeersslachtoffers zijn. Het SPV 2030 is een plan van Rijk, provincies, gemeenten, vervoersregio's en waterschappen.
- Mobiliteitsvisie 2050 (in ontwikkeling). Hierin is onder meer als hoofdlijn opgenomen dat het mobiliteitssysteem van de toekomst voldoet aan de publieke kaders voor duurzaamheid, gezonde leefomgeving en veiligheid.

Figuur 4 Voorbeelden van internationaal en nationaal beleid waar lopen expliciet onderdeel van is of een bijdrage aan kan leveren.

- Schone Lucht Akkoord. Het doel van het Schone Lucht Akkoord is om de luchtkwaliteit in Nederland permanent te verbeteren. Het is een akkoord tussen Rijk, provincies en een groot aantal gemeenten.

- Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Het doel van de NOVI is nationale regie op ruimtelijke ordening.

- Nota Ruimte (in ontwikkeling). De Nota Ruimte geeft inhoudelijk richting voor een rechtvaardige verdeling van die ruimte. Daarmee herneemt het rijk de regie op de ruimtelijke ordening. Lopen heeft een plek gekregen in het beleid. Het Voorontwerp Nota Ruimte uit juni 2024 bevat de “stand van het denken”. Daarin wordt ingezet op nabijheid: “Zo benutten we bestaande infrastructuur optimaal, beperken we extra mobiliteit en stimuleren we een overgang van auto naar ov, fietsen en lopen.”

- Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl, onderdeel van Omgevingswet). Hierin staan regels over omgevingswaarden, instructieregels, beoordelingsregels en regels voor monitoring. Ten aanzien van wandelroutes stelt het Bkl: “Voor zover een omgevingsplan voorziet in nieuwe ontwikkelingen die de landelijke fiets- en wandelroutes, genoemd in bijlage XVI, kunnen doorsnijden, wordt het belang van de instandhouding van deze fiets- en wandelroutes bij het omgevingsplan betrokken.”

- Mooi Nederland. In het programma ‘Mooi Nederland’ staat ruimtelijke kwaliteit centraal. In de handreiking ‘Groen en gezond leven in de stad’ is lopen mee genomen als één van de opgave voor de groenblauwe netwerken in stedelijk gebied.

- NOVEX. Het kabinet heeft in 2022 voor de komende tien jaar € 7,5 miljard beschikbaar gesteld voor het bereikbaar maken van nieuwe grootschalige woningbouwlocaties. Hiervan is 780 miljoen beschikbaar voor actieve mobiliteit (lopen en fietsen). Hiernaast wordt de mobiliteitstransitie opgenomen in de ontwikkelperspectieven die door de NOVEX-gebieden worden opgesteld.

- Water & bodem sturend. Dit beleid stuurt onder meer op vermindering van onnodige bodemafdekking en meer groen.

- Agenda Natuurinclusief 2.0 opgesteld door een groep koplopende bedrijven en overheid. Een van de doelen is dat per 2026 het landelijk gebied in Nederland voor 10 tot 20% verder is opengelegd en bewandelbaarder is.

- Landelijke maatlat voor een groene, klimaatadaptieve bebouwde omgeving. Eén van de uitgangspunten is voldoende schaduw op verblijfsplekken, loop- en fietsroutes en drinkwaterstroken om hitte in de gebouwde omgeving te beperken.

- Programma Groen in en om de Stad (GIOS). Dit programma zet zich in om voldoende groen in en om de stad te realiseren voor een gezonde en prettige leefomgeving. In relatie tot lopen wordt in de handreiking GIOS gemeentes geadviseerd om uit te gaan van 40% schaduw op o.a. de belangrijkste loop- en fietsroutes en verblijfsplekken. Op buurtniveau is het uitgangspunt 30% schaduw.

Voor de voetganger is extra urgentie nodig

Het gaat met een aantal van deze ambities helaas niet de goede kant op. Bijvoorbeeld: het doel uit het Nationaal Preventieakkoord dat in 2040 75% van de inwoners van Nederland de beweegrichtlijn haalt. Het RIVM constateerde onlangs dat er sprake is van een daling van het aantal mensen dat de beweegrichtlijn haalt, en een stijging van het aantal mensen met obesitas. De staatssecretaris van VWS heeft in de aanbiedingsbrief bij deze evaluatie aangegeven dat aanvullende maatregelen nodig zijn.

Eenzelfde geluid komt uit de hoek van de verkeersveiligheid. Het doel van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid is 0 verkeersslachtoffers in 2050. Maar het aantal ernstig verkeersgewonden stijgt al jaren. De trend van voetgangersdoden is ronduit zorgwekkend. In 2023 kwamen er 71 voetgangers om in het verkeer. Dat waren er 13 meer dan in 2022. Het aantal verkeersdoden onder voetgangers in 2023 ligt daarmee op het hoogste niveau sinds 2011.[iii] Verder kwamen er 53 mensen om op een gemotoriseerd invalidenvoertuig, ook een stijging van 13 personen ten opzichte van 2022. Naast verkeersveiligheid is ook sociale veiligheid – vooral in relatie tot het openbaar vervoer – een toenemend zorgpunt.

Ondertussen hebben we te maken met een sterk toenemende vergrijzing. In 2040 zullen er naar verwachting zo'n 4,8 mln 65-plussers in Nederland wonen, tegenover zo'n 3,6 mln in 2023.[iv] Dat betekent dat in 2040 een kwart van de bevolking 65 jaar of ouder is.[v] Daar komt bij dat ouderen doorgaans zelfstandig willen blijven wonen.

De noodzaak voor een goed toegankelijke buitenruimte met voorzieningen op loopafstand wordt dus des te belangrijker. Tegelijkertijd staat de loopafstand tot openbaar vervoer onder druk. De OV-bereikbaarheid van de buitengebieden de laatste jaren sterk verminderd. Er zijn minder OV-halteplaatsen, waardoor loopafstanden zijn toegenomen. Dat is voor sommige groepen problematisch.

Redenen genoeg dus om voor de voetganger zo snel mogelijk de nodige extra stappen bij te zetten. Momenteel worden de plannen gemaakt voor stadsuitbreidingen (nieuwe wijken) en herinrichting van de bestaande stad om het woningtekort in te lopen. Dit is hét moment om de stad loopvriendelijker in te richten.

Foto: Wilmar Dik

4

De afgelopen jaren zijn flinke stappen gezet op het gebied van lopen

Foto: Wilmar Dik

Ondanks het brede belang van lopen, is het als beleidsthema lange tijd een ondergeschoven kindje geweest. De laatste jaren is daar verandering in gekomen. In 2019 is het Platform Ruimte voor Lopen gestart en in 2020 de gelijknamige City Deal.

Samen hebben partijen de afgelopen vijf jaar een beweging op gang gebracht. Een paar wapenfeiten:

- Het niveau van **kennis** en het beschikbaar **instrumentarium** is op een hoger plan gebracht. Zo is er de eerste landelijke Ontwerpwijzer Voetgangers, een handreiking voetgangersnetwerk, een toolbox loopbeleid, een nationaal loopstromenmodel en een toolbox lopen stimuleren.
- Steeds **meer mensen en partijen** zien lopen als een belangrijk onderwerp. Het Nationaal Voetgangerscongres wordt steeds drukker bezocht, inmiddels hebben zich vijf ingenieursbureaus aangesloten bij de City Deal. En lopen is integraal onderdeel van het nieuwe koersdocument van de Mobiliteitsalliantie.
- Een toenemend aantal gemeenten maakt **voetgangersnetwerkkaarten** voor lopen als onderdeel van het ruimtelijk beleid of mobiliteitsplan, in samenhang met hun groenblauwe netwerk. O.a. Utrecht, Eindhoven, Arnhem, Amersfoort, Wageningen, Rotterdam en Tilburg.
- Steeds meer overheden maken **loopbeleid**. O.a. in Rotterdam, Tilburg, Amsterdam, Eindhoven, Den Haag, Arnhem en provincie Groningen. Lopen is onderdeel van steeds meer gemeentelijke- en provinciale omgevingsvisies. En Nederland werkt mee aan het Pan European Masterplan on Walking.
- Lopen krijgt steeds meer een plek in **opleidingen** van o.a. nieuwe verkeerskundigen, stedenbouwkundigen en andere ontwerpers van de openbare ruimte.
- Het thema **toegankelijkheid** is meer op de agenda gekomen.
- **Valpreventie** is opgenomen in de Zorgverzekeringswet.
- Er is aandacht voor lopen en fietsen in de verstedelijkingsstrategieën van de **NOVEX-gebieden**.

Er is veel enthousiasme en motivatie bij partijen om door te gaan op de ingeslagen weg.

Inspirerende mijlpalen van individuele partijen in de periode 2019 – 2024

- Gemeente Rotterdam won voor zijn loopbeleid de Beweeg-award.
- Gemeente Groningen maakt ruimte voor de voetganger met de Ontwerpleidraad Leefkwaliteit Openbare Ruimte. De leidraad won de Global Architecture & Design Award 2022
- Gemeente Leiden heeft 2024 uitgeroepen tot het 'Jaar van de voetganger'
- Gemeente Den Haag heeft in haar Strategie Mobiliteitstransitie gesteld dat zij 'omgekeerd gaat ontwerpen'.
- Gemeente Zwolle heeft het stationsplein heringericht van een busstation naar een loopvriendelijke groene omgeving die dient als entree naar de historische binnenstad.
- Gemeente Eindhoven heeft met de vaststelling het Masterplan Mobiliteit 2050 nieuw loopbeleid.
- Gemeente Utrecht zet in op lopen vanuit de voordeur met Groene Ommetjes in de wijken: aantrekkelijke groene looproutes die o.a. groenstructuren, parken, speelplekken, scholen en voorzieningen verbinden.
- Gemeente Arnhem zet in haar coalitieakkoord de voetganger op één.
- Gemeente Apeldoorn en Provincie Gelderland hebben het inspiratieboek Buitenkansen voor een uitnodigende buitenruimte opgesteld.
- Provincie Zuid-Holland agendeert een provinciale rol met het Toekomstonderzoek Beweegvriendelijk Zuid-Holland.
- VVN organiseert workshops: "Zeker op weg", bedoeld voor senioren die meer risico lopen op valpartijen.
- RondOm Lopen groep heeft in samenwerking met het Diabetesfonds de Tudo Volta ontwikkeld en op de markt gebracht: een betaalbare schoen met goede pasvorm, voldoende stevigheid en goede onderzool.
- Wandelnet heeft op meer dan 40 plekken in Nederland voorkomen dat het opheffen van onbewaakte overwegen leidt tot nieuwe barrières voor wandelaars. En heeft duizenden werkenden tot wandelen aangezet met de campagne Wandel tijdens je werkdag. Ook heeft Wandelnet de inspiratiebundel 'bewandelbaar landschap' gepubliceerd.
- Rob Methorst van MENSenSTRAAT promoveerde met het proefschrift 'Exploring the pedestrians' Realm' en ontving in 2022 de internationale WALK21 Award voor zijn internationale inspanningen om kennis over voetgangers te versterken
- Koninklijke Wandelbond (KWbN) & JOGG hebben de handen ineen geslagen voor wandelen voor jonge kind (2-3jr) met de landelijke Peuter Vierdaagse. Het initiatief startte in Heerlen, groeide uit naar een provincie breed event in Limburg en schaalde in 2022 op naar heel Nederland.
- Fietsersbond, Wandelnet, JOGG en Kenniscentrum Sport en Bewegen werken aan een beweegvriendelijke schoolomgeving aanpak.
- De wandelende bomen van BOSK wonnen in 2023 de Dutch Design publieksprijs. De 1.000 bomen krijgen nu een vaste stek in hun wandelgebied Leeuwarden.

Foto: Wilmar Dik

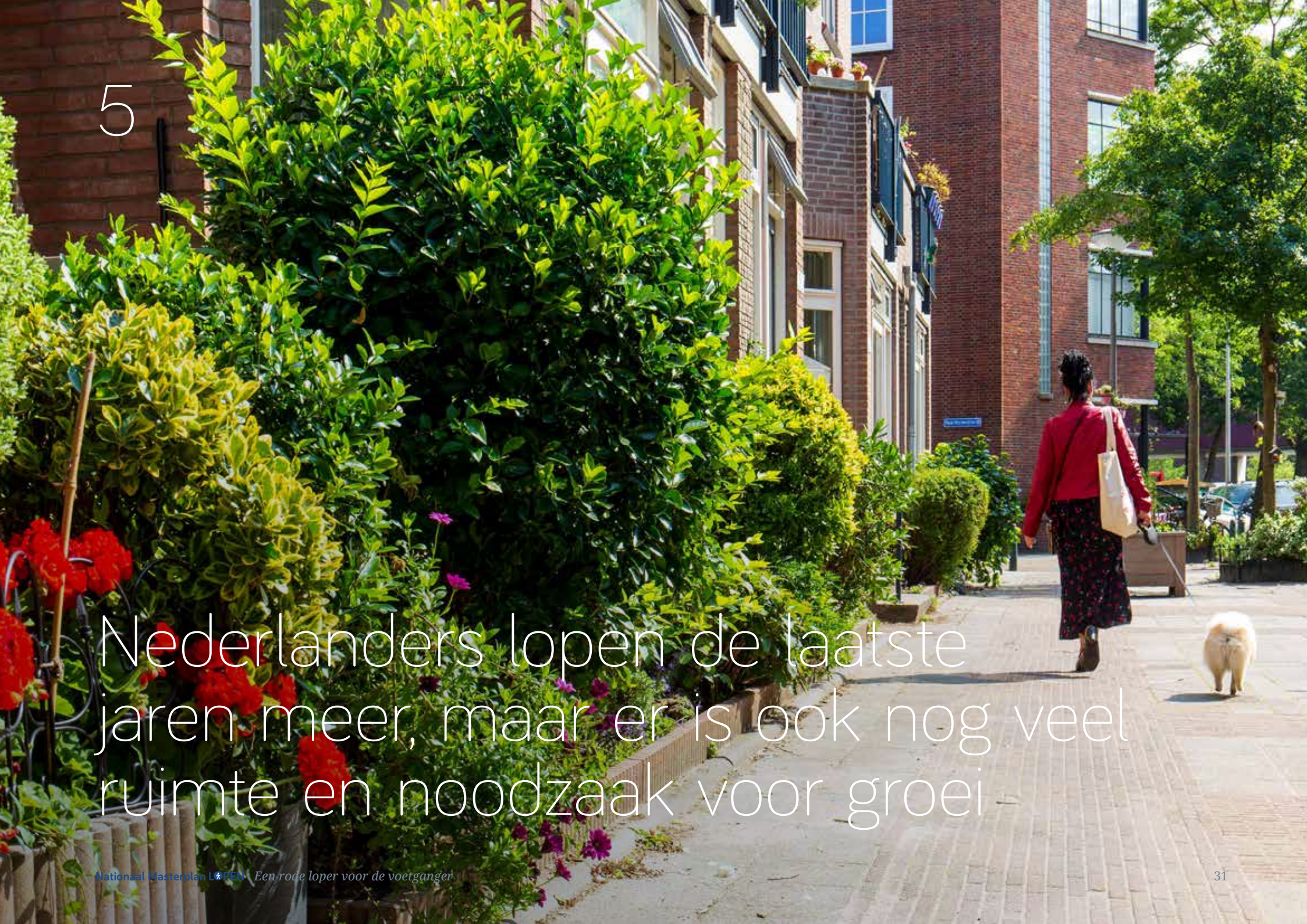

5

Nederlanders lopen de laatste jaren meer, maar er is ook nog veel ruimte en noodzaak voor groei

We gaan dus beleidsmatig vooruit op het gebied van lopen, maar zien we dat ook terug in de praktijk? Dit hoofdstuk bevat feiten en cijfers die hier een beeld van geven.

Er wordt meer gelopen, maar er worden nog veel korte verplaatsingen met de fiets of zelfs de auto gemaakt

We weten veel over verplaatsingen met de auto en steeds meer over de fiets, maar over lopen zijn relatief weinig cijfers bekend.

Veel loopverplaatsingen worden niet of beperkt geregistreerd in landelijke onderzoeken.[vi] Denk aan lopen van en naar het OV, beroepsmatige verplaatsingen en verplaatsingen door toeristen. Kortom: in werkelijkheid wordt meer gelopen dan wordt gerapporteerd. En daarmee wordt dus ook het belang van lopen als onderwerp van beleid sterk ondergewaardeerd.

Toch kunnen we met de beschikbare data wel een beeld geven, zeker nu er recent een update is gemaakt van de KiM-publicatie Loopfeiten.

In 2023 maakten Nederlanders van 6 jaar en ouder 4,2 miljard “ritten” te voet. Daarbij legden zij 6,9 miljard km af en waren zij 1,7 miljard uur onderweg. Dit komt neer op 1,1 km en 17 minuten lopen per Nederlander per dag. Er is potentie om het aandeel lopen op korte afstanden te vergroten. Afstanden tot 500 meter worden weliswaar in 85% van de gevallen te voet afgelegd, maar het aandeel ‘lopen’ neemt daarna rap af. Afstanden tussen 500 meter en 1 km worden in 54% van de gevallen te voet afgelegd, afstanden tussen de 1 en 2,5 kilometer in ca. 20 – 30% van de gevallen. Deze afstanden zouden voor veel mensen te voet haalbaar moeten zijn. Zie ook figuur 5.

Tijdens de coronapandemie herontdekten steeds meer mensen het lopen. Het lijkt erop dat dit effect doorwerkt. Figuur 6 laat zien dat het aantal loopkilometers en “ritten” ten opzichte van de coronaperiode weliswaar is gedaald, maar nog steeds hoger is dan voor corona.

Onderzoek van IenW[vii] in 2023 laat zien dat ongeveer de helft van de Nederlanders aangeeft minimaal dagelijks te lopen. Dit betreft veelal korte afstanden die makkelijk beloopbaar zijn. Ter vergelijking: 22% fietst en 19% pakt dagelijks de auto voor het afleggen van een korte afstand.

Uit dit onderzoek weten we dat er een (kleine) groep is, die zelden of nooit loopt, ook al zijn de afstanden die men af moet leggen feitelijk “loopafstanden”. 12% loopt maximaal 3 keer per maand een korte afstand.

Daarnaast is er een groep mensen die de deur niet of nauwelijks uitkomt. Omdat in het onderzoek alleen verplaatsingen aan bod komen (en niet de latente behoefte aan verplaatsingen) doet deze groep niet mee aan de tellingen. Mogelijk gaan deze mensen lopen – bijvoorbeeld naar de supermarkt, naar vrienden of een ommetje – wanneer de voor hen belemmerende factoren worden weg genomen of wanneer zij ondersteuning krijgen.

Mensen lopen niet alleen van A naar B, maar besteden ook veel tijd aan ommetjes en verblijven

Er zijn allerlei redenen waarom en contexten waarin mensen lopen. Van oudsher kijken onderzoekers vooral naar mensen die van A naar B lopen. Bijvoorbeeld naar werk, school of openbaar vervoer. De laatste jaren wordt er ook steeds meer gekeken naar bijvoorbeeld het maken van een ommetje, een ontspannen wandeling of lopen als onderdeel van het werk (bijvoorbeeld een postbode). Ook voor verblijven in de openbare ruimte is meer aandacht.

Uit die nieuwe(re) data blijkt duidelijk dat er veel ommetjes gemaakt worden. Het is dus duidelijk dat loopmaatregelen niet alleen gericht moeten zijn op mensen die doelgericht van A naar B lopen.

Tegelijkertijd zien we dat verschillende onderzoeken uiteenlopende definities hanteren van bijvoorbeeld een wandeling of recreatief lopen. Daardoor zijn deze onderzoeken niet goed met elkaar te vergelijken. Hieronder geven we kort de uitkomsten van drie verschillende onderzoeken weer.

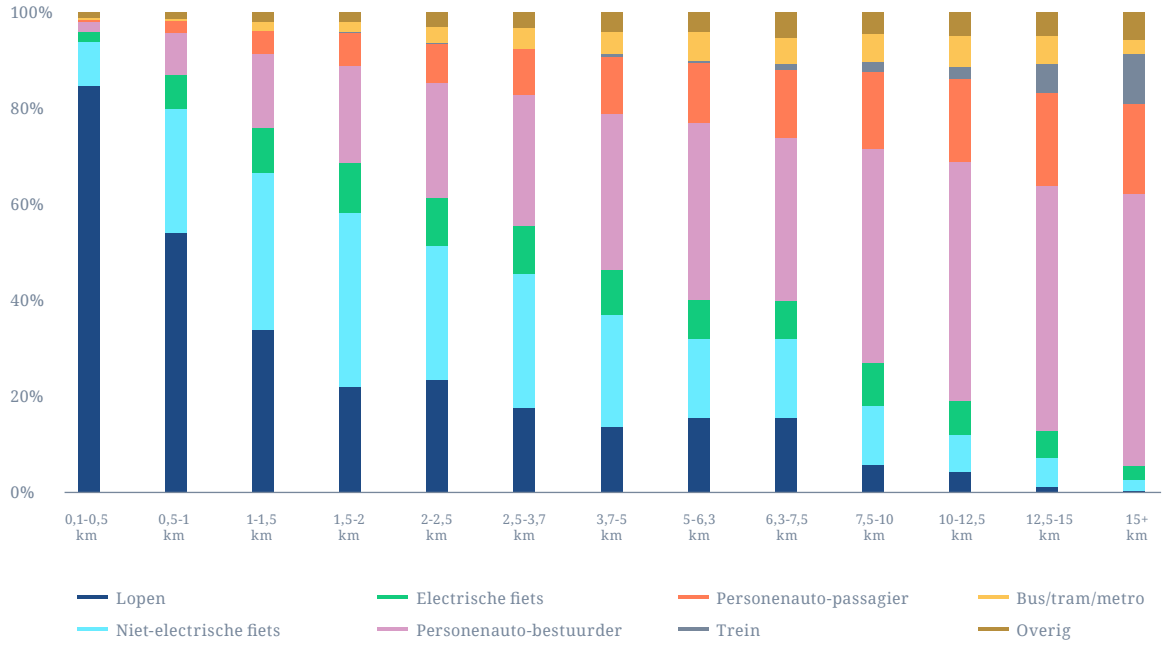

Figuur 5 Aandeel vervoerwijzen per afstandsklasse.
Bron: KiM (2024). Loopfeiten 2024.

Het meest recent zijn de Loopfeiten 2024 van het KiM. Het KiM kijkt naar ommetjes, en constateert dat er fors meer ommetjes gemaakt worden: absoluut gezien is het aantal ommetjes tussen 2018 en 2023 met ongeveer 59% toegenomen. Ook laat het KiM zien dat ommetjes in 2023 goed waren voor bijna 70% van de te voet gemaakte kilometers, en voor iets meer dan 70% van de reisduur.

Methorst (2021) kijkt in zijn onderzoek naar lopen in de jaren 2010 – 2017 naar 'rondje lopen'. Daar zitten ommetjes in, maar bijvoorbeeld ook wandelingen en beroepsmatige verplaatsingen. Ook kijkt hij naar verblijven in de openbare ruimte. Tabel 1 laat zien dat de hoeveelheid tijd die mensen doorbrengen met een rondje lopen, groter is dan de hoeveelheid tijd die mensen doorbrengen met lopen als verplaatsing van A naar B, al dan niet als onderdeel van een ketenverplaatsing. Het laat ook zien dat van de gemiddeld 215 uur die een mens in een jaar in Nederland loopt of in de openbare ruimte verblijft, gemiddeld 90 uur wordt besteed aan verblijven. Een fors deel dus, en reden om hier in het Masterplan én op straat ook expliciet aandacht aan te besteden.

Ook uit de Wandelmonitor van Wandelnet blijkt dat er veel gewandeld wordt:

- Wandelen is veruit de meest ondernomen activiteit in de vrije tijd. Er zijn 811 miljoen wandelingen gemaakt tussen november 2022 en november 2023 (ter vergelijking: op 2 staat op ruime afstand het fietsen, met 249 miljoen fietstochten).[viii]

- In 2022 liep zo'n 10% van de mensen van 12 jaar en ouder hard, en wandelde ruim 5% sportief [ix]. Hardlopen en wandelen bezetten daarmee respectievelijk plek 2 en 4 in de lijst van meest beoefende sporten in Nederland.[5]

- Circa 9,2 miljoen Nederlanders maakten in 2019 en 2020 minimaal eens per week een ommetje.[x]

- Zo'n 9,6 miljoen Nederlanders (16+) maakten in 2019 en 2020 wel eens een wandeling van 5 tot 10 kilometer. Gemiddeld gingen deze wandelaars 57 keer per jaar op pad, wat neerkomt op 543 miljoen wandelingen van 5-10 kilometer.[xi]

- Dagwandelingen van 2,5 uur of langer worden door 30% van de Nederlanders (16+) gemaakt. Dit zijn 4,3 miljoen personen, die in totaal 111 miljoen 'langere' wandelingen maken (gemiddeld 26 wandelingen per jaar). Circa 14% van de dagwandelaars loopt wekelijks, maar het grootste deel gaat 6 tot 11 keer per jaar op pad voor een langere wandeling.[xii]

- Tweederde van de Nederlanders wandelt tijdens de vakantie en 7% van de Nederlanders ondernam in 2019 en 2020 een specifieke wandelvakantie.[xiii]

Redenen genoeg om in het Masterplan én in loopbeleid breder te kijken dan alleen naar lopen als vervoerwijze.

5 Op 1 staat fitness, op 3 staat (zaal)voetbal.

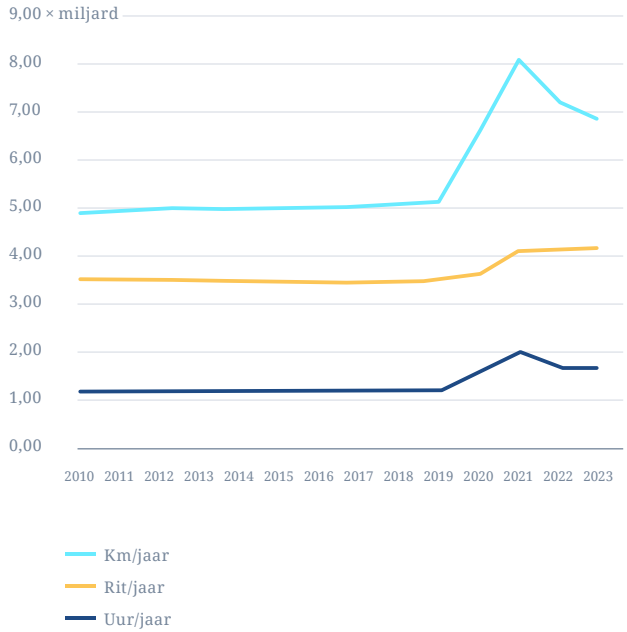

Figuur 6 Afgelegde kilometers, aantal ritten en aantal uren te voet. Bron: KiM (2024). Loopfeiten 2024.

Per persoon per jaar (NL)	Verplaatsingen	Kilometers	Totaal aantal km landelijk	Totale verplaatsingstijd	Tijd naar percentage
Lopen als hoofd-vervoerwijze	150	106	2,5 miljard	27 uur	12,6%
Lopen als onderdeel van ketenverplaatsing	1000	100	2,0 miljard	29 uur	13,5%
Rondje lopen	71	275	4,4 miljard	69 uur	32,1%
Verblijven	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	90 uur	41,9%
Totaal	**1221**	**481**	**8,9 miljard**	**215 uur**	**100,0%**

Tabel 1 Hoe vaak, ver en lang een persoon in Nederland gemiddeld loopt en verblijft. Bron: Methorst (2021). Exploring the pedestrians realm. NB: onder 'rondje lopen' vallen hier ook beroepsmatige verplaatsingen en verplaatsingen van toeristen.

67% van de korte afstand-verplaatsingen wordt lopend afgelegd.

Circa 9,2 miljoen Nederlanders maakten in 2019 en 2020 minimaal eens per week een ommetje.

67% van de mensen die een ommetje maken doen dat om een frisse neus te halen. Daarnaast zijn veelgenoemde redenen ontspanning (65%), fit en gezond worden en blijven (61%).

Gemiddeld spenderen we jaarlijks 69 uur aan het lopen van rondjes: ommetjes, wandelingen, etc. Gemiddeld spenderen we jaarlijks 56 uur aan lopen om ergens naartoe te gaan, als hoofdvervoerwijze of als onderdeel van een ketenverplaatsing.

10-24% van de Nederlanders krijgt te maken met voetklachten; ongeveer de helft zoekt hulp.

Ongeveer 18% van de Nederlandse huishoudens heeft een hond en laat die meerdere keren per dag uit.

Figuur 7 Feiten & cijfers over lopen

Minder dan de helft van de Nederlanders haalt de beweegrichtlijn

De beweegrichtlijn is 150 minuten per week matig-intensief bewegen, verspreid over meerdere dagen en 2 keer per week spier- en botversterkende oefeningen (voor ouderen aangevuld met balansoefeningen). In 2023 voldeed slechts 50% van de Nederlandse bevolking van 4 jaar en ouder aan het onderdeel (1) matig of zwaar intensieve inspanning en 81% aan het onderdeel (2) spier- en botversterkende activiteiten. Slechts 45% van de Nederlanders van 4 jaar en ouder voldeed aan beide adviezen uit de beweegrichtlijn. Dit is minder dan in de jaren 2017 t/m 2021 en vergelijkbaar met het niveau van 2016. [xiv]

De gezondheidswinst van lopen

De gezondheidswinst van lopen is onmiskenbaar. Hiernaast de grafiek uit vorig jaar gepubliceerd onderzoek toont het effect van het aantal stappen per dag op het risico om voortijdig te overlijden. De onderzoekers [xv] constateerden dat minimaal 2.600 stappen per dag bijdraagt aan het verlagen van sterfte door alle oorzaken. Een verhoging van 1.000 stappen per dag gaf extra gezondheidsvoordelen, tot 8.800 stappen. Lopen is daarmee een effectieve en laagdrempelige vorm van preventie.

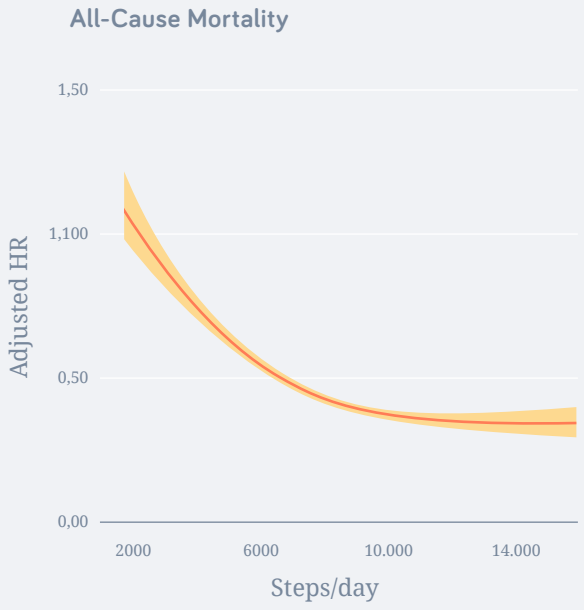

Figuur 8 Het effect van lopen op voortijdig overlijden. Onder de 1 (verticale as) neemt het risico af. Bron: Stens et al (2023). Relationship of Daily Step Counts to All-Cause Mortality and Cardiovascular Events

Of en hoeveel iemand loopt, en wat diegene daarvoor nodig heeft, verschilt sterk per persoon

Zoals eerder gezegd: 'dé voetganger' bestaat niet. De verschillen in individuele mogelijkheden, voorkeuren en motieven zijn groot. Bijvoorbeeld:

- **Kinderen tussen de 6 en 12 en ouderen van 70 jaar en ouder** lopen relatief gezien het vaakst. Vanaf 12 jaar neemt het aandeel lopen sterk af. Een belangrijke verklaring hiervoor is het hoge fietsgebruik onder deze leeftijdsgroep.[xvi]

- Ruim driekwart van de **jongeren** (77%) maakt wel eens een ommetje, 45% maakt wel eens een wandeling van 5 tot 10 kilometer en 14% gaat wel eens op pad voor een dagwandeling. Jongeren kiezen bij voorkeur voor een natuurgebied op loopafstand van huis, want de tijd is beperkt.[xvii]

- **Vrouwen** lopen vaker dan mannen. Van alle geregistreerde ritten die vrouwen maken is een kwart te voet. Voor mannen is dat 21%. Dat vrouwen meer lopen dan mannen komt onder andere door verschillen in activiteitenpatronen[xviii]. Vrouwen maken vaker dan mannen meerdere verplaatsingen als onderdeel van een en dezelfde reis, omdat zij vaker activiteiten combineren zoals zorgtaken en het doen van boodschappen.

- Uit een Zwitserse studie[xix] blijkt dat personen die iets **dragen, een kinderwagen of rolstoel duwen of iemand begeleiden** in 70 tot 80% van de gevallen vrouw zijn. Zij hebben dus relatief meer last van een krappe of slecht ingerichte buitenruimte.

- Een substantieel deel van de Nederlandse loop-kilometers wordt afgelegd door mensen die **voor hun werk** veel lopen, denk aan postbodes en mensen die werken in de groenvoorziening.

- Lopen vervult een belangrijke rol in het **voor- en natransport van het openbaar vervoer**. Bij reizen met de bus, tram of metro is lopen zowel aan de woning- als activiteitenzijde de meest populaire vervoerwijze in het voor en natransport. Voor de trein geldt dit vooral aan de activiteitenzijde. Aan de woningzijde wordt vooral de fiets gebruikt omdat het vaak gaat om grotere afstanden dan bij bus, tram en metro.[xx]

- **Recreatieve wandelaars** zijn in te delen in zes hoofdtypen die verschillende 'eisen' stellen aan een wandeling. Zo wandelt bijvoorbeeld een *gezelligheidswandelaar* het liefste een rondwandeling van 1-2 uur met het gezin of met vrienden, hecht belang aan horeca onderweg en aan gezelligheid. Een *rustige wandelaar* daarentegen volgt graag een uitgestippelde route en vindt goede bereikbaarheid (met OV) een belangrijk criterium.[xxi]

- Veel wandelingen – zeker de ommetjes – starten vanaf het huisadres. Maar daarnaast geldt: hoe langer de wandeling, hoe verder men bereid is voor deze wandeling te **reizen**.[xxii]

- Mensen met een **beperking** hebben vaak iets anders nodig om comfortabel te kunnen lopen dan mensen zonder beperking. In Nederland zijn er ruim 2 miljoen mensen met een beperking. Het gaat dan over auditieve, visuele, cognitieve of motorische beperkingen. Zo zijn er 300.000 slechtzienden en gebruiken 500.000 mensen een gehoortoestel. Verder zijn er 250.000 rolstoelgebruikers en een gelijk aantal mensen in een scootmobiel. De verschillende soorten beperkingen vragen vaak om andersoortige maatregelen. Soms hebben mensen met verschillende beperkingen tegenstrijdige wensen. Bijvoorbeeld: voor iemand met een visuele beperking kunnen hoogteverschillen tussen stoep en weg prettig zijn omdat diegene dan beter weet waar hij is. Voor iemand in een rolstoel zijn hoogteverschillen juist hinderlijk.

- 1 op de 11 (8,9%) van de Nederlanders van 12 jaar en ouder heeft een **beperking in beweging**. Het gaat dan om het niet, of enkel met grote moeite, kunnen dragen van een voorwerp van 5 kg (bijv. een boodschappentas) over een afstand van 10 meter, 400 meter kunnen lopen zonder stil te staan (zo nodig met stok) of rechtop staand kunnen bukken en iets van de grond oppakken. Onder ouderen komt een beperking in beweging veel vaker voor dan onder jongeren.[xxiii]

- Niet alleen mensen met een beperking, maar een veel grotere groep mensen wijkt af van het **'standaardbeeld'** dat de gemiddelde ontwerper heeft van de voetganger. Ze zijn bijvoorbeeld korter dan de standaard (denk aan kinderen) of lopen minder snel (denk aan mensen met een tijdelijke beperking en ouderen). Ook is er nog een groep mensen met een tijdelijke beperking of belemmering. Zoals mensen met krukken of een kinderwagen, of mensen die revalideren na een ongeval of operatie.

- Mensen met een **migratieachtergrond** lopen relatief vaker dan mensen met een Nederlandse achtergrond.[xxiv]

- In Nederland hebben bijna 2 miljoen mensen reuma. Van hen heeft 80% voetklachten.[xxv]

- Er zijn in Nederland 1,2 miljoen mensen met **diabetes** mellitus, en elke week komen er 1.000 bij. Lopen draagt bij aan een beter ziekteverloop. Tegelijkertijd kunnen verminderd gevoel en vaatlijden in combinatie met drukplekken op de voet bij diabetici leiden tot wonden die slecht genezen. Soms leidt dat tot amputatie van (een deel van) de voet. Na een amputatie overlijdt 70% van de patiënten binnen 5 jaar. Goede schoenen en voetzorg zijn voor deze groep dus van levensbelang.

- In totaal krijgt zo'n 10 – 24% van de mensen te maken met **voetklachten**. Klachten aan voeten of benen kunnen er toe leiden dat mensen gehinderd worden in het lopen. Verschillende studies toonden ook al aan dat pijnklachten in voeten of benen kunnen leiden tot een vermindering van de kwaliteit van leven.

- Mensen met **overgewicht** starten vaak met wandelen en hardlopen om gezonder en fitter te worden, maar hebben een hoger risico op blessures juist vanwege dit overgewicht. Ter illustratie: van alle patiënten die de RondOm Lopen Groep[6] ziet met peesklachten aan de voet, heeft 68% een BMI van 25 of hoger. Bij achilles-peesklachten is dit 56% met een BMI van 25 of hoger. Voor deze groep is inzetten van de juiste hulpmiddelen en kennis van groot belang om te gaan en – vooral – te blijven lopen.

6 RondOm Lopen Groep is een grote landelijke organisatie met focus op loopzorg,

Intermezzo: lopen door de eeuwen heen[xxvi]

Héél lange tijd – zo'n 2 miljoen jaar – heeft de mens een lopend bestaan geleid. Om te jagen, te verzamelen en rond te reizen. 'Pas' 8.000 jaar geleden veranderde dat. De eerste landbouwsamenlevingen ontstonden en mensen bleven langer op één plek. Het keerpunt voor wandelen was toen in de Romeinse tijd de eerste steden ontstonden; we hoefden veel minder lang en ver te lopen.

Maar pas in de 20ste eeuw is het aandeel lopen in het totaal van verplaatsingen echt aanzienlijk veranderd. Op basis van Engelse studies is berekend dat begin 1900 ruim 75% van alle verplaatsingen lopend werd afgelegd. In die tijd liepen mensen zo'n 15 kilometer per dag.[xxvii] Het openbaar vervoer bestaande uit trein en tram was destijds voor velen onbetaalbaar. Daarna bracht de komst van de auto en vooral de daaruit voortgekomen massa motorisering een ommekeer en daalde het aandeel van lopen als percentage van het totaal aantal afgelegde kilometers naar 30% vlak voor de Tweede Wereldoorlog. Na een korte dip tijdens die oorlog steeg het auto- en fietsgebruik opnieuw flink. Voorzieningen kwamen steeds verder uit elkaar te liggen waardoor deze alleen met de auto bereikbaar waren. Ook woon-werk afstanden werden alsmaar groter. Het percentage lopen van het totaal aantal afgelegde kilometers daalde van 40% omstreeks 1950 naar 2,8% nu.

Tegelijkertijd veranderde door de jaren heen ook de status van de voetganger en de omgeving waarin hij liep. Door de opkomst van de auto werd de straat zo onveilig voor voetgangers dat het nodig werd gevonden hen een eigen plek te geven: in 1935 werden voetgangers in Nederland via een algemene maatregel van bestuur tot verkeersdeelnemer gemaakt en werd het trottoir de enige plek waar de voetganger mocht zijn. Ook de plekken waar de voetganger mocht oversteken werden aan banden gelegd en beperkt.

De inrichting van de buitenruimte werd sindsdien steeds meer bepaald door een zo efficiënt mogelijke doorstroming van het autoverkeer naar Amerikaans voorbeeld en (paradoxaal genoeg) vanuit het oogpunt van veiligheid.

Langzaam werd de straat het domein van auto's, vrachtauto's, bussen en ander gemotoriseerd verkeer. Voor kinderen was geen plek meer om op straat te spelen. De speeltuin werd geïntroduceerd. De loopinfrastructuur in veel steden en dorpen verschraalde ernstig. Dit leidde tot een vicieuze cirkel die in schoolomgevingen heel zichtbaar is: ouders ervaren de situatie als onveilig en besluiten de kinderen met de auto te brengen waardoor de onveiligheid groter wordt en nog meer mensen hun kinderen met de auto naar school brengen (naast andere redenen waarom mensen hun kinderen met de auto naar school brengen). De toegenomen onveiligheid leidde in de jaren zeventig van de vorige eeuw tot het oprichten van Stop de Kindermoord in 1973 (vanaf 1993: Kinderen Voorrang) en talloze (lokale) actiegroepen.

De laatste jaren – begin 21e eeuw – begint het beeld te veranderen. Sinds de steden een toenemende opgave hebben om hun bewoners een leefbare omgeving te bieden, in combinatie met nabijheid van voorzieningen en een verdichtingsopgave in de stad (verdichting), komt de voetganger langzaamaan weer in beeld en beleid.

Overigens kwam in de afgelopen 40 jaar wel een sterke recreatieve wandelstructuur van de grond. Lopen en ook hardlopen als vrijetijdsbesteding namen een vlucht. Zo kwamen er naast het al bestaande landelijke wandelnetwerk aanvullende NS-wandelingen en regionale wandelingen.

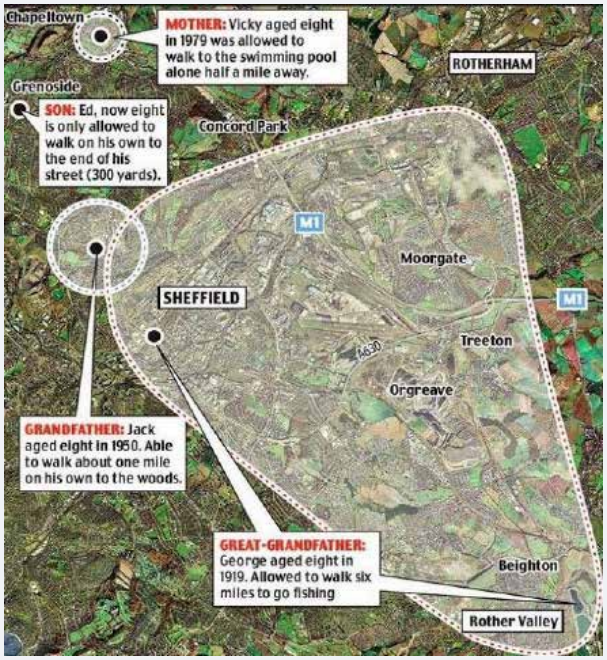

Figuur 9 Illustratie van hoe ver kinderen zelfstandig mogen lopen door de tijd heen. Bron: onbekend

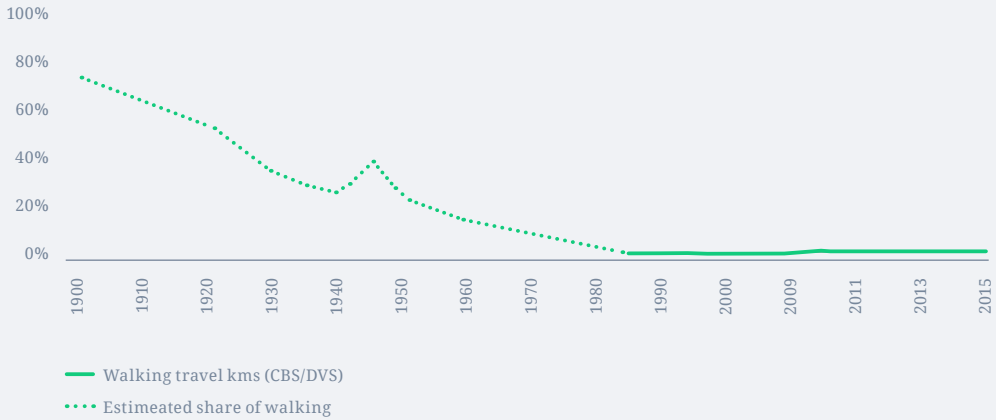

Figuur 10 Geschat aandeel van lopen in passagierskilometers in Nederland van 1900 – 2009 (percentages). Bron: Methorst (2021). Exploring the pedestrians realm.

Foto: Willmar Dik

6

Kiezen voor lopen schept kansen voor mens en maatschappij

Foto: Wilmar Dik

Zoals gezegd, de afgelopen jaren zijn er in Nederland al flinke stappen gezet op het gebied van lopen. Tegelijkertijd moet er nog veel gebeuren om 1 – ieder die dat wil de kans om te lopen ook daadwerkelijk te geven en 2 – de waarde van lopen voor individu en maatschappij ten volle te kunnen benutten. Uiteindelijk willen we toe naar de in het toekomstbeeld geschetste **loopcultuur** waarbij het voor mensen vanzelfsprekend is om te gaan lopen. Die loopcultuur moet er ook wezenlijk toe bijdragen dat iedereen die dat wil ook in staat wordt gesteld te kunnen lopen. Lopen op één dus.

Om inzichtelijk te maken "aan welke knoppen we kunnen draaien" om ervoor te zorgen dat we tot een loopcultuur komen, hebben we voor dit Nationaal Masterplan Lopen een denkkader ontwikkeld (zie figuur 11). Het kader dient als kapstok voor analyse en voor de acties die we later in dit Masterplan formuleren. Het kader is natuurlijk een versimpelde weergave van een complexe werkelijkheid, puur bedoeld om enige structuur aan te brengen. Het kader laat zien dat vier zaken essentieel zijn om tot een loopcultuur te komen:

- Er is een **basis**, waardoor lopen **georganiseerd en geborgd** is. Die basis bestaat uit (1) kennis en data, (2) eigenaarschap en samenwerking, (3) capaciteit en professionaliteit, (4) financiële middelen en (5) strategie, beleid en wet- en regelgeving.
- De **inrichting** en het **beheer** van de **leefomgeving** zijn en blijven op orde. Dat betekent voor de voetganger: voldoende en toegankelijke ruimte, veilig, comfortabel en aantrekkelijk. Overigens is de leefomgeving meer dan alleen de ontworpen buitenruimte. Het wordt ook bepaald door bijvoorbeeld geologische kenmerken, klimaat en weer.
- (**Maatschappelijke**) partijen zoals zorg- en hulpverleners, OV, werkgevers, scholen, routebureaus, etc. bieden voorzieningen en instrumenten om mensen te **activeren** en te **faciliteren** om te lopen.
- **Mensen** kunnen (hebben de capaciteit), willen (hebben de motivatie), durven en **gaan** lopen. Niet iedereen kan altijd op dezelfde manier gebruik maken van de openbare ruimte, maar iedereen heeft de mogelijkheid om een vergelijkbare **ervaring** op te doen.

Natuurlijk hangen deze onderdelen nauw met elkaar samen. Bijvoorbeeld:

- Als er loopbeleid is (basis), is het makkelijker te investeren in loopruimte (leefomgeving) en in stimuleringsprogramma's (maatschappelijk).
- Als de loopruimte goed is (leefomgeving) en mensen gefaciliteerd worden om te lopen (maatschappelijk), zullen mensen eerder gemotiveerd zijn om te gaan lopen (mens).
- Als al deze zaken op orde zijn en er ook daadwerkelijk méér gelopen gaat worden, ontstaat er een loopcultuur. En andersom: als lopen de norm is (loopcultuur) gaan er uiteraard meer mensen (vaker) lopen (mens).

Figuur 11 laat dit zien. In het vervolg van dit hoofdstuk analyseren we de stand van zaken van deze onderdelen in Nederland.

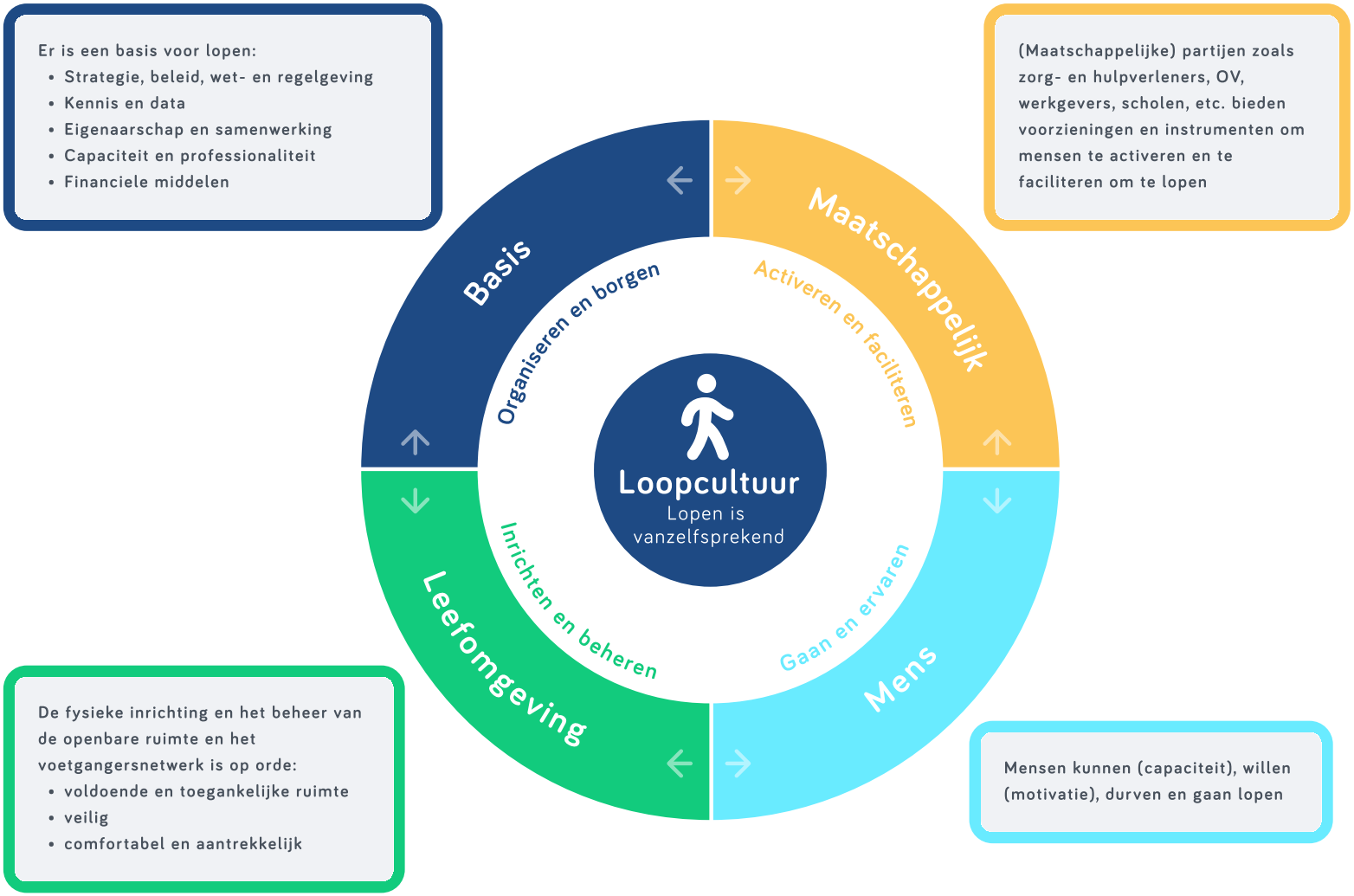

Denkkader voor dit Nationaal Masterplan Lopen

Figuur 11 We streven ernaar dat lopen vanzelfsprekend is, dat er sprake is van een loopcultuur. Daarvoor moet het hele loopsysteem kloppen: de basis moet er liggen, de fysieke (leefomgeving) en maatschappelijke randvoorwaarden moeten op orde zijn en de mens moet ook daadwerkelijk gaan lopen. Deze onderdelen werken ook op elkaar in.

Spanning tussen toegankelijkheid en aantrekkelijkheid

Dit denkkader is natuurlijk een versimpelde weergave van de werkelijkheid. In de werkelijkheid zit er soms ook spanning tussen de verschillende onderdelen. Zo kan binnen het onderdeel leefomgeving toegankelijkheid botsen met aantrekkelijkheid. Want wat een looproute voor de een aantrekkelijk maakt – denk aan bomen, of een niet verhard pad – is voor de ander een obstakel. Hieronder twee voorbeelden.

Voorbeeld 1: Het struinen door een hobbelige en overgroeid bospad is voor velen aantrekkelijk. Als we willen dat meer mensen dit kunnen ervaren, zit de oplossing niet in het gladstrijken van zo'n route, maar in een sociale aanpak. Denk aan het beschikbaar stellen van rolstoelen die dergelijk terrein aankunnen.

Voorbeeld 2: De Rotterdamse Rooftop Walk is een mooi praktijkvoorbeeld van hoe met deze spanning is omgegaan. De Rotterdamse Rooftop Walk was een tijdelijke brug tussen de daken van twee Rotterdamse gebouwen. Bezoekers konden hier komen via een speciaal aangelegde tijdelijke trap. Omdat niet iedereen een trap op kan, was de Rooftop Walk niet voor iedereen toegankelijk. Uitgangspunt was dat desondanks zoveel mogelijk mensen de Rooftop Walk konden ervaren. Daartoe werd tijdelijk een verbinding met een lift opengesteld. Als het ruimtelijk en sociaal domein goed samenwerken, is er veel mogelijk.

Foto: Wilmar Dik

6.1 Basis

Er is nog weinig gemeentelijk, provinciaal en Rijksbeleid over lopen

Het Rijk heeft nog nauwelijks loopbeleid ontwikkeld. Lopen is daarbij nog steeds slechts impliciet onderdeel van het landelijk gezondheids-, omgevings- en mobiliteitsbeleid.

Een beperkt aantal gemeenten en provincies heeft al wel specifiek loopbeleid, al dan niet als onderdeel van een bredere beleidsvisie op bijvoorbeeld gezondheid, ruimtelijke ontwikkeling of mobiliteit. Er is voor zover bekend nog geen waterschap met specifiek loopbeleid. Ook in de plannen voor het landelijk gebied wordt lopen nog niet meegenomen.

Provincies en vervoerregio's beoordelen wel vaak de effecten van mobiliteitsbeleidsmaatregelen van gemeenten. Daarin wegen ze ook het belang van de voetganger mee. Maar in de instrumenten die zij daarbij als hulpmiddel gebruiken, zoals verkeersmodellen, ontbreekt doorgaans de voetganger.

Het doel 'gezonde fysieke leefomgeving' uit de Omgevingswet biedt kansen voor lopen

In artikel 1.3 van de Omgevingswet staan de maatschappelijke doelen van de wet. Een van die doelen is een gezonde fysieke leefomgeving. Een gezonde leefomgeving ervaren bewoners als prettig, nodigt uit tot gezond gedrag en biedt bescherming tegen negatieve omgevingsinvloeden.

De instrumenten uit de Omgevingswet bieden overheden kansen om de leefomgeving op een gezonde manier te beïnvloeden. Door de integrale benadering van de leefomgeving via de instrumenten van de Omgevingswet, kan gezondheid eerder een plek krijgen in de ruimtelijke afweging. Daarmee kan gezondheid een meer sturende rol krijgen. En lopen kan daar onderdeel van zijn.

Wetgeving over voetganger is beperkt en onduidelijk voor handhaving

In landelijke wetgeving maakt de voetganger alleen onderdeel uit van de verkeerswetgeving. Het Reglement voor verkeerstekens en verkeersregels (RVV) bevat bepalingen over de plaats op de weg van de voetganger. Zo dient een voetganger op het trottoir te lopen of op het fietspad als een voetpad ontbreekt. In een woonerf mag de voetganger de gehele weg gebruiken. In straten voor gemengd gebruik (zoals de fietsstraat) mag dat vaak ook en mag de voetganger niet gehinderd worden. En in een voetgangersgebied geldt dat laatste natuurlijk helemaal. Verder bepaalt het RVV dat een auto niet mag parkeren op het trottoir. Overigens staat het trottoir verder niet in de wetgeving gedefinieerd, dus leidt dit in de praktijk tot onduidelijkheid voor handhavers. Fiets en bromfiets (en inmiddels vele andere soortgelijke motorisch aangedreven voertuigen) mogen op het trottoir parkeren. Dit betekent in de praktijk dat de feitelijk door de voetganger te gebruiken ruimte, ondanks deze wettelijke bepalingen, beperkt is.

De Wegenverkeerswet bepaalt de aansprakelijkheid bij ongevallen tussen een voetganger en motorvoertuig, waarbij het uitgangspunt is dat een voetganger een kwetsbare weggebruiker is. In alle gevallen ligt de plicht tot schadevergoeding daarom bij de bestuurder van het voertuig. Aansprakelijkheid bij ongevallen tussen fietser en voetganger is in veel gevallen niet bij wet geregeld, terwijl het verschil tussen fietser en voetgangers steeds groter wordt met de komst van grotere en snellere fietsen. Ten slotte is er lokale wet- en regelgeving zoals de Algemene Plaatselijke Verordening, ontwerp- en voorzieningenrichtlijnen of milieuwetgeving die lokaal van invloed is op de loopomstandigheden.

Er komt steeds meer kennis over lopen en voetgangers beschikbaar, maar we weten ook heel veel nog niet

We hebben steeds meer kennis over lopen en de voetganger, zie ook hoofdstuk 4. Veel van deze kennis is nog onvoldoende bekend bij de juiste mensen. Denk aan beleidsmakers, ruimtelijke ontwerpers, gebiedsontwikkelaars en zorgverleners.

Tegelijkertijd is er nog weinig – of beperkt toegankelijke – kennis over lopen in relatie tot gezondheid: hoeveel mensen worden door hun gezondheid beperkt in lopen, hoeveel mensen hebben geen toegang tot benodigde hulpmiddelen, etc.

Daarnaast is er veel basisinformatie die we hebben over bijvoorbeeld auto, fiets en OV, maar nog niet voor lopen.

Bijvoorbeeld:

- De aard en omvang van loopstromen

- De ontwikkeling van het gemiddeld aantal minuten dat mensen per dag of trip lopen
- De ontwikkeling van hoeveel en hoe vaak mensen hoe vaak lopen
- Redenen waarom mensen wel en niet lopen
- De omvang van de latente vraag naar lopen
- De 'walkability'-score van straten en buurten
- De maatschappelijke en financiële baten en kosten van lopen en verblijven in de openbare ruimte
- De toegankelijkheid en veiligheid van loopinfrastructuur: breedte van voetpaden en de effectieve loopruimte daarbinnen, de aanwezigheid van obstakels, kenmerken van oversteeklocaties, etc.

Ook ontbreekt het aan tools om prognoses te kunnen doen en de effecten van interventies/maatregelen te kunnen doorrekenen. Deze kennis is wel van belang om investeringen in lopen te onderbouwen en om de keuze voor de juiste maatregel te maken.

Partijen werken steeds meer samen op het gebied van lopen

Overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, kennisinstellingen en bewonersinitiatieven werken steeds vaker samen aan lopen. De City Deal en het Platform Ruimte voor Lopen zijn daarvan een mooi voorbeeld van landsbrede samenwerking. En deze samenwerkingsverbanden groeien: er doen steeds meer partijen mee.

Tegelijkertijd zien we dat niet iedere organisatie die dat zou willen, de menskracht en middelen heeft om deel te nemen aan samenwerkingsverbanden. Het is van groot belang dat ook kleinere organisaties kunnen gaan profiteren van de opgedane kennis.

Verder is 2024 het laatste jaar van de City Deal Ruimte voor Lopen. Om de verworvenheden uit dit samenwerkingsverband te behouden en verder uit te breiden naar meer gemeenten is een nieuwe ondersteuningsstructuur van belang.

Ook lokaal zien we meer samenwerking. Denk aan de aanpak Rotterdam Loopt, Bosk in Leeuwarden, 50 tinten groen in de Zwolse wijk Assendorp en de aanpak van de Smidsstraat in Zelhem.

Af en toe lukt het lokaal om het fysieke en sociale domein samen te laten werken. Maar in de meeste gevallen is hier nog een wereld te winnen.

Er staan ambassadeurs voor lopen op

Niet alleen op werkvloerniveau krijgt lopen meer aandacht, ook op management- en bestuursniveau zien we dat er mensen zijn die hun rol benutten om het belang van lopen breed bekend te maken. En ook in de samenleving en de wetenschap staan er ambassadeurs op.

Structureel geld voor lopen ontbreekt

Overheden hebben in de meeste gevallen geen structureel geld voor loopinfrastructuur. Dit geldt voor Rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau.

Anderzijds zijn er wel aanpalende bronnen waar de voetganger van mee kan profiteren. Een aantal voorbeelden:

- Op gemeentelijk niveau is er structureel geld voor onderhoud, herinrichting en ruimtelijke ontwikkeling.
- De laatste jaren worden er vanuit het Rijk steeds meer middelen beschikbaar gesteld voor het sociale domein, die ook indirect ten goede komen aan lopen.
- Een aantal provincies heeft subsidieregelingen om de beweegvriendelijkheid in straten en buurten te verbeteren, waarbij indirect ook lopen is gebaat.

Voor het bekostigen van lopen als onderdeel van zorgtrajecten zijn zorgverzekeraars een voor de hand liggende bron. Zij hebben echter weinig geld beschikbaar voor preventie, terwijl preventieve gezondheidsinterventies rond lopen juist erg belangrijk zijn.

Professionals weten langzaamaan weliswaar steeds meer over lopen, maar een grote groep is nog onbewust onbekwaam

Vakmensen – bijvoorbeeld verkeerskundig ontwerpers, stedenbouwers, gebiedsontwikkelaars en zorgprofessionals – zijn zich vaker dan voorheen bewust van de kan-

sen van lopen. Maar de kennis om dat besef om te zetten in acties – ontwerp, beheer, interventies – ontbreekt vaak nog. Een vaak optredende handicap daarbij is dat de in dit vakgebied werkzame professional zelf vaak behoort tot dat kleine segment van de voetgangerspopulatie die gezond en relatief jong is en alles kan.

In een verkenning uit 2023 onder hogescholen en universiteiten blijkt dat de voetganger in Nederland een relatief jong en vaak nog onderontwikkeld aandachtsgebied is. Het werkveld geeft daarbij aan dat er een grote kennisbehoefte is en dat er kennislacunes worden ervaren op onder andere het gebied van:

- Brede insteek van de voetganger (meer dan alleen een manier van verplaatsen, maar naast verblijven ook bijvoorbeeld ook als manier van bewegen en ter verbetering van de gezondheid)
- Voetgangersbehoeften en -gedrag
- Analysevaardigheden, -methodes en -tools
- Voetgangersstromen.

Rollen en taken van verschillende overheden op het gebied van lopen

Gemeenten zijn wegbeheerder en daarom het eerste aan zet om aan de slag te gaan met de fysieke ruimte voor de voetganger. Zij zijn verantwoordelijkheid voor een veilige inrichting van wegen en straten volgens bestaande wettelijke bepalingen en richtlijnen. En kunnen via de APV aanvullende bepalingen opnemen en maatregelen treffen.

Daarnaast moeten gemeenten ervoor zorgen dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. De gemeente geeft ondersteuning via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo).

De provincies hebben specifieke bevoegdheden en taken op het gebied van ruimtelijke ordening, verkeer (provinciale wegen), natuur en landschap, toerisme en recreatie, milieubescherming en cultuur. Provincies zorgen als wegbeheerder o.a. voor de oversteekbaarheid van provinciale wegen. Ook in hun rol als regisseurs van de transitie landelijk gebied en als aanbesteders van openbaar vervoer zijn provincies van belang voor de voetganger.

Naast de provincie zijn in de vervoerregio's Rotterdam / Den Haag en Amsterdam samenwerkingsverbanden tussen gemeenten opgericht op het gebied van mobiliteit. In deze gebieden zijn de vervoerregio's concessieverlener van het openbaar vervoer en financier van mobiliteitsprojecten.

Soms zijn ook waterschappen wegbeheerder van wegen die van belang zijn voor de voetganger om vanuit de gemeente het buitengebied in te gaan. 'Recreatief medegebruik', waar lopen/wandelen een invulling van is, behoort niet tot de wettelijke kerntaken van waterschappen. Wandelen op schouwpaden en waterkeringen is bij veel waterschappen wel 'passief' toegestaan als vorm van recreatief medegebruik.

De Rijksoverheid is systeemverantwoordelijk voor zowel mobiliteit als het zorgstelsel. Zij stuurt met wet- en regelgeving, maar ook met programma's rond bijvoorbeeld verkeersveiligheid, sport & bewegen en toerisme.

6.2 Leefomgeving

Fysieke voetgangersruimte is tot nu toe vaak 'restruimte' en ook nog eens beperkt toegankelijk

In dorpen en steden nam de afgelopen eeuw de facilitering van het autoverkeer en de autonome groei ervan veel ruimte voor de voetganger weg. Sinds een aantal jaar komt door de verdichting, toenemende verkeersonveiligheid en leefbaarheid in de steden het denken over lopen weer op gang. Steeds meer bestuurders beschouwen lopen als een duurzame en beperkt ruimte vragende modaliteit en als vorm van beweging die een belangrijke bijdrage levert aan het sociaal en economisch vitaal en leefbaar en gezond houden van de stad. "Omgekeerd ontwerpen" is een eerste aanzet tot "omdenken" bij het ontwerpen van de leefomgeving. Recent ontstonden zo nieuwe ontwerpconcepten met nieuwe "labels" die hun weg vinden naar de tekentafels, zoals de 15 minuten-stad, STOP, STOMP, STOEP[7] en gender-specifiek design.

Tegelijkertijd worden deze labels en concepten nog maar op een beperkt aantal plekken toegepast en blijkt het moeilijk om ontwerp-benaderingen zoals STOMP goed naar de praktijk te vertalen. Op te veel plekken zijn essentiële bestemmingen te voet onbereikbaar (niet nabij en alleen via omwegen te bereiken). Vaak ontbreekt ook een plek voor lopen en verblijven, is de ruimte te beperkt, is de omgeving niet aantrekkelijk en/of is de toegankelijkheid niet op orde. En die toegankelijkheid is essentieel om te zorgen dat ook mensen met een permanente of tijdelijke beperking aan de maatschappij kunnen deelnemen.

Er zijn normen en richtlijnen voor voetgangers, maar die hebben – zelfs als het gaat om toegankelijkheid – in de praktijk niet dezelfde hardheid als bijvoorbeeld parkeernormen en richtlijnen voor ruimte voor rijdend verkeer. Bovendien ontbreken vaak normen voor obstakelvrije doorloopruimte, met als gevolg dat een stoep om te beginnen al te smal ontworpen wordt en / of door bijvoorbeeld overhangend groen, geparkeerde fietsen, auto's en bestelbusjes, terrassen, etc. geblokkeerd wordt. De komende jaren gaat een groot deel van de openbare ruimte in Nederlandse steden op de schop, onder andere vanwege werkzaamheden rondom riolering en het energienet. Dit is hét moment om tegelijkertijd meer en betere ruimte voor lopen en verblijven te maken.

We hebben een landelijk dekkend netwerk van wandelroutes, maar er is een groot en toenemend aantal barrières

Lange-Afstand-Wandelpaden (LAW) vormen samen met de Streekpaden een landelijk dekkend wandelroutenetwerk van ca. 12.000 km in Nederland. Langs de mooiste plekken van Nederland, zoveel mogelijk over onverharde paden en wegen, door bossen, heides of langs idyllische dorpen en historische steden. Het grote en toenemende aantal barrières is een continu aandachtspunt, ook bij overige stad-landverbindingen. Daardoor is de bereikbaarheid te voet van mooie wandelgebieden in de directe woonomgeving vaak matig. Dat leidt er toe dat veel mensen eerst met andere (gemotoriseerde) vervoermiddelen naar wandelgebieden reizen.

Op het gebied van sociale veiligheid, verkeersveiligheid en valongevallen hebben we nog grote stappen te zetten

Veiligheid gaat over sociale veiligheid, verkeersveiligheid en valongevallen (ongevallen van voetgangers waarbij geen rijdend verkeer betrokken is). Op alle drie de aspecten hebben we nog grote stappen te zetten.

Bij **sociale veiligheid** gaat het zowel over objectieve veiligheid (die te meten is in letsel door geweld op straat) als over subjectieve veiligheid (hoe veilig mensen zich voelen). We kijken hier nu naar subjectieve veiligheid. Daarvan weten we dat vrouwen zich doorgaans minder veilig voelen op straat dan mannen. Uit Iers onderzoek[xxviii] blijkt dat 36% van de vrouwen zich onveilig voelt als zij lopen in hun woongebied. Bij mannen is dat 13%. Verder geeft 47% van de vrouwen aan een langere looproute te nemen als zij deze als veiliger ervaren en blijkt dat 59% van de vrouwen angstig is bij het lopen vanaf het station of de bushalte naar huis.

Er zijn verschillende instellingen en organisaties actief zoals de Voetgangersvereniging en de Stichting Stop Straatintimidatie die hier aandacht voor vragen. Maar een veilig voetgangersklimaat vraagt dus ook iets van het gedrag van de medemens.

Verkeersveiligheid zoals in de wet gedefinieerd gaat over ongevallen van een voetganger waar ook een rijdend voertuig bij betrokken was. De voetgangers-

7 STOMP is een ordeningsprincipe. Eerst ruimte maken voor stappen (lopen én verblijven), dan trappen (fietsen), dan openbaar vervoer, dan MaaS (deelmobiliteit) en dan pas de personenauto. Soms wordt ook STOEP gebruikt. De M van MaaS (deelmobiliteit) is dan vervangen door de E van elektrische mobiliteit.

Lopen en fietsen: synergie én concurrentie

Lopen en fietsen zijn allebei actieve vervoerwijzen. In die zin zijn het bondgenoten. Uit onderzoek van IenW blijkt dat mensen die meer fietsen ook vaker lopen.[xxix] Maar soms concurreren ze met elkaar, vooral als de beschikbare ruimte voor het ongemotoriseerde verkeer beperkt is. Soms kan omdenken dit overigens al oplossen: waarom zou loopruimte ten koste moeten gaan van fietsruimte en vice versa, als er ook gebruik gemaakt kan worden van ruimte die nu voor de auto bestemd is?

Het beleidsterrein lopen heeft een inhaalslag te maken. Dit komt omdat lopen een relatief nieuw beleidsterrein is, zowel internationaal als nationaal. Daarom is het belangrijk dat er nu naast een Toekomstbeeld en Uitvoeringsagenda Fiets, ook een Nationaal Masterplan Lopen is. De platforms Ruimte voor Lopen en Tour de Force (fietsen) trekken gezamenlijk op waar dit meerwaarde biedt, bijvoorbeeld bij het ontwikkelen en toepassen van kennis

Lopen en openbaar vervoer: hebben elkaar nodig

Lopen is vaak essentieel voor het gebruik van het openbaar vervoer. En andersom: zonder openbaar vervoer zullen mensen minder lopen, en eerder de auto gebruiken. Daarmee maakt de aanwezigheid van en beloopbaarheid van het OV ook onderdeel uit van de voetgangersstructuur.

Dat hier nog winst te behalen is, blijkt uit een rapport van het CLO (Compendium voor de leefomgeving) waarin wordt gerapporteerd over de nabijheid van openbaar vervoer in Nederland in de jaren 2003 – 2017. Hieruit blijkt dat zo'n 30% van de Nederlanders tijdens kantooruren toegang heeft tot allerlei soorten openbaar vervoer, met een frequentie van vier keer per uur. Ongeveer 8% van de Nederlanders heeft geen openbaar vervoer beschikbaar binnen acceptabele afstanden, en 30% heeft toegang tot het openbaar vervoer met een frequentie van een half uur. Door de recente opheffingen van grote aantallen bushaltes zal deze situatie verder zijn verslechterd.

Lopen en auto: meer ruimte voor lopen vergt soms minder ruimte voor de auto

In veel steden is sprake van een scheve verdeling van de ruimte: de ruimte die voor de auto is gereserveerd staat niet in verhouding tot het aantal automobilisten. Met als resultaat dat er minder ruimte is voor bijvoorbeeld voetgangers. Ter illustratie: voor Rotterdam is ooit berekend dat het beoogd aantal nieuwe bewoners in het centrum van Rotterdam 75 voetbalvelden aan verblijfsruimte vraagt.

Een deel van deze 75 voetbalvelden kan tegelijkertijd voor lopen én andere doeleinden gebruikt worden. Denk aan bomen voor het opvangen van water en het tegengaan van hittestress. Maar onderaan de streep zal meer ruimte voor lopen en verblijven soms ook ten koste moeten gaan van ruimte voor iets anders. In veel gevallen zal dat ruimte voor de auto zijn, vanwege het inefficiënte ruimtegebruik.

statistieken rond verkeersongevallen zijn niet compleet; veel ongevallen worden niet geregistreerd. Maar het beeld is desondanks niet positief. Na een jarenlange daling van het aantal in het verkeer overleden voetgangers (zonder scootmobiel), zien we sinds 2021 weer een stijging. Het aantal doden onder scootmobielgebruikers zien we ondertussen al sinds begin deze eeuw gestaag toenemen. Zie ook figuur 12. In 2023 kwamen er in totaal 71 voetgangers om en 53 mensen op een scootmobiel. De toename van het aantal doden onder invalidenvoertuig-gebruikers hangt vermoedelijk samen met een toename van deze voertuigen. Maar voor de stijging van het aantal voetgangersdoden is geen eenduidige oorzaak aan te wijzen. Wat in zijn algemeenheid opvalt is de sterke toename van het aantal verkeersdoden dat viel in een ongeval met een auto als tegenpartij.

Valongevallen met voetgangers, bijvoorbeeld omdat ze struikelen over oneffenheden en andere obstakels op de stoep, komen veel vaker voor dan ongevallen waarbij andere voertuigen betrokken zijn. In 2022 belandden naar schatting minimaal 19.900 voetgangers door een valongeval op de spoedeisende hulp (SEH), tegenover 2.000 – 3.700 voetgangers die de SEH bezochten na een ongeval met een rijdend voertuig. Met name ouderen zijn vaak slachtoffer van een valongeval.[xxx] Naar verwachting groeit de komende decennia het aantal SEH-behandelingen wegens een valongeval flink, evenals de gerelateerde medische kosten.

Wegbeheerders zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van het wegdek, en kunnen zo helpen om valongevallen te voorkomen. Daarnaast is het tijdig en regelmatig screenen van personen met balans-beïnvloedende

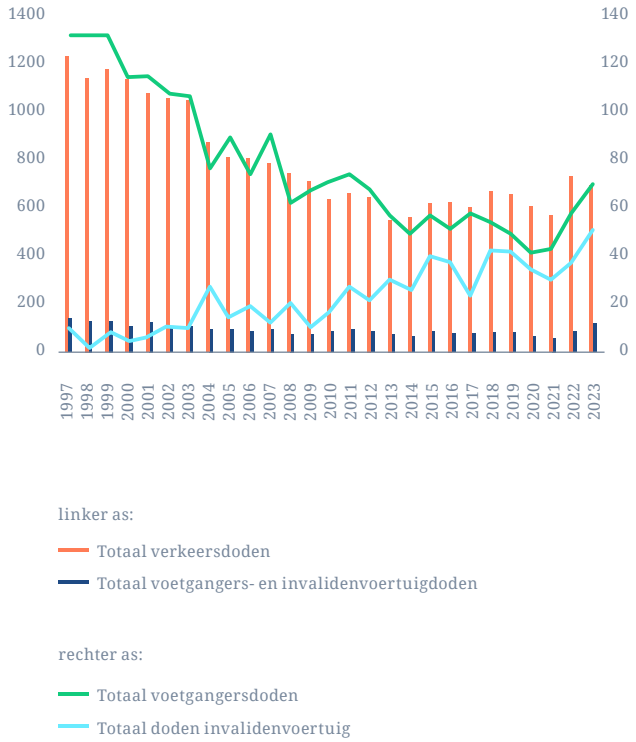

Figuur 12 Verkeersdoden onder voetgangers sinds 1996. Bron: CBS Statline.

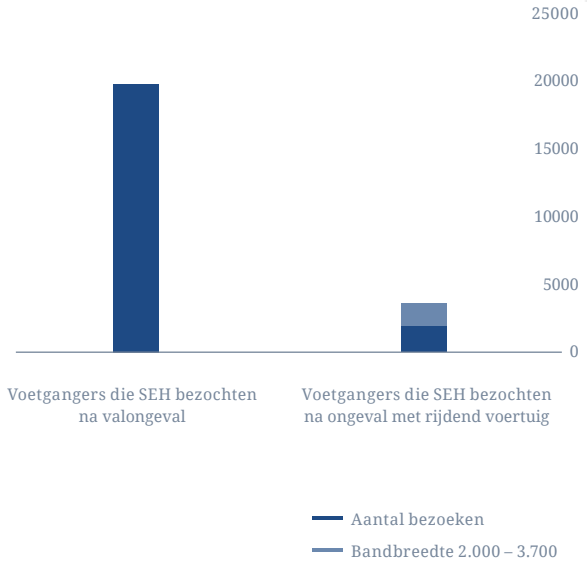

Figuur 13 Bezoeken van voetgangers aan spoedeisende hulp in 2020. Voor voetgangers die de SEH bezochten na ongeval met een rijdend voertuig wordt een bandbreedte van tussen de 2.000 en 3.700 gehanteerd. Bron: VeiligheidNL.

aandoeningen op valrisisco essentieel. Hierdoor kan vroegtijdig een risico op vallen ingeschat worden en een multidisciplinair, preventief behandeltraject gestart worden waardoor valrisico. Uit cijfers van de RondOm Lopen Groep – die structureel alle 65-plussers in de praktijk test op valrisico door middel van een gevalideerde test – blijkt dat 23% van deze populatie een verhoogd risico had op vallen.

Kortom: het is essentieel dat we werken aan valpreventie, zeker in relatie tot ouderen. Elke gebroken heup die we kunnen voorkomen heeft een positieve impact: op het individu, op diens omgeving, en op (de druk op en de kosten van) de zorg.

Er zijn steeds meer voorbeelden van comfortabele en aantrekkelijke looproutes en openbare ruimte, maar er is ook nog veel winst te behalen

Er zijn gelukkig steeds meer voorbeelden van comfortabele en aantrekkelijke voetgangersroutes. Tegelijkertijd weten we dat heel veel looproutes nog niet comfortabel en aantrekkelijk zijn.

Dat kunnen we maar beperkt staven met cijfers: we hebben nauwelijks gegevens over de aantrekkelijkheid en het comfort van looproutes en openbare ruimte in Nederland. Tot een aantal jaar geleden werd hier nauwelijks onderzoek naar gedaan. Inmiddels is op een aantal plekken in Nederland onderzoek gedaan naar waar mensen wel en niet graag lopen. Daarnaast weten we uit onderzoek van Methorst (2021) dat Nederlanders de kwaliteit van de buitenruimte een 7,3 geven op een schaal van 10.

Ook zijn er in een aantal gemeenten (Eindhoven, Rotterdam, Westland, Wageningen) verschillende grootschalige digitale enquêtes gedaan waarin bewoners konden aangegeven waar het prettig en niet prettig is om te lopen. De volgende factoren blijken erg bepalend voor een prettige loopervaring: voldoende ruimte, weinig of geen autoverkeer en groen. Als verbeterpunten worden vaak meegegeven: bredere trottoirs en beter onderhoud en meer groen.

Groen draagt bij aan een positieve loopervaring, maar op veel plekken is er minder groen dan gewenst

De aanwezigheid van (goed onderhouden) groen draagt dus bij aan een goede loopervaring: het is aantrekkelijk en zorgt voor beschutting tegen hitte en regen. Maar op het gebied van groen is – in ieder geval in stedelijk gebied – nog winst te behalen.

De hoeveelheid groene recreatieruimte per inwoner is de afgelopen eeuw met ca. 80% afgenomen.[xxxi] Dat is kennelijk het nieuwe normaal, terwijl dit natuurlijk niet normaal is.

Momenteel is groene ruimte in het stedelijke gebied ongelijk verdeeld. Zowel binnen als tussen wijken en gemeenten zijn er grote verschillen in het huidige aanwezige publieke en private groen. Over het algemeen geldt dat een dichtere bebouwing (hogere verstedelijkings-graad), gepaard gaat met een kleiner oppervlak aan groen per inwoner, maar ook tussen buurten en wijken met eenzelfde dichtheid zien we grote verschillen. Uitgaande van de oude richtlijn uit de Vierde Nota Ruimte (75 m^2 openbaar groen per huishouden) hebben 36% van alle buurten in Nederland onvoldoende groene openbare ruimte in hun omgeving. Buurten met de hoogste bebouwingsdichtheid hebben in driekwart van de gevallen (76%) volgens die richtlijn een groentekort. Dit zijn gemiddelden, en er bestaan ook minder verstedelijkte gebieden waar weinig groen te vinden is. Ook binnen gemeenten kunnen verschillen zijn, bijvoorbeeld in buurten die weinig openbaar groen (parken) hebben, maar wel een relatief hoog percentrage particulier groen (tuinen), of omgekeerd. Daarnaast zien we verschillen tussen woongebieden en buurten met voornamelijk bedrijfs- en industrieterreinen. De laatste categorie heeft tot wel 20% minder, voornamelijk openbaar, groen.

Er zijn ook verschillen in het aanbod van groene ruimte tussen sociaaleconomische en leeftijdsgroepen. Wijken met een lage sociaaleconomische status hebben vaak een lagere hoeveelheid en kwaliteit van groenvoorzieningen dan wijken met een hogere sociaaleconomisch status.[xxxii]

6.3 Mens

Lang niet iedereen heeft de capaciteit om zonder hulpmiddelen te lopen; zelfs schoeisel kan een drempel vormen

In de gedragsverandering gaat 'capaciteit' over de mate waarin een persoon zelf over eigenschappen, vaardigheden en instrumenten beschikt om bepaald gedrag uit te voeren. Bij lopen gaat het dan met name over de fysieke mogelijkheid om te lopen.

In Nederland hebben zo'n twee miljoen mensen een beperking. Een deel van die mensen heeft hulpmiddelen nodig om te lopen. Uit data van het CBS[xxxiii] blijkt dat in 2018 5,7% van de bevolking van 12 jaar en ouder gebruik maakt van een hulpmiddel voor bewegen: stok, looprek, rollator, scootmobiel, rolstoel. Vrouwen maken hiervan vaker gebruik (7,4%) dan mannen (4,1%). De beschikbaarheid van die hulpmiddelen is – naast toegankelijke infrastructuur – essentieel om te lopen. Het is onduidelijk of iedereen toegang heeft tot die hulpmiddelen.

Maar ook voor mensen zonder beperking is één een hulpmiddel essentieel: schoeisel. Verkeerde of versleten schoenen kunnen lopen pijnlijk maken, of klachten veroorzaken waardoor mensen niet of minder lopen. Niet iedereen kan goede schoenen betalen. En ook mensen die wel goede schoenen kunnen betalen, kiezen lang niet altijd voor een goede schoen.

Daarnaast is er ook nog een groep die pijn heeft bij het lopen en zich er niet bewust van is dat daar mogelijk iets aan te doen is.

Met de groei van het aantal ouderen, zal ook het aantal mensen dat hulpmiddelen nodig heeft bij het lopen toenemen.

Ontspanning en gezondheid zijn belangrijke motieven om te gaan lopen

In de gedragsverandering gaat 'motivatie' erover of iemand iets wil gaan doen, in dit geval lopen.[8]

Er zijn alleen landelijke cijfers bekend over de redenen waarom mensen een (dag)wandeling of ommetje maken (zie figuur 14). Belangrijke motieven zijn ontspanning, fit/gezond worden/blijven, frisse neus halen, natuurbeleving, er even tussenuit en 'omdat ik het leuk vind'. De toenemende belangstelling voor het "stappen tellen" is in dit verband een interessante ontwikkeling.

In Rotterdams onderzoek naar lopen in het algemeen blijkt dat de meest genoemde motieven om te lopen zijn: buiten zijn, ontspannen/hoofd leegmaken en gezondheid op peil houden. De in het onderzoek meest genoemde redenen om niet te lopen zijn het weer en haast. Deze worden op afstand gevolgd door: het gebrek aan bestemmingen op loopafstand, een voorkeur voor een ander vervoermiddel en lopen is te tijdrovend of onveilig.

In Nederland zijn geen cijfers beschikbaar over hoeveel mensen wel en hoeveel mensen niet willen lopen. Uit Oostenrijks onderzoek bleek dat 15% aangaf geen zin te hebben om te gaan lopen.[xxxiv]

8 In het zogenaamde NOA-model wordt de motivatie voor gedrag bepaald door de individuele behoefte van mensen en de aanwezige gedragsmogelijkheden zoals vervoersaanbod, aanwezige informatie en ervaringen. De individuele capaciteiten bepalen uiteindelijk in hoeverre het gedrag ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd.

	Motivatie	(Dag-)wandeling	Ommetje
#1	Ontspanning	68%	65%
#2	Fit/gezond worden/blijven	62%	61%
#3	Natuurbeleving	56%	31%
#4	Er even tussenuit	55%	51%
#5	Omdat ik het leuk vind	51%	39%
#6	Frisse neus halen	48%	67%
#7	Bezinning/hoofd leegmaken	38%	42%
#8	Gezelligheid	37%	21%
#9	Gevoel van vrijheid	33%	21%
#10	Hond uitlaten	17%	22%

Significant vaker genoemd

Figuur 14 Motieven voor het maken van een (dag) wandeling of ommetje. Bron: Wandelmonitor Wandelnet (2021).

Reden waarom mensen wel en niet bewust gaan lopen volgens recent IenW-onderzoek

De voornaamste reden waarom Nederlanders bewust gaan lopen is vooral voor de eigen gezondheid. Op afstand gevolgd door ontspanning en het hoofd leegmaken.

Ook is een aantrekkelijk woonomgeving van belang. Mensen die in een zeer aantrekkelijke woonomgeving wonen, lopen een stuk frequenter bij korte afstanden.

Daarnaast geven frequente lopers vaker aan in een groene omgeving te wonen. Ook hebben ze vaker fijne voetpaden en speeltuinen in hun woonomgeving.

Uit de regressieanalyse die is uitgevoerd komt niet één factor naar voren die frequent lopen kan verklaren. Het is een samenspel aan factoren. Daarbinnen wordt frequent lopen het sterkst verklaart door gewoontegedrag en de mate waarin men (ook) wandelt. Mensen die lopen aangeleerd hebben en dit ook recreatief doen, lijken hiermee simpelweg vaker te lopen. Daarnaast spelen zaken een rol als: je identificeren met een loper (bij die groep willen horen), een (sociale) omgeving waarin vaker gelopen wordt, en gelegenheid om te lopen (als er meer locaties op loopafstand liggen, loopt men vaker).

Het minder frequent lopen wordt voor een deel verklaard door een verminderde mobiliteit in algemene zin. Men beweegt zich minder voort en loopt daarmee ook minder. Infrequente lopers zien vooral praktische bezwaren. Het moeten meenemen van spullen en het tijdsintensieve, houdt hen tegen om vaker te lopen. Onder infrequente lopers zou de helft vaker gaan lopen als er iemand samen met hen loopt.

6.4 Maatschappelijk

Er gebeurt al veel om mensen te activeren en faciliteren om te lopen, maar op landelijke schaal hebben we hier nog geen goed zicht op

Over de mate waarin (maatschappelijke) organisaties mensen activeren en faciliteren om te lopen, is op landelijke schaal nog weinig bekend. Hier meer inzicht in krijgen, is een van de acties die we in het Masterplan zullen opnemen. Natuurlijk gebeurt er al veel in dit veld. Een aantal voorbeelden:

- Duizenden zorgverleners houden zich dagelijks bezig met lopen. Denk aan podo- en fysiotherapeuten.
- In steeds meer bedrijven wordt het gebruikelijk om een lunchrondje te wandelen, of wandelend te vergaderen. Er doen ook veel partijen mee aan de nationale Wandel Tijdens Je Werk-dag.
- In samenwerking met de NS biedt Wandelnet verspreid over het land 46 NS-wandelingen aan van station naar station.
- Er zijn veel lokale stimuleringscampagnes en -initiatieven. Bijvoorbeeld de stimuleringscampagne Sjees in Eindhoven, the Canadian Walk in Apeldoorn, het rondje Stadionpark in Rotterdam, speurtocht Singelpark in Leiden en de Wandelgroepen van Gezond Natuur Wandelen, wandelgroepen van ANBO-PCOB en de pilot Samen Slim Bewegen. Voor deze initiatieven wordt sinds 2021 jaarlijks de Loopaward uitgereikt.
- Een groot aantal partijen heeft het Integraal Zorgakkoord ondertekend (zie tekstbox).

Tegenover (bescheiden) activiteiten om lopen te stimuleren, meestal als een extra activiteit die tijd kost, staat zitten als de ‘default optie’ in bijna alle activiteiten in het dagelijks leven. Het is niemands intentie geweest om een zittend leven te ontwerpen of beweegarmoede te creëren, maar het is wel het resultaat van talloze mensen en organisaties die comfort en gemak bieden aan klanten en gebruikers. “Gaat u zitten” is synoniem met “welkom”.

Het vraagt om een bewuste omkering om hier iets aan te doen. Niet alleen zittende activiteiten voortaan staand doen (bijvoorbeeld: telefoontjes en 1-op-1 overleggen ‘lopend, tenzij’), maar de activiteiten zelf onder de loep nemen. Ook simpele interventies dragen bij, zoals het aanpassen van routebeschrijvingen (nu vaak gericht op de automobilist).

Het gedachtegoed van Positieve Gezondheid wordt steeds meer omarmd

Mensen zijn niet hun aandoening. Toch wordt daar in de zorg doorgaans wel op gefocust. Alle aandacht gaat uit naar klachten en gezondheidsproblemen, en hoe we die kunnen oplossen. Positieve Gezondheid kiest een andere invalshoek. Positieve Gezondheid is een visie op gezondheid die naast het fysieke, ook het emotionele en mentale welzijn omvat. De benadering van ‘positieve gezondheid’ is gestoeld op zes dimensies: lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren.[xxxv] Inzetten op lopen sluit volledig aan bij het denken in positieve gezondheid, en bij de ambitie om mensen zoveel mogelijk zelf de regie te laten voeren over hun leven.

Het Integraal Zorgakkoord biedt kansen

Het Integraal Zorgakkoord is erop gericht te zorgen dat de zorgkosten in de toekomst beheersbaar blijven. Hieruit kunnen initiatieven binnen gemeenten zoals valpreventie worden gefinancierd. Hier liggen meer kansen om sociaal en fysiek verder aan elkaar te verbinden en de samenwerking met de GGD te versterken en door bijvoorbeeld het creëren van dementievriendelijke routes.

Het Integraal Zorgakkoord is ondertekend door ActiZ, de Nederlandse GGZ, Federatie Medisch Specialisten, In-Een, Nederlandse Federatie van Universitaire medische centra, Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen, Patientenfederatie Nederland, Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Verzorgenden en Verpleegkundigen Nederland, Zelfstandige Klinieken Nederland, Zorgthuisnl, Zorgverzekeraars Nederland en het ministerie van VWS. Daarnaast zijn ook Zorginstituut Nederland en de Nederlandse Zorgautoriteit nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van het akkoord.

6.5 Loopcultuur

Er wordt veel gewandeld en hardgelopen, maar je te voet verplaatsen is in Nederland minder onderdeel van de cultuur

In hoofdstuk 5 constateerden we al dat er nog veel meer gelopen zou kunnen worden en dat wandelen en hardlopen in Nederland populair zijn. In Nederland lopen we met onze internationaal beroemde fietscultuur voorop met actieve mobiliteit. Het is in Nederland echter minder gebruikelijk dan in andere landen om te lopen naar een bestemming, terwijl dit op korte afstanden best mogelijk is. In Nederland hebben we het wél vaak over een 'fietscultuur'. In gemeenschappen met een niet westerse achtergrond, waar minder gefietst wordt, wordt meer gelopen. Van een echte loopcultuur – denk bijv. aan daarbij behorende begrippen als promenades, ramblas, passeggiate (zien en gezien worden), flaneren of slenteren – lijkt nog geen sprake.

Wel kunnen we in Nederland spreken van een wandel- en hardloopcultuur. Er zijn jaarlijks terugkerende, bepalende hardloop- en wandelevenementen. Bijvoorbeeld de plaatselijke avondvierdaagsen, de Nijmeegse Vierdaagse of de Marathon van Rotterdam.

7

We werken samen aan acties om verder te bouwen aan lopen in Nederland

Foto: Wilmar Dik

Om het hiervoor geschetste toekomstbeeld te kunnen realiseren, is het nodig te investeren in voetgangersvriendelijk ontwerp en beheer van looproutes en verblijfsgebieden in de openbare ruimte. En in maatregelen om mensen te activeren om te gaan lopen, en hen daarin te faciliteren. Om lokaal maatregelen te kunnen nemen, is het nodig om een brede basis te leggen om organisaties in staat te stellen ruimte te maken voor lopen, ook op landelijk en provinciaal niveau.

Dit hoofdstuk bevat een overzicht van de acties die partijen gezamenlijk zullen ondernemen in het kader van dit Nationaal Masterplan Lopen. De komende periode zullen de acties verder uitgewerkt worden, en vervolgens uitgevoerd. Hiervoor wordt een uitvoeringsagenda opgesteld.

Het Nationaal Masterplan Lopen richt zich op deze basis. De basis bestaat uit de volgende onderdelen:

- Kennis over lopen vergroten, data verzamelen en tools ontwikkelen
- Eigenaarschap vergroten en samenwerking rond lopen verbreden en versterken
- Professionals opleiden
- Financiële middelen organiseren / beschikbaar maken
- Strategie en beleid ontwikkelen dat lopen bevordert en wet- en regelgeving inzichtelijk maken en verbeteren

Daarnaast creëren we instrumenten en randvoorwaarden om:

- Alle relevante doelgroepen te activeren om (meer) te lopen en hen daarbij waar nodig te faciliteren (in aansluiting op de thema's Maatschappelijk en Mens uit het denkkader).
- Instrumenten ontwikkelen voor het beter inrichten en beheren van de loop- en verblijfsruimte (in aansluiting op het thema Leefomgeving uit het denkkader).

De uitkomsten van de gezamenlijke acties die in het kader van dit Masterplan worden ondernomen, worden openbaar gemaakt en actief gepromoot.

Ook meewerken aan de uitvoering van dit Masterplan? Meld je dan aan!

Zo'n zestig partijen hebben meegewerkt aan de totstandkoming van dit plan en werken nu mee aan de uitvoering. Wil jij ook meewerken aan acties uit dit plan? Of zijn er nieuwe acties die jij samen met andere partijen wil oppakken? Daar is alle ruimte voor. Neem dan contact met ons op via info@ruimtevoorlopen.nl.

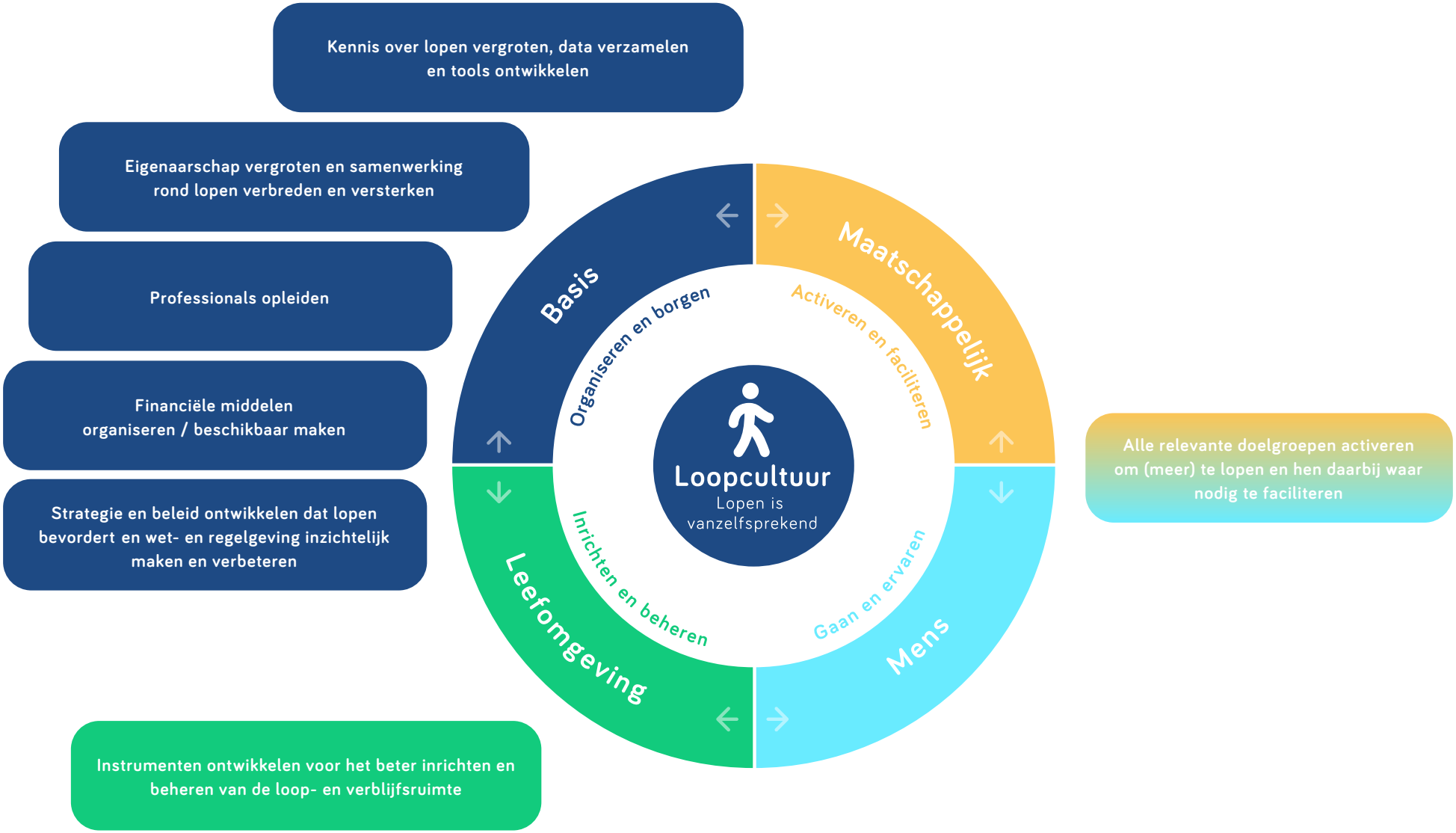

Figuur 15 Totaaloverzicht van de nu geplande acties, afgezet tegen het denkkader. Zie ook pagina's hierna.

Kennis over lopen vergroten, data verzamelen en tools ontwikkelen

1 Registratie van zowel verkeersongevallen als valongevallen met voetgangers verbreden en verbeteren, en meer inzicht verkrijgen in voetgangersveiligheid.

2 Onderzoeksagenda opstellen, herijken en uitvoeren; zowel vragen in het fysieke als het sociale / maatschappelijke domein; daarop in ieder geval:

a Wegwijzer maken door alle bestaande voetgangersdata en onderzoeksmethodieken, en suggesties aanreiken voor hoe gemeenten hier zelf mee aan de slag kunnen om in kaart te brengen, waar, wanneer, waarom etc. mensen lopen.

b Kennis ontwikkelen via datagedreven inzichten, waaronder het ontwikkelen van een instrumentarium om de ontwikkeling van de Nederlandse loopcultuur te meten.

c Inzicht in baten en kosten van investeringen in lopen vergroten en instrument ontwikkelen om baten en kosten van investeringen in lopen inzichtelijk te maken.

Eigenaarschap vergroten en samenwerking rond lopen verbreden en versterken

3 Vergroten van eigenaarschap en samenwerking rond lopen door bestuur en politiek.

4 Extra inzet plegen om meer partijen uit het sociale domein aan het Masterplan en de uit te voeren acties te verbinden.

5 Samenwerking tussen provincies versterken door het opzetten van een provincie-overleg lopen en wandelen.

6 Samenwerking tussen gemeenten versterken door het opzetten van een gemeente-overleg lopen.

7 Handreiking ‘ruimte maken voor burgerinitiatieven over lopen en wandelen’ voor gemeenten opstellen.

8 Borgen en (door)ontwikkelen van de kwaliteit en bekendheid van recreatieve wandelnetwerken, zowel regionaal als landelijk.

Professionals opleiden

9 Lopen volwaardig onderdeel maken van relevante opleidingen in het hoger onderwijs.

10 Geaccrediteerd bijscholingstraject over lopen ontwikkelen voor professionals die al actief zijn in het werkveld.

11 Kennis over lopen opnemen in beroepscompetentieprofielen van zorgverleners, ontwerpers, woningcorporaties, gebiedsontwikkelaars, recreatie-kundigen, etc.

Financiële middelen organiseren / beschikbaar maken

12 Onderzoeken hoe investeringen in lopen en voetgangersinfrastructuur (sociaal én fysiek domein) te bekostigen en hoe dat tussen partijen en overheidslagen te organiseren.

13 Provinciale en regionale subsidies beschikbaar maken voor het inrichten van goede looproutes naar het openbaar vervoer.

14 Kansenanalyse voor financiering opstellen voor provincies en gemeenten: welke bestaande subsidies zijn inzetbaar voor lopen?

Strategie en beleid ontwikkelen dat lopen bevordert en wet- en regelgeving inzichtelijk maken en verbeteren

15 Overheden (gemeenten, waterschappen, regio's, provincies, Rijk) stimuleren om loopbeleid te maken en waar nodig wet- en regelgeving aan te passen t.b.v. de voetganger.

16 Laagdrempelig inzichtelijk maken hoe de voetganger nu verankerd is in landelijke wet- en regelgeving en verkennen van benodigde wijzigingen in wet- en regelgeving om meer ruimte voor de voetganger te maken.

17 Wegwijzer maken voor gemeenten over het realiseren en in stand houden van obstakelvrije ruimte op voetpaden.

Alle relevante doelgroepen activeren om (meer) te lopen en hen daarbij waar nodig te faciliteren

18 Onderzoeken welke doelgroepen met welke middelen / interventies tot (meer) lopen aangezet kunnen worden, met specifieke aandacht hoe professionals en intermediairs (zorgprofessionals, huisartsen, schuldhulpverleners, woningcorporaties, etc.) hier een rol in kunnen spelen.

19 Opschalingsmogelijkheden van loopminuten-kaarten verkennen.

20 Beweegvriendelijke schoolomgeving en lopen naar en tijdens school, de kinderopvang, peuterspeelzaal en consultatiebureau stimuleren.

21 Lopen meer aandacht geven in werkgeversaanpakken, zoals Werken in Beweging.

Instrumenten ontwikkelen voor het beter inrichten en beheren van de loop- en verblijfsruimte

22 Kennis over voetgangersnetwerkkaarten bundelen en doorontwikkelen en toepasbaar maken voor ruimtelijke en mobiliteitsplannen.

23 Overzicht en aanpak van fysieke barrières voor voetgangers maken.

24 Kennis ontwikkelen en verspreiden over veilig en snel oversteken.

25 Integrerende aanpak openbaar vervoer en lopen ontwikkelen.

26 Kern van de Ontwerpwijzer voetgangers (en eventuele andere richtlijnen rond lopen en toegankelijkheid) breed onder de aandacht brengen en het gebruik ervan bevorderen met bijzondere aandacht voor (1) toegankelijkheid en (2) looproutes naar OV.

27 Handreiking maken voor gemeenten, provincies, waterschappen en woningcorporaties met eisen en wensen rond lopen die zij in aanbestedingen, MobiliteitsProgramma's van Eisen (MPvE's) en gebiedskaders rond gebiedsontwikkeling kunnen meenemen.

28 Handreiking maken voor gemeenten over hoe zij aannemers en bouwers kunnen instrueren over het borgen van toegankelijke en veilige looproutes tijdens (weg) werkzaamheden.

29 Overzicht maken van showcases van groene routes (ontwerp + proces).

30 Best practices delen over hoe ruimte voor de voetganger is gecreëerd in een traject met conflicterende ruimteclaims.

Kennis over lopen vergroten, data verzamelen en tools ontwikkelen

We willen mogelijk maken dat organisaties de juiste voetgangersmaatregelen kunnen nemen, of dat nu fysieke, gedrags- of bijvoorbeeld leefstijlinterventies zijn. Daarom vergaren en verspreiden we data en kennis over voetgangers en ontwikkelen we tools om analyses te kunnen doen.

Concrete acties waar we mee van start gaan zijn:

1 Registratie van zowel verkeersongevallen als valongevallen met voetgangers verbreden en verbeteren, en meer inzicht verkrijgen in voetgangersveiligheid.

2 Onderzoeksagenda opstellen, herijken en uitvoeren; zowel vragen in het fysieke als het sociale / maatschappelijke domein; daarop in ieder geval:

a Wegwijzer maken door alle bestaande voetgangersdata en onderzoeksmethodieken, en suggesties aanreiken voor hoe gemeenten hier zelf mee aan de slag kunnen om in kaart te brengen, waar, wanneer, waarom etc. mensen lopen.

b Kennis ontwikkelen via datagedreven inzichten, waaronder het ontwikkelen van een instrumentarium om de ontwikkeling van de Nederlandse loopcultuur te meten.

c Inzicht in baten en kosten van investeringen in lopen vergroten en instrument ontwikkelen om baten en kosten van investeringen in lopen inzichtelijk te maken.

Eigenaarschap vergroten en samenwerking rond lopen verbreden en versterken

We zetten de spotlights op bestuurders, mensen op de werkvloer én bewoners(initiatieven) die voor lopen 'gaan staan' en zich eigenaar voelen.

Daarbij is het belangrijk dat verschillende soorten partijen samen optrekken. We bevorderen dat overheden, maatschappelijke organisaties, belangenorganisaties, bedrijfsleven, kennisinstellingen en bewonersinitiatieven samen werken aan lopen. Binnen partijen wordt multidisciplinair gewerkt aan lopen. Het fysieke en sociale domein werken samen en begrijpen elkaar. Bijzondere aandacht gaat uit naar de betrokkenheid van het sociale domein (o.a. zorgverzekeraars, zorgverleners, woningcorporaties, de recreatiewereld). Bij de City Deal Ruimte voor Lopen en het Platform Ruimte voor Lopen waren vooral vertegenwoordigers vanuit het fysieke domein betrokken. Bij de totstandkoming van dit Nationaal Masterplan Lopen realiseerden wij ons dat betrokkenheid van meer partners uit het sociale domein onmisbaar is om op dit thema goede vorderingen te kunnen maken, want uiteindelijk gaat het om *mensen* die lopen.

Concrete acties waar we mee van start gaan zijn:

3 Vergroten van eigenaarschap en samenwerking rond lopen door bestuur en politiek.

4 Extra inzet plegen om meer partijen uit het sociale domein aan het Masterplan en de uit te voeren acties te verbinden.

5 Samenwerking tussen provincies versterken door het opzetten van een provincie-overleg lopen en wandelen.

6 Samenwerking tussen gemeenten versterken door het opzetten van een gemeente-overleg lopen.

7 Handreiking 'ruimte maken voor burgerinitiatieven over lopen en wandelen' voor gemeenten opstellen.

8 Borgen en (door)ontwikkelen van de kwaliteit en bekendheid van recreatieve wandelnetwerken, zowel regionaal als landelijk.

Professionals opleiden

We streven ernaar dat huidige én toekomstige professionals over de juiste kennis beschikken over lopen en voetgangersinfrastructuur. We zetten er op in dat lopen en de voetganger worden opgenomen in het curriculum van opleidingen in het hoger onderwijs. En we ontwikkelen pakketten voor na- en bij scholing.

Concrete acties waar we mee van start gaan zijn:

9 Lopen volwaardig onderdeel maken van relevante opleidingen in het hoger onderwijs.

10 Geaccrediteerd bijscholingstraject over lopen ontwikkelen voor professionals die al actief zijn in het werkveld.

11 Kennis over lopen opnemen in beroepscompetentieprofielen van zorgverleners, ontwerpers, woningcorporaties, gebiedsontwikkelaars, recreatie-kundigen, etc.

Financiële middelen organiseren / beschikbaar maken

We streven ernaar dat er genoeg financiële middelen zijn om maatregelen voor lopen te nemen, zowel in het fysieke als het sociale domein. Dat kan deels via het slim gebruik maken van bestaande budgetten. Maar we gaan ook op zoek naar extra middelen voor investeringen in lopen en zetten in op geoormerkte budgetten. Daarbij verkennen we ook de mogelijkheden van publiek-private samenwerking.

Concrete acties waar we mee van start gaan zijn:

12 Onderzoeken hoe investeringen in lopen en voetgangersinfrastructuur (sociaal én fysiek domein) te bekostigen en hoe dat tussen partijen en overheidslagen te organiseren.

13 Provinciale en regionale subsidies beschikbaar maken voor het inrichten van goede looproutes naar het openbaar vervoer.

14 Kansenanalyse voor financiering opstellen voor provincies en gemeenten: welke bestaande subsidies zijn inzetbaar voor lopen?

Strategie en beleid ontwikkelen dat lopen bevordert en wet- en regelgeving inzichtelijk maken en verbeteren

We streven ernaar dat alle overheden (Rijk, gemeenten, provincies, vervoerregio's en waterschappen) beleid over lopen en verblijven in de openbare ruimte hebben, en dat vervolgens ook gaan uitvoeren. Dat kan specifiek loopbeleid zijn, of juist domein overstijgend beleid. In dit beleid wordt lopen (inclusief verblijven) erkend, verankerd en gestimuleerd als een belangrijke, zelfstandige, sociale én gezonde manier van voortbewegen. Daarbij hoort bijvoorbeeld dat mobiliteitsafdelingen lopen zien als een volwaardige modaliteit, dat wandelen onlosmakelijk onderdeel is van vrijetijdsbeleid en dat het sociale domein de kansen die lopen biedt voor sociale opgaven verzilvert. Maar vooral ook: dat de mens centraal staat, en niet het beleidsdomein. Hiervoor ontwikkelden het Platform en de City Deal Ruimte voor Lopen eerder al de toolbox loopbeleid. www.loopbeleid.nl

Ook willen we ervoor zorgen dat bestaande wet- en regelgeving over voetgangers bekend wordt onder professionals. Want voor veel professionals is niet duidelijk wat nu precies de juridische positie van de voetganger is, en welk wettelijk kader er is voor handhaving van ruimte voor de voetganger. Terwijl die kennis juist kan helpen om ruimte voor de voetganger te maken én te houden.

Concrete acties waar we mee van start gaan zijn:

15 Overheden (gemeenten, waterschappen, regio's, provincies, Rijk) stimuleren om loopbeleid te maken en waar nodig wet- en regelgeving aan te passen t.b.v. de voetganger.

16 Laagdrempelig inzichtelijk maken hoe de voetganger nu verankerd is in landelijke wet- en regelgeving en verkennen van benodigde wijzigingen in wet- en regelgeving om meer ruimte voor de voetganger te maken.

17 Wegwijzer maken voor gemeenten over het realiseren en in stand houden van obstakelvrije ruimte op voetpaden. Hoe ga je om met allerlei objecten die de loopruimte verkleinen zoals gestalde fietsen, winkeluitstallingen, laadpalen, terrassen, geveltuintjes etc.? Welke kansen zijn er om de obstakelvrije ruimte op de stoep te realiseren en te behouden? Wat mag wel en niet volgens APV? Etc.

Alle relevante doelgroepen activeren om (meer) te lopen en hen daarbij waar nodig te faciliteren

We streven ernaar dat mensen zich meer uitgenodigd voelen om te gaan lopen. Dat vergt dat we mensen activeren om (meer) te gaan lopen. En soms ook dat we mensen daarbij ondersteunen en faciliteren. Want lichamelijke of psychische klachten kunnen er toe leiden dat mensen niet in staat zijn om lopen.

Het sociale domein heeft een grote rol in deze zaken. Van zorgverleners tot wijkteams, en van sportverenigingen tot buurtportcoaches. Maar ook partijen zoals werkgevers spelen een belangrijke rol in het activeren en faciliteren van mensen om te gaan lopen.

Concrete acties waar we mee van start gaan zijn:

18 Onderzoeken welke doelgroepen met welke middelen / interventies tot (meer) lopen aangezet kunnen worden, met specifieke aandacht hoe professionals en intermediairs (zorgprofessionals, huisartsen, schuldhulpverleners, woningcorporaties, etc.) hier een rol in kunnen spelen.

19 Opschalingsmogelijkheden van loopminuten-kaarten verkennen (zie figuur 16 ter illustratie).

20 Beweegvriendelijke schoolomgeving en lopen naar en tijdens school, de kinderopvang, peuterspeelzaal en consultatiebureau stimuleren.

21 Lopen meer aandacht geven in werkgeversaanpakken, zoals Werken in Beweging.

Instrumenten ontwikkelen voor het beter inrichten en beheren van de loop- en verblijfsruimte

We streven ernaar dat lopen en verblijven het startpunt zijn bij het ontwerpen en (her-)inrichten van de openbare ruimte. En dat de inrichting en het beheer van voetgangersvoorzieningen gebeurt op basis van 'design for all', ofwel ontwerpen voor iedereen. De verdeling van de ruimte voor verkeer en verblijf vindt als regel plaats via de volgorde van het zogenaamde STOMP-principe: eerst stappen (lopen én verblijven), dan trappen (fietsen), dan openbaar vervoer, dan Mobility as a Service (deelmobiliteit) en dan pas de personenauto.

De ontwikkelingen in mobiliteit gaan snel en bijvoorbeeld elektrisch vervoer stelt ons voor nieuwe vraagstukken. Maar de mens te voet is en blijft het startpunt. Er wordt vanaf het begin van een (her) inrichting nagedacht over en ruimte gemaakt voor o.a. (1) aantrekkelijke, comfortabele, toegankelijke, beweeg- en verblijfsvriendelijke, veilige, groene voetgangers- en verblijfsvoorzieningen in een gezonde omgeving, (2) goed herkenbare en fijnmazige looproutes en (3) een mix van voorzieningen op loopafstand.

Om dit te realiseren, ontwikkelen we waar nodig en mogelijk ontwerp- en beheerinstrumentarium en handvatten. Ook brengen we nieuwe en bestaande instrumenten en ontwerpprincipes breed onder de aandacht.

Concrete acties waar we mee van start gaan zijn:

22 Kennis over voetgangersnetwerkkaarten bundelen en doorontwikkelen en toepasbaar maken voor ruimtelijke en mobiliteitsplannen.

23 Overzicht en aanpak van fysieke barrières voor voetgangers maken.

24 Kennis ontwikkelen en verspreiden over veilig en snel oversteken.

25 Integrerende aanpak openbaar vervoer en lopen ontwikkelen.

26 Kern van de Ontwerpwijzer voetgangers (en eventuele andere richtlijnen rond lopen en toegankelijkheid) breed onder de aandacht brengen en het gebruik ervan bevorderen met bijzondere aandacht voor (1) toegankelijkheid en (2) looproutes naar OV.

27 Handreiking maken voor gemeenten, provincies, waterschappen en woningcorporaties met eisen en wensen rond lopen die zij in aanbestedingen, MobiliteitsProgramma's van Eisen (MPvE's) en gebiedskaders rond gebiedsontwikkeling kunnen meenemen.

28 Handreiking maken voor gemeenten over hoe zij aannemers en bouwers kunnen instrueren over het borgen van toegankelijke en veilige looproutes tijdens (weg) werkzaamheden.

29 Overzicht maken van showcases van groene routes (ontwerp + proces).

30 Best practices delen over hoe ruimte voor de voetganger is gecreëerd in een traject met conflicterende ruimteclaims.

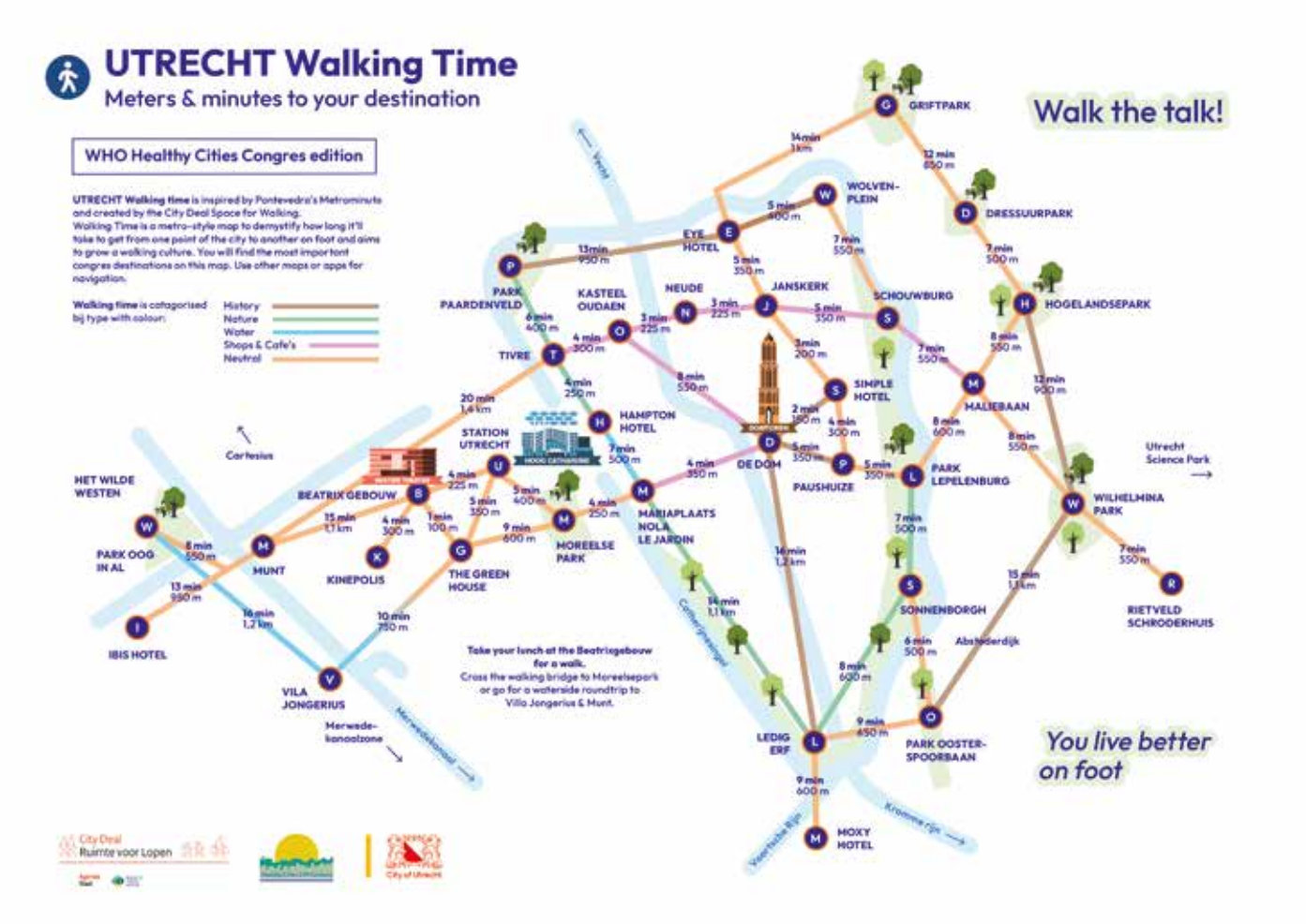

Figuur 16 De loopminutenkaart van Utrecht.

Foto: Wilmar Dik

Een rode loper voor de voetganger – Nationaal Masterplan LOPEN

8

Overheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en private partijen voeren de acties gezamenlijk uit

Foto: Menno Bausch

Partijen die deelnemen aan het Nationaal Masterplan Lopen

Figuur 17

De acties uit hoofdstuk 7 worden in gezamenlijkheid uitgevoerd door overheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en private partijen. Figuur 17 bevat een overzicht van alle betrokken partijen. Op de pagina's daarnaast introduceert elke partij zichzelf én diens inzet. Bijlage 1 bevat per actie een overzicht van welke partijen zich aan welke acties committeren.

Dit document geeft een overzicht van betrokken partijen per medio september 2024. Er kunnen en zullen zich de komende maanden en jaren nog meer partijen aan het Nationaal Masterplan Lopen verbinden. Voor een actueel overzicht van betrokken partijen, zie ruimtevoorlopen.nl.

Het Masterplan is ook besproken in bestuurscommissies van IPO en VNG en wordt vanuit die koepels van harte ondersteund.

Rijksoverheid

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat·

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Ministerie van VRO

Rijksvastgoedbedrijf

Staatsbosbeheer

Provincies en vervoerregio's

Provincie Gelderland

Provincie Groningen

Provincie Noord-Holland

Provincie Overijssel

Provincie Utrecht

Provincie Zuid-Holland

Vervoerregio Amsterdam

Gemeenten

Arnhem

Den Haag

Eindhoven

Groningen

Maastricht

Nijmegen

Rotterdam

Tilburg

Utrecht

Wageningen

Zwolle

Maatschappelijke organisaties

ANBO PCOB

ANWB

Beroepsvereniging Leefstijlcoaches Nederland (BLCN)

Fietsersbond

MENSenSTRAAT

NOC*NSF

Stichting Gezond Natuurwandelen

Veilig Verkeer Nederland

Voetgangersbeweging Nederland

VoetgangersVereniging Nederland

Wandelnet

Kennisinstellingen

Alles is Gezondheid

Beweegalliantie

Breda University of applied sciences

CROW

European Urban Knowledge Network

JOGG

Kenniscentrum Sport en Bewegen

OV-campus (CROW / DOVA)

RIVM

SWOV

VeiligheidNL

Visio Zicht op Toegankelijkheid

Private partijen

DTV

Goudappel

Heijmans

Molster Stedenbouw

Movares

Rebel

Rondom Lopen Groep

Royal HaskoningDHV

SOAB Adviseurs Woning- en Leefomgeving

Sweco

Witteveen+Bos

Rijksoverheid

Het **ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW)** werkt aan een mooier Nederland. Samen zorgen we voor een bereikbaar land met sterke dijken, waarin je veilig van A naar B komt. Voor een land met schone lucht, een schone bodem en schoon water. Waar we ons duurzaam verplaatsen. Bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid zijn voor IenW centrale thema's. Daarom sluit IenW aan bij dit Masterplan. IenW zet zich hierbij met name in op de acties rondom kennisopbouw en -verspreiding, voetgangersveiligheid en lopen als onderdeel van ketenmobiliteit.

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) werkt aan een gezond, fit en veerkrachtig Nederland. Onze ambitie is om voldoende bewegen te stimuleren in een omgeving die uitnodigt tot bewegen. Lopen is voor veel Nederlanders de meest haalbare en eenvoudige manier van bewegen. Binnen het Nationaal Masterplan Lopen zetten we ons daarom onder andere in voor het stimuleren van een omgeving die het eenvoudig maakt om te lopen, en waar ook actief beleid gemaakt wordt om lopen te stimuleren.

Het **ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening (VRO)** werkt aan een gezonde en prettige leefomgeving voor iedereen. Wij zetten ons in voor een goede verdeling van de schaarse ruimte in Nederland. Ruimte voor lopen kan bijdragen bij aan een gezonde, veilige en groene inrichting van straten en pleinen die uitnodigt om te ontmoeten. VRO onderschrijft het Masterplan en zet zich hierbij in voor samenhang met groen in en om de stad en ruimtelijke kwaliteit in de woningbouwopgave. Vanuit **MooiNL** bevorderen we de combinatie tussen lopen en groen-blauwe netwerken in de stad en in verbinding met het buitengebied.

Het **Rijksvastgoedbedrijf (RVB)** beheert de gebouwen en gronden van de Rijksoverheid en Defensie. Het RVB valt onder het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en is verantwoordelijk voor het beheer en de instandhouding van de grootste en meest diverse vastgoedportefeuille van Nederland, inclusief Caribisch Nederland. Het RVB streeft naar een positieve impact op de leefomgeving. We maken integrale, gebiedsgerichte afwegingen in samenwerking met onze omgeving. Zo werken we aan een aantrekkelijke leefomgeving.
Het RVB staat voor een grote bouw- en renovatie opgave. Dit betreft zowel gebouwen als gebieden. Het RVB draagt bij aan het Nationaal Masterplan Lopen met verschillende acties die een relatie hebben met onze primaire taken. Toegankelijkheid en looproutes tijdens de bouwfase van projecten krijgt nog vaak onvoldoende aandacht. We werken mee aan de actie gericht op een aanpak om dit te verbeteren. We zetten daarnaast in lopende gebiedssamenwerkingen in op een voetgangersvriendelijke en toegankelijke leefomgeving en het faciliteren van lopen vanuit werklocaties. Dit draagt tevens bij aan duurzame mobiliteit. We dragen tot slot bij aan toegankelijkheid van vastgoed voor mindervaliden en het stimuleren van lopen in werkgeversaanpakken.

Voor **Staatsbosbeheer** is de 'wandelende mens' een van de belangrijkste bezoekers van de gebieden bij ons in beheer. Het beleven van de natuur is naast het beheren van die natuur belangrijk. Ruimte voor de lopende mens, zowel in onze gebieden als langs groene verbindingen, vanaf de voordeur, vinden we belangrijk. Een gezond, groen en doorlopend netwerk is essentieel voor mens én natuur. In totaal beheert Staatsbosbeheer bijna 5000 km gemarkeerde wandelroutes en brengt verschillende themaroutes onder de aandacht om het lopen te stimuleren. Daarnaast beheert Staatsbosbeheer steeds meer recreatiegebieden dicht bij stedelijk gebied, om zo de verbinding van met groen in en om de stad te leggen. Wij zullen in het Nationaal Masterplan Lopen dan ook altijd belang hechten aan het beheer en de kosten van een houdbare "loopinfrastructuur", de toegevoegde waarde voor natuur en gezondheid, landschap en biodiversiteit en de groen-blauwe dooradering van stad en landschap.

Provincies en vervoerregio's

Provincie Gelderland zet in haar uitvoeringsagenda actieve mobiliteit als nadere uitwerking van het Programma Bereikbaarheid in op het aanjagen, faciliteren en stimuleren van lopen en fietsen in Gelderland. We zetten voor gemeentes een subsidieregeling voor loop(- en fiets)routes naar OV op en stimuleren dat kinderen al vroeg met hun ouders veilig leren lopen (en fietsen) naar school. We willen ons ook in dit Nationaal Masterplan inzetten voor lopen in relatie tot OV, verkeersveiligheid en actieve mobiliteit.

De **Provincie Groningen** vindt het als eerste provincie met beleid voor de voetganger belangrijk om mee te werken aan het Nationaal Masterplan Lopen en andere provincies te ondersteunen met hun (toekomstige) loopbeleid. We gaan ons op verschillende vlakken inzetten voor de voetganger. Samen met de provincie Overijssel zijn wij trekker voor het provincie-overleg

lopen. Daarnaast werken wij mee aan de ontwikkeling rond provinciale subsidies voor het inrichten van goede looproutes naar het OV. Ten slotte werken wij mee aan het in kaart brengen van de subsidiemogelijkheden voor gemeenten vanuit provincies. Naast het Nationaal Masterplaan gaan wij de komende jaren aan de slag met verschillende projecten op het gebied van lopen. Een overkoepelend doel voor de komende jaren is het meer onder de aandacht brengen van de voetganger, intern en extern. Het Nationaal Masterplan biedt hiervoor een mooi aanknopingspunt.

De **Provincie Noord-Holland** doet graag mee aan het Nationaal Masterplan Lopen. Noord-Holland heeft de ambitie op lopen stevig verankerd in de beleid: de Actieagenda Actieve Mobiliteit. In de komende jaren gaat de provincie haar beleid voor lopen nog wat verder uitwerken. In onze projecten zullen we meer aandacht gaan geven aan loopvoorzieningen, aan de verkeersveiligheid van voetgangers en wij dragen deze visie ook uit naar gemeenten via samenwerking en in onze subsidie (voorwaarden). Wij stimuleren lopen als onderdeel van de stimuleringsacties uit onze actieagenda en behouden en versterken ons wandelaanbod voor toerisme en recreatie.

Provincie Overijssel vindt het belangrijk om bij te dragen aan de bereikbaarheid van haar steden en dorpen door duurzame mobiliteit zoals lopen te promoten. Wij zien daarbij binnen dit Nationaal Masterplan een belangrijke rol voor ons zelf weggelegd als het gaat om het starten van een provincie-overleg lopen om van elkaar te leren en elkaar te helpen. Samen met provincie Groningen zijn wij daarom tekker voor het provincie-overleg lopen. Ook zien we een belangrijke rol voor ons zelf weggelegd om gemeentes te enthousiasmeren en kennis te delen over lopen. Daarnaast verkennen we de mogelijkheden om subsidies in te zetten op het gebied van lopen, zoals het inrichten van goede looproutes naar OV. Lopen krijgt meer aandacht in de werkgeversaanpak binnen Overijssel om ook aandacht te vragen voor dit onderwerp bij werkgevers. Tot slot dragen wij bij aan het verbreden van de kennis op het gebied van lopen. Onderwijsinstellingen kunnen hier een goede rol in spelen.

De **Provincie Utrecht** streeft naar een gezonde en veilige leefomgeving. Een duurzaam, gezond en veilig mobiliteitssysteem levert daaraan een belangrijke bijdrage. Onze ambitie - vastgelegd in het Bereikbaarheidsprogramma 2024-2029 - is dat reizigers vaker kiezen voor slimmer reizen, meer lopen en fietsen en dat de verkeersveiligheid verbetert. We gaan dit concretiseren in uitvoeringsprogramma's. Waarin onder andere aandacht is voor veiligere oversteekplaatsen voor voetgangers over provinciale wegen en de toegankelijkheid van bus- en tramhaltes voor voetgangers. Door samen met Utrechtse gemeenten te participeren in het Convenant Toekomstbestendig Bouwen worden lopen en fietsen van meet af aan meegenomen bij de ontwikkeling van woningbouwprojecten. Ook werken we aan het stimuleren van mensen om te wandelen in de vrije tijd, wat bij kan dragen aan een betere gezondheid. Beleid hiervoor is opgenomen in ons omgevingsbeleid. Actief bijdragen in het NML betekent voor ons samenwerking met andere provincies en actief zoeken naar kansen om lopen vaker mee te nemen in ons beleid.

De **Provincie Zuid-Holland** wil dat iedereen op een duurzame, snelle en makkelijke manier kan reizen, dus ook lopend of met een combinatie van vervoerwijzen. Lopen draagt bij aan bereikbaarheid, leefbaarheid en gezondheid. We stimuleren wonen nabij voorzieningen en openbaar vervoer en sturen op een rol voor lopen, fietsen en openbaar vervoer bij hoge woningdichtheden. We houden bij de inrichting van de openbare ruimte rekening met voetgangers en fietsers. We zetten in op een goed netwerk van recreatieve en functionele loop- en fietsroutes. Bij ons loopbeleid werken we samen met gemeenten, MRDH en andere partners.

Vervoerregio Amsterdam is opdrachtgever van het openbaar vervoer in en om Amsterdam en financiert projecten die de mobiliteit in de regio Amsterdam verbeteren. Vanuit de daarbij horende rollen en taken zet de Vervoerregio Amsterdam zich in voor:

- het verbeteren van looproutes naar ov-haltes en het op die manier verder integreren van lopen en openbaar vervoer.
- het doelgroep- en situatiegericht inzetten en testen van gedragsmaatregelen gericht op meer lopen binnen het regionale programma Spreiden & Mijden. Onder meer door een kilometervergoeding voor het eigen personeel beschikbaar te stellen voor lopen in het zakelijk en woon-werkverkeer.
- het verspreiden van kennis over lopen onder de 14 gemeenten van de Vervoerregio Amsterdam en het zichtbaar maken van de specifieke kennisbehoeften van onze grotere én kleinere gemeenten.

Gemeenten

De **gemeente Apeldoorn** heeft in haar omgevingsvisie helder beschreven wat haar visie is voor de toekomst. De stad gaat de aankomende jaren doorgroeien naar minimaal 180.000 inwoners. De groei komt voor 2/3de in de bestaande stad. De binnenstad transformeert naar het stadspark van Apeldoorn. Hierbij wil Apeldoorn inzetten op ontharden en vergroenen van de openbare ruimte om een uitnodigend karakter te creëren. Er komt een dwaalmilieu van parken, hoven, stegen en straatjes voor voetgangers. We zorgen voor minder parkeren in het straatbeeld en verleiden auto's om andere routes te nemen. Hierbij krijgen de fietsers en voetgangers prioriteit. In de spoorzone komt ruimte voor ontmoetingsplekken en een robuuste groene as. In de kanaalzone komt een robuust lint met royaal groen aan weerszijden van het kanaal en fijnmazige verbindingen met de omliggende stedelijke gebieden. Gezond bewegen en een aantrekkelijke buitenruimte vormen belangrijke onderdelen van dit stedelijke gedeelte. In de bestaande stad realiseren wij groen en uitnodigende buitenruimte op wijkniveau. De dorpen en buitengebied kenmerken zich door kleinschaligheid, groene kwaliteit en ontmoeten.

De **gemeente Arnhem** brengt in dit Nationaal Masterplan kennis in over het ontwikkelen van loopbeleid, waaronder het vaststellen en gebruiken van voetgangersnetwerken. Daarnaast zal Arnhem kennis delen over stimuleringsmaatregelen om kinderen meer te laten lopen.

De **gemeente Den Haag** heeft in 2022 de Strategie Mobiliteitstransitie vastgesteld. Om de verdichtings-, leefbaarheids- en inlcusiviteitsopgaven van de toekomst aan te kunnen moet de stad de transitie maken naar een ander mobiliteitssysteem. Een onderdeel daarvan is de implementatie van het STOMP principe, waarin de voetganger op één komt te staan. Als uitwerking van de Strategie Mobiliteitstransitie worden momenteel een Netwerkstrategie en specifiek loopbeleid opgesteld. De netwerkstrategie is een integraal afgewogen visie op de verschillende vervoersnetwerken in de stad, zodanig dat deze netwerken elkaar versterken en ontlasten, waardoor de stad veilig, leefbaar en bereikbaar blijft in de toekomst. In het op te stellen beleid voor lopen worden expliciet de beleidsdoelstellingen van het fysieke en het sociale domein aan elkaar gekoppeld waardoor er meer voor de voetganger en daarmee voor de stad gedaan kan worden. Hoewel steden het perfecte schaalniveau zijn voor het bewerkstelligen van transities is het evident dat ze dit niet alleen kunnen. Gezamenlijke acties van verschillende overheden, onderwijs, adviesbureaus en belangenverenigingen (quadrupple helix) op het gebied van data, onderzoek en regelgeving zijn daarbij cruciaal. De gemeente Den Haag omarmt daarom ook het Nationaal Masterplan Lopen en draagt daar ook aan bij.

De **gemeente Eindhoven** is begonnen aan een schaalsprong. Tot 2040 groeit de stad met zo'n 25% aan inwoners en arbeidsplaatsen. Die groei vindt bewust vooral in de stad plaats. Dat betekent nabijheid en een groot belang voor een goed loopklimaat. In het nieuwe Masterplan Mobiliteit is dan ook een specifiek actieprogramma voor meer en beter lopen opgenomen en daarnaast acties om de dominante positie van de auto te beperken. Eindhoven draagt graag bij aan de kennis- en ervaringsontwikkeling en uitwisseling op dit vlak. Het Nationaal Masterplan Lopen sluit in het bijzonder aan bij de volgende drie zaken uit het Eindhovense Masterplan Mobiliteit: de beloopbaarheid van de stad moet beter tussen de oren komen zitten, met het vastleggen van een voetgangersnetwerk krijgt de voetganger ook in de (vroege)planvorming de noodzakelijke status en in nieuwe ontwikkelingen moet de voetganger voorop staan.

In de **gemeente Groningen** staat de leefkwaliteit voorop. Er is een directe relatie tussen de leefkwaliteit, de wijze waarop we onze gemeente vormgeven en de manier waarop inwoners zich in Groningen verplaatsen. Van oudsher is Groningen een gemeente waar de fiets de slimste, snelste en meest gezonde manier is om je te verplaatsen. In de Mobiliteitsvisie 'Groningen Goed op Weg' en de Ontwerpleidraad 'Nieuwe Ruimte' krijgen de voetganger en fietser ruim baan. De ambities van het Nationaal Masterplan passen goed bij onze beleidsambities.

In de **gemeente Maastricht** zijn 'Gezond en Leefbaar' en 'Beleving en ontmoeting' belangrijke thema's in de omgevingsvisie. Aandacht voor de voetganger speelt hier een belangrijke rol in. Maastricht is een compacte stad waar lopen logisch is. Toch kan het nog een stuk beter. We stellen daarom de mens centraal in de openbare ruimte bij het opstellen van beleid en ontwerpen. Het Nationaal Masterplan Lopen gaat ons helpen de voetganger een nog duidelijker plek te geven en ons versterken door het uitwisselen van kennis.

De **gemeente Nijmegen** is al vanaf het begin betrokken bij de City Deal Ruimte voor Lopen en later ook het

Platform Ruimte voor Lopen. Nijmegen is een echte wandelstad, want we hebben hier natuurlijk ieder jaar de Nijmeegse Vierdaagse en daarnaast hele mooie (lange afstands-)wandelpaden langs de Waal en over de stuwwal. Tegelijkertijd constateren we dat de voetganger in de stad nog vaak het onderspit delft als het gaat over de inrichting van de ruimte. Terwijl Nijmegen een forse groeiopgave heeft om meer inwoners te huisvesten, maar de ruimte niet meegroeit. Dus is het belangrijk om lopen als manier van verplaatsen nog normaler te maken en ook beter te faciliteren. Daarom zijn we een Nijmeegse Loopagenda aan het opstellen. Veel andere steden in Nederland worstelen ook met dit soort opgaven en dus vinden we het belangrijk om samen te werken. Om te leren, elkaar te inspireren, en vooral te doen!

De **gemeente Rotterdam** ondersteunt het Nationaal Masterplan voor Lopen van harte. Want alleen als je het samendoet, is het mogelijk om echt het verschil te maken voor de voetganger, binnen en buiten de stad. Daarom deelt de gemeente Rotterdam graag de kennis die zij in de afgelopen jaren al heeft opgedaan en draagt zij bij aan het ontwikkelen van nieuwe kennis. Rotterdam werkt hard aan de verkeersveiligheid in de stad. Daarom werken we mee aan het verkrijgen van meer inzicht in voetgangersveiligheid, door gegevens te bundelen en de veiligheid van voetgangersoversteekplaatsen te verbeteren. Rotterdam groeit de komende jaren door te verdichten. Dat maakt het extra belangrijk om barrières in kaart te brengen en nieuwe gebiedsontwikkelingen voetgangersvriendelijk in te richten. Ook het verbeteren van de route naar het OV hoort daarbij. En verdichten gaat hand in hand met vergroening, zo zetten we in op groene en gezonde routes in de wijken. In Rotterdam werken niet alleen mobiliteit en stedelijke inrichting aan de voetganger, ook het sociale domein, sport en gezondheid werken aan het aan het lopen krijgen van de Rotterdammer. Integraal werken aan lopen en de voetganger is vanzelfsprekend in Rotterdam.

Gemeente Tilburg heeft de afgelopen jaren al mooie stappen gezet op het gebied van lopen. Maar er is meer nodig. Omdat we maar liefst 30.000 woningen willen en moeten bouwen, omdat we de gezondheid van Tilburgers moeten verbeteren en omdat we willen dat iedereen mee kan doen aan de maatschappij. In Tilburg gaan we de komende jaren de looproutes naar een aantal nieuwe bushaltes aanpakken. Daarnaast zetten we er bij gebiedsontwikkelingen op in dat er écht vanuit de voetganger ontworpen wordt. Ook gaan we in Tilburg onderzoeken of we anders met zebrapaden om moeten te gaan. Binnen het Nationaal Masterplan Lopen sluiten we aan bij de acties die hierbij passen.

De **gemeente Utrecht** werkt aan een aanpak #Voordevoetganger. Onze focus ligt op lopen vanuit de voordeur. We zetten ons in eigen stad en in de samenwerking binnen het Nationaal Masterplan lopen in voor groene routes in de wijken (Groene Ommetjes), het slechten van barrières en het organiseren van veilig oversteken. We sturen aan op doorlopende, aantrekkelijke voetgangersruimte vanuit de voordeur én vanuit – en naar – nieuwe ontwikkelingen in de stad. Daarbij roepen we op om nadrukkelijk breder dan de projectscope te kijken. De aanpak in onze eigen stad gaat hand in hand met wat we in het Nationaal Masterplan Lopen inbrengen en met elkaar ontwikkelen. We zetten ons met andere gemeenten dan ook in om kennis te delen én vooral ook samen te ontwikkelingen. Daar hoort ook het meten van het aantal mensen dat loopt en meer gaat lopen bij. Aandacht voor data en methodieken is voor ons dan ook een belangrijke actie.

Wageningen is een bruisende, internationale stad omringd door prachtige landschappen. De stad van de vrijheid. Met een universiteit die werkt aan oplossingen voor de toekomst van onze wereld. Het Wageningen van de toekomst vraagt om een gerichte agenda met fundamentele keuzes. Een van deze keuzes is de mobiliteitstransitie waarin we voorrang geven aan schone manieren van vervoer, die zo min mogelijk ruimte innemen. We zetten ons in voor:

- Een beloopbare stad waarin nieuwe woningen en voorzieningen op loopafstand van elkaar liggen
- Een inclusieve 15-minuten stad: alle inwoners hebben binnen 15 minuten lopen (of fietsen) toegang tot alle basisvoorzieningen
- We richten de stad en wijken zo in dat het vanzelfsprekend is om te lopen en hanteren het STOEP-principe

Een van de acties om invulling te geven aan het STOEP-principe, is het in beeld brengen en vaststellen van het hoofdlooproutenetwerk. Daar koppelen we kwaliteitseisen aan. We brengen in het NMP onze kennis in over de wijze waarop we de hoofdlooproutes hebben bepaald, het vaststellen van het hoofdlooproutenetwerk en de kwaliteitskenmerken. Ook brengen we onze ervaring in met het (her)inrichten van bestaande en nieuwe wijken volgens het STOEP-principe.

De **gemeente Zwolle** ziet het belang van lopen. De voetganger is de meest ruimte-efficiënte verkeersdeelnemer en draagt hierdoor bij aan de woningbouwopgave en bereikbaarheid van de stad. Bewegen en daarmee ook lopen is gezond. Lopen is duurzaam. En een loopvriendelijke omgeving draagt bij aan sociaal contact. Vanuit het STOMP-principe zetten we de voetganger in Zwolle op één bij (her)inrichting van de openbare ruimte en bij gebiedsontwikkelingen. Specifiek voetgangersbeleid hebben we in Zwolle echter nog niet. Het Nationaal Masterplan Lopen gaat Zwolle helpen om zelf beleid voor voetganger op te stellen. Als Zwolle staan we daarom achter het Nationaal Masterplan Lopen, vanuit het fysiek domein en ook vanuit het sociaal domein. We gaan ons inzetten voor verschillende acties om zo de voetganger in de praktijk ook daadwerkelijk op één te zetten. Zwolle is wereldfietsstad en we willen ook een wereldse wandelstad worden.

Maatschappelijke organisaties

ANBO PCOB is dé landelijke seniorenvereniging van, voor en door leden. Wij staan voor een samenleving waarin iedereen op een fijne manier ouder kan worden en volwaardig kan blijven meedoen. Bij onze lokale afdelingen ontmoeten leden elkaar en ondernemen ze activiteiten. Het stimuleren van wandelen voor senioren is een onderdeel daarvan. We zetten stevig in op belangenbehartiging, waaronder gezondheid, veiligheid, zingeving en koopkracht. Wij leveren binnen het Nationaal Masterplan Lopen een bijdrage aan het onderzoeken op welke wijze senioren (nog) meer tot lopen aangezet kunnen worden.

De **ANWB** zet zich als toonaangevende ledenvereniging met ruim 5 miljoen leden in Nederland in voor het bevorderen van veilige en duurzame mobiliteit. Door deel te nemen aan het Nationaal Masterplan Lopen, onderstreept de ANWB als maatschappelijke organisatie haar inzet voor het stimuleren van lopen als een gezonde en milieuvriendelijke vorm van vervoer. De focus ligt op het verbeteren van infrastructuur en veiligheid voor voetgangers in de openbare ruimte, het aanbod voor recreatieve wandelaars in met name het landelijk gebied, evenals het bevorderen van actieve mobiliteit (incl. fietsen) in het algemeen. Zo willen wij bijdragen aan een duurzame, leefbare en toegankelijke samenleving voor iedereen.

De **Beroepsvereniging Leefstijlcoaches** Nederland (BLCN) is dé beroepsvereniging van en voor HBO/WO-opgeleide, geaccrediteerde leefstijlcoaches in Nederland. De leefstijlcoach is de expert op het gebied van duurzame gedragsverandering van leefstijl. Daarnaast beschikt de leefstijlcoach over kennis op het gebied van de diverse leefstijlthema's zoals voeding, beweging, slaap, stress, ontspanning en de invloed van de fysieke en sociale omgeving op onze leefstijl. Een leefstijlcoach gidst mensen bij het maken van hun eigen keuzes. Leefstijlcoaches kunnen actief zijn binnen het sociaal domein, bij bedrijven, voor particulieren en als zorgprofessional, bijvoorbeeld als uitvoerder van een Gecombineerde Leefstijlinterventie. De focus ligt op het ondersteunen van cliënten bij het veranderen van dagelijkse gewoontes, om zo tot een blijvende, gezondere leefstijl te komen. Gezond beweeggedrag, waar lopen een belangrijk onderdeel van kan zijn, is een belangrijke pijler binnen een gezonde leefstijl. Met die reden steunen wij als BLCN het Nationaal Masterplan Lopen van harte. Wij denken graag mee hoe het sociaal en zorgdomein het Nationaal Masterplan Lopen kan versterken.

Fietsersbond zet zich in voor veilig en comfortabel fietsen en levert daarmee een bijdrage aan een leefbaar, gezond en actief Nederland én aan fietsgeluk voor iedereen. Vanuit die bijdrage aan een leefbaar, gezond en actief Nederland zoeken we de verbinding met de loopwereld en dit Masterplan. Actieve mobiliteitsvormen moeten elkaar ondersteunen en helpen, daarom draagt de Fietsersbond graag bij én uit dat lopen bovenaan in het STOMP principe staat.

MENSenSTRAAT is een belangenorganisatie van bescheiden omvang, bestaande uit betrokken burgers / professionals, gesteund door ervaren experts / adviseurs, die gezamenlijk kunnen bogen op brede kennis, langjarige ervaring op het gebied van kennisontwikkeling, onderzoek, ontwerp en beleidsadvisering met betrekking tot de voetganger en een breed (inter) nationaal netwerk. MENSenSTRAAT zet zich in voor de voetganger in al haar/zijn gedaantes (oud, jong, zonder of met handicap en evt. hulpmiddel), lopend van deur tot deur, van bestemming tot bestemming (inclusief het openbaar vervoer) - of verblijvend in de openbare ruimte. Zij wordt tevens ondersteund door consuls in diverse gemeentes. De bijdragen van MENSenSTRAAT aan de projecten van het Nationaal Masterplan Lopen bestaan uit het aandragen en inzetten van kennis, ervaringen en inzichten door deelname "in persoon" bij verschillende acties. MENSenSTRAAT zal ook doorgaan met het regelmatig organiseren van kennis en netwerkbijeenkomsten. MENSenSTRAAT maakt sinds kort

als “expertgroep voetgangersdomein” deel uit van de organisatie van Wandelnet.

Het **NOC*NSF** steunt het Nationaal Masterplan Lopen. Als sportkoepel van 79 sportbonden zetten we ons onder andere in voor voldoende ruimte voor sport in de openbare ruimte. We zien het Nationaal Masterplan Lopen hieraan concreet een invulling geven voor lopen en hardlopen. En het Masterplan draagt ook bij aan het stimuleren van een beweegvriendelijke en sportstimulerende buitenruimte. De acties die hierop gericht zijn steunen wij van harte. Dit geldt zowel voor binnenstedelijke als in het buitengebied. Ten aanzien van het laatste vinden we het streven naar meer en betere routes in het buitengebied belangrijk. Zeker ook in combinatie met stimulering van een groenblauwe dooradering. Een minder prioritair thema, maar wel een thema dat we steunen, is het stimuleren van lopen als dagelijks vervoer. Het kunnen lopen naar een sportaccommodatie juichen we harte toe. Dit gaat om de nabijheid van sportacommodaties voor mensen, maar ook de inrichting van de ruimte dat lopen wordt gestimuleerd en veilig kan gebeuren.

Stichting Gezond Natuurwandelen organiseert wekelijkse wandelingen in parken en natuurgebieden door heel Nederland. Deze wandelingen zijn gericht op alle leeftijden en fitnessniveaus, met speciale aandacht voor ouderen. Door samenwerking met lokale gemeenschappen en zorginstellingen willen we een actieve levensstijl bevorderen en tegelijkertijd sociale interactie stimuleren. We geloven dat wandelen in de natuur bijdraagt aan een betere gezondheid, minder stress en een hechtere samenleving, volledig in lijn met de overkoepelende visie van het Nationaal Masterplan Lopen. Stichting Gezond Natuurwandelen zet zich daarom in voor diverse acties uit dit Masterplan.

Veilig Verkeer Nederland zet zich in het kader van de verkeersveiligheid in voor het Nationaal Masterplan Lopen. Focus ligt op de veiligheid van voetgangers in de openbare ruimte, overeenkomstig het STOMP principe.

De **Voetgangersbeweging Nederland** participeert in het Masterplan Lopen vanwege haar doelstelling:

a. het behartigen van de belangen van voetgangers in zijn algemeenheid, daarbij inbegrepen de inclusieve verplaatsing van mensen met een beperking;
b. het bewerkstelligen van erkenning van de voetganger als volwaardige deelnemer in het verkeerssysteem, zowel in juridische als praktische zin;
c. het stimuleren van het prominent in het beleid opnemen van lopen als meest duurzame en gezonde vorm van mobiliteit, een en ander als onderdeel van het integraal omgevingsbeleid van overheden, wegbeheerders en bedrijven;
d. het behartigen van de veiligheid van voetgangers in het verkeer en in de openbare ruimte voor alle vormen en motieven van verplaatsing. Dit betreft zowel de objectieve als de gevoelsmatige verkeersveiligheid en sociale veiligheid;
e. het creëren van een aantrekkelijke ruimtelijke omgeving die mensen stimuleert tot lopen en wandelen, als basisbehoefte voor menselijke sociale contacten en als belangrijke bijdrage aan een gezonde en leefbare woon- en werkomgeving waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en kunnen ontspannen.

De **VoetgangersVereniging Nederland (VVNL)**, opgericht in 2020, wil voetgangers verenigen en ondersteunen in hun ambitie om hun wijk of gemeente voetgangersvriendelijk te maken. De voetganger is ons inziens de kanariepiet van de leefbaarheid. Voetgangers zorgen voor leven en voor verbinding, juist omdat zij langzamer gaan en hun omgeving meer gewaar zijn. Maar ze hebben -als kwetsbaarste partij- een veilige, vrije en vrolijk-prettige ruimte nodig. Kinderen, ouderen en alle andere lopers verdienen daarom de grootste aandacht. Wij willen overheden, planners en weggebruikers daarvan doordringen en kritisch en constructief optreden bij plannen en problemen die voetgangers aangaan.

De missie van **Wandelnet** is Nederland mooier maken voor iedereen die te voet op pad gaat en zoveel mogelijk mensen plezier aan wandelen te laten beleven. Toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van de wandelinfrastructuur zijn daarbij kernbegrippen. Wij maken ons dagelijks werk van wandelen en vanuit die visie zetten wij ons voor de volle 100% in om het Nationaal Masterplan Lopen tot een succes te maken. Wandelnet beheert 12.000 kilometer wandelroutenetwerk in Nederland en werkt samen met routebureaus aan nog eens 45.000 kilometer routenetwerk. Wij zien voor ons vooral een belangrijke rol weggelegd in het verbinden en activeren van partijen die werken aan de kwaliteit en bekendheid van recreatieve wandelnetwerken. Als belangenbehartiger zetten wij ons stevig in voor het verbeteren van de wandelinfrastructuur en het voorkomen en wegnemen

van barrières voor wandelaars. Wandelnet heeft een sterk netwerk met onder andere provincies die een belangrijke rol hebben in veel actiepunten.

Kennisinstellingen

Alles is Gezondheid zet zich, met zoveel mogelijk partners, in voor een gezonder en veerkrachtiger Nederland. De brede blik op gezondheid van mens en omgeving staat centraal. Lopen stimuleert een gezonde leefstijl. Voor het Nationaal Masterplan Lopen delen wij graag onze kennis en ervaring op het gebied van gezonde leefomgeving & gebiedsontwikkeling, natuur en gezondheid, burgerinitiatieven en ons brede netwerk in welzijn en zorg. Wij dragen vanuit deze rol en kennis bij aan verschillende acties.

De **Beweegalliantie** wil dat inwoners in Nederland in 2030 meer tijd aan beweegactiviteiten besteden. Iedere dag. Overal. Hieronder verstaan wij niet alleen sportieve activiteiten, maar ook activiteiten zoals traplopen, lopend de boodschappen doen of fietsen naar het werk. Bij de Beweegalliantie bepaalt het netwerk de kracht van de organisatie. Wie deelneemt zet zich actief in om beweging te stimuleren in zijn of haar omgeving. Wij werken samen met partijen en organisaties die bewegen toevoegen aan het leven van mensen. De Beweegalliantie focust zich op drie centrale punten: beleidsbeïnvloeding, het stimuleren van beweging in het werkveld en het geven van een podium aan lokale initiatieven.

Breda University of applied sciences (Buas) is een landelijk bekend kennis- en opleidingsinstituut, dat toekomstige planners (in domein RO, urban design en mobiliteit) aflevert. We willen dat de door ons opgeleide planners lopen als vanzelfsprekende modaliteit, activiteit en levensstijl respecteren, waarderen en meenemen in hun plannen. BUas draagt binnen het Nationaal Masterplan Lopen bij aan verschillende acties, en zet daarbij o.a. studentenonderzoek (stages, afstuderen) en tactical urbanism in.

CROW is een Nederlandse non-profit stichting en kennisplatform die praktisch toepasbare kennis biedt op het gebied van onder andere mobiliteit in de fysieke leefomgeving. Ook op het gebied van lopen biedt CROW kennis aan overheden, marktpartijen en onderwijsinstellingen via de online kennisbank, in papieren en downloadbare publicaties en via bijeenkomsten en cursussen. CROW wil bij een deel van de acties van het Nationaal Masterplan Lopen het voortouw nemen en bij een ander deel actief participeren. Ook wil CROW zich inspannen om de kennis en leerervaringen die voortkomen uit de activiteiten uit de acties van het Nationaal Masterplan Lopen te verwerken in haar kennisproducten zoals publicaties, tools, bijeenkomsten en cursussen. Doelgroepen zijn overheden, marktpartijen en onderwijsinstellingen in met name de domeinen mobiliteit en inrichting en beheer openbare ruimte. Ook zal CROW bij haar op het thema lopen gerichte projecten afstemming zoeken met de relevante acties uit dit Masterplan en de aangesloten partijen betrekken.

Het **European Urban Knowledge Network (EUKN)** is het enige door EU-lidstaten gestuurde netwerk op het gebied van stedelijk onderzoek, beleid en praktijk en ondersteunt nationale en regionale overheden en belanghebbenden bij het bevorderen van duurzame stedelijke ontwikkeling. Stedelijke mobiliteit speelt hierin een sleutelrol, met als doel om rechtvaardige, gezonde en bereikbare steden te creëren. Om lopen als de meest duurzame manier van mobiliteit te bevorderen, neemt het EUKN de rol van 'knowledge broker' en verbinder tussen verschillende actoren, van lokaal tot Europees, in. Voor het Nationaal Masterplan Lopen gaat het EUKN met name aan de slag met acties die een Europese dimensie hebben en die gaan over het ondersteunen van strategie, beleid en bewustwording. In 2024 bestaat het EUKN, met zijn officiële zetel in Nederland en secretariaat in Den Haag, uit de landen België, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Polen, Slovenië, Spanje en Tsjechië.

JOGG zet zich vanaf 2010 in voor een gezonde samenleving waarin het voor elk kind mogelijk en makkelijk is om gezond te leven. Wij richten ons daarbij specifiek op de jeugd, want een gezonde toekomst begint bij een gezonde jeugd. Met een onderbouwde integrale aanpak maken we de leefomgeving van kinderen en jongeren gezonder. En omdat een gezonde leefstijl niet gelijk verdeeld is in Nederland geven we juist op plekken waar een gezonde leefomgeving niet vanzelfsprekend (betaalbaar) is, een steuntje in de rug. Centraal staat de samenwerking tussen gemeenten, maatschappelijke organisaties, bedrijven en alle volwassenen rondom een kind. Momenteel zijn 221 van de 342 gemeenten in Nederland JOGG-gemeenten. Wij zullen ons inzetten voor het aanjagen en agenderen van lopen en door te adviseren op en verbinden van initiatieven in ons werknet van gemeenten.

Kenniscentrum Sport en Bewegen draagt bij aan een vitaal en sociaal Nederland, waarin iedereen een leven lang met plezier kan sporten en bewegen. We maken kennis uit wetenschap, beleid en praktijk beschikbaar en toepasbaar voor professionals in bewegen, zorg, welzijn, overheid, de sport en onderwijs. We brengen kennis in voor verschillende acties uit dit Nationaal Masterplan.

DOVA en CROW-KpVV vormen samen de **OV-campus**. De OV-campus brengt de samenwerking vanuit expertise op het gebied van 1) data en informatie, 2) beleidsondersteuning en beleidsontwikkeling én 3) kennis van specifieke OV-thema's, op een hoger plan. De OV-campus levert in het Nationaal Masterplan Lopen een bijdrage aan verschillende acties rondom lopen & OV. Ook denkt zij vanuit haar eigen ervaring met interprovinciaal overleg graag mee over het provincie-overleg lopen. Ook denkt de OV-campus mee over opkomende vraagstukken rond datagedreven werken waar OV-data en loop-data elkaar vanuit reizigers of beleidsperspectief kunnen versterken.

Het **Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)** zet zich in voor een gezonde bevolking en een duurzame, veilige en gezonde leefomgeving. Dit doen we op basis van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek en advies. Het RIVM richt zich daarbij o.a. op het ontwikkelen, samenbrengen en verspreiden van kennis over een gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten en een gezonde leefstijl. Daarom draagt het RIVM ook bij aan het Masterplan Lopen.

Instituut voor Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid (SWOV) heeft als missie om met kennis uit wetenschappelijk onderzoek bij te dragen aan een veiliger wegverkeer. SWOV draagt graag bij aan het Nationaal Masterplan Lopen door haar verkeersveiligheidskennis en expertise beschikbaar te stellen. SWOV zet zich onder meer in voor een betere registratie van verkeersongevallen in het algemeen en dus ook voor verkeersongevallen met voetgangers. In de jaarlijkse Staat van de verkeersveiligheid worden ontwikkelingen in aantallen verkeersdoden en ernstig verkeersgewonden onder voetgangers geanalyseerd. SWOV deelt deze en andere kennis om inzicht in voetgangerveiligheid te vergroten. Ook stelt SWOV haar kennis graag beschikbaar voor de ontwikkeling van nieuwe ontwerprichtlijnen, bijvoorbeeld door plaats te nemen in een werkgroep.

VeiligheidNL is hét kenniscentrum voor letselpreventie. VeilighheidNL zet zich al 40 jaar in om het leven van miljoenen mensen veilig(er) te maken door veilig gedrag in een veilige omgeving te stimuleren. Binnen het Nationaal Masterplan Lopen zet VeiligheidNL zich in voor een betere en bredere registratie van en meer inzicht in voetgangersveiligheid. Dit doen we met kennis vanuit onderzoek, wetenschap, interventies en gedrag.

Visio Zicht op Toegankelijkheid maakt deel uit van Koninklijke Visio, expertisecentrum voor blinde en slechtziende mensen. De afdeling Toegankelijkheid streeft naar een samenleving die in al haar facetten de diversiteit van de mens respecteert en omarmt. Visio Zicht op Toegankelijkheid wil actief bijdragen aan het Nationaal Masterplan Lopen door te zorgen dat ontwerpen geschikt zijn voor iedere voetganger, ongeacht hun mogelijkheden, ongeacht de veranderende samenleving met alle uitdagingen op het gebied van verstedelijking, verdichting en nieuwe stille (deel)voertuigen. De voortgang en kennis die wij ophalen binnen de activiteiten van het NML zullen wij delen met onze consortiumpartners van Kennis over Zien (expertiseorganisaties Bartiméus en de Robert Coppes Stichting en de belangenverenigingen Oogvereniging en MaculaVereniging).

Private partijen

DTV wil meer ruimte maken voor voetgangers; in het beleid, maar ook letterlijk op straat. Lopen is immers ruimte-efficiënt, duurzaam, gezond en goedkoop. Onze experts zijn betrokken bij kennisontwikkeling op het gebied van actieve mobiliteit, en het opstellen van uiteenlopende richtlijnen en handboeken, waaronder de Ontwerpwijzer Voetgangers. DTV zet binnen het Nationaal Masterplan in op drie soorten acties. Op netwerkkaarten en studies, om te laten zien waar de voetganger prioriteit moet krijgen. Op training en opleiding om lopen een volwaardige plek te geven in ontwerp en beleid. En op toetsen, observeren en evalueren: om verkeer veiliger te maken voor de voetganger.

Goudappel heeft zichzelf tot doel gesteld om een duurzame samenleving te creëren waarin iedereen zich prettig kan bewegen. De voetganger speelt daarin een belangrijke rol: lopen is immers de meest duurzame vorm van mobiliteit. Om lopen voor iedereen vanzelfsprekend te maken, werken we samen met diverse partners mee aan het Nationaal Masterplan Lopen. Vanuit Goudappel richten we ons hierbij op voetgangers-netwerkkaarten, het stimuleren van lopen en het toegankelijk maken van de openbare ruimte.

Heijmans is een bouw- en ontwikkelbedrijf met 100 jaar ervaring. Heijmans wil de 'Maker zijn van de Gezonde Leefomgeving'. Heijmans heeft een strategie voor 2030, waarin wij uitspreken niet alleen een vakbekwame uitvoerder te willen zijn, maar ook een duurzame aanvoerder. Dit betekent dat we ons richt op maatschappelijke vraagstukken en actief willen bijdragen aan die maatschappelijke waarden. Lopen en wandelen draagt bij aan de gezondheid, leefbaarheid en duurzaamheid in wijken. Heijmans wil haar kennis van bouw en gebiedsontwikkeling inzetten, om het lopen te bevorderen. Naast deze bijdrage wil Heijmans leren van de partners in het Masterplan Lopen, om zo het lopen integraal onderdeel te laten zijn van gebiedsontwikkeling.

Molster Stedenbouw is een bureau met als specialisatie loopvriendelijke Stedenbouw en zal zich inspannen om de kennis en leerervaringen die voortkomen uit haar projecten gerelateerd aan lopen te delen met de deelnemers aan het Nationaal Masterplan Lopen, onder meer aansluitend bij de actie voetgangersnetwerken. Hiernaast gebruikt zij haar netwerk om kennis verder te verspreiden.

Movares werkt aan een leefbaar, bereikbaar en duurzaam Nederland. Wij kijken altijd naar het geheel: naast mobiliteit beschouwen we eveneens stedelijke en ruimtelijke ontwikkelingen. Lopen is de meest duurzame vorm van mobiliteit. Toch is er maar weinig aandacht voor de voetganger: dat moet én kan anders! Door gebruik te maken van data en innovaties komen we samen tot passende ontwerpen voor voetgangers: efficient, betaalbaar en duurzaam. We zetten onze kennis en expertise graag in voor het Nationaal Masterplan Lopen, want lopen verdient een prominente rol in de dagelijkse praktijk.

Rebel werkt aan groene, leefbare steden waar iedereen mee kan doen met de maatschappij. Om dat te realiseren, zetten we mobiliteit in als middel. Lopen is daarbij essentieel. De afgelopen jaren zijn er op het gebied van lopen veel stappen gezet, maar er is nog steeds werk aan de winkel. Wij zetten graag samen met de andere partners van het Nationaal Masterplan Lopen de volgende stap. Binnen het Nationaal Masterplan Lopen draagt Rebel bij aan de thema's loopbeleid en lopen in gebiedsontwikkeling. Daarbij bouwen we voort op de toolbox loopbeleid die we in opdracht van het Ministerie van IenW en de City Deal Ruimte voor Lopen ontwikkelden, en op de 'MobiliteitsProgramma van Eisen' die wij voor verschillende gebiedsontwikkelingen opstelden. Ook denken we mee met de mogelijkheden voor het in kaart brengen van kosten en baten van lopen.

Rondom Lopen Groep wil ervoor zorgen dat lopen en de fysieke en mentale ondersteuning die daarbij nodig is, voor alle mensen bereikbaar is en/of blijft. RondOm Lopen Groep bestaat uit verschillende bedrijven die met elkaar samenwerken. In totaal zetten meer dan 350 bevlogen (zorg)professionals zich elke dag in om het verschil te maken, waaronder podotherapeuten, fysiotherapeuten, leefstijlcoaches, bewegings- en gezondheidswetenschappers, (GZ)psychologen, orthopedagogen, medisch pedicures, echografisten, klinisch epidemiologen, orthopedische (schoen)technologen en onderwijsontwikkelaars. Wij zijn te vinden op meer dan 500 locaties in Nederland, met name in eerstelijns gezondheidscentra. Daarnaast werken we samen met relevante partners en zijn we actief binnen bedrijven, verschillende ziekenhuizen, op de sportvelden en in zelfstandige behandelklinieken. Door sterk met elkaar verbonden te zijn, elkaar te inspireren en van elkaar te leren, kunnen we de impact maken die ons hart sneller laat kloppen. Samen lopen we verder dan alleen. Binnen het Nationaal Masterplan Lopen draagt Rondom

Lopen bij aan een breed scala van acties, van opleiden en samenwerken tot lopen stimuleren en meedenken over de fysieke inrichting van de leefomgeving.

Royal HaskoningDHV ziet de groeiende aandacht voor de voetgangersmodaliteit als een kans om concreet invulling te geven aan oplossingen die bijdragen aan een duurzame, gezonde leefomgeving. De voetganger neemt hierin een centrale positie. Bij Royal HaskoningDHV bundelen we onze expertise op gebieden zoals voetgangersbeleid, stedelijke planning, gedragsverandering en het gebruik van data en digitale tools om gemeenten te helpen hun doelen te bereiken. Binnen het Nationaal Masterplan Lopen zetten we ons in op zowel kennisontwikkeling, als verbinden, om te komen tot concrete resultaten.

SOAB Adviseurs Woning- en Leefomgeving (SOAB) heeft veel ervaring met bewoners- en scholenbegeleiding bij leefbaarheidsprojecten, en met schoolomgevingsprojecten. Zij zet deze kennis in bij hieraan gerelateerde acties.

Bij **Sweco** werken we samen aan het transformeren van de samenleving. We zijn toegewijd aan het co-creëren van oplossingen die ingaan op verstedelijking. Inspelen op de voetganger is daarbij essentieel. Door te focussen op lopen, kunnen we bijdragen aan een duurzame, gezonde en toegankelijke leefomgeving. Met onze expertise op gebieden zoals verkeersveiligheid, toegankelijkheid, data-analyse en omgevingsmanagement zetten we ons in voor het Nationaal Masterplan Lopen. Hierbij richten we op kennisontwikkeling, evaluatie en gebruiken wij ons netwerk om kennis en bewustzijn te verspreiden.

Advies- en ingenieursbureau **Witteveen+Bos** steunt de ontwikkeling van het Nationaal Masterplan Lopen. Binnen onze organisatie adviseren we over duurzame mobiliteit en de gezonde leefomgeving. De voetganger is daarin onmisbaar, maar op dit moment nog vaak onzichtbaar. Daarom hebben we afgelopen jaren samengewerkt om de voetganger meer als volwaardige verkeersdeelnemer te gaan beschouwen in onze studies door onder meer voetgangersmodellen te bouwen, netwerken te creëren en ontwerpprincipes op te stellen. We zetten nu de volgende stap om lopen als hefboom in te zetten om wijken uit (sociaal) isolement te kunnen halen. Binnen het Nationaal Masterplan Lopen draagt Witteveen+Bos graag bij aan de ontwikkeling van kennis en ontwikkeling van data en netwerken rondom lopen.

Foto: Willmar Dik

Een rode loper voor de voetganger

9

Platform Ruimte voor Lopen voert de regie op de uitvoering van het Masterplan

Foto: Gemeente Maastricht

Het eigenaarschap van de acties en de verantwoordelijkheid voor het uitrollen van die acties, ligt bij de partijen die zich aan de individuele acties committeren. Partijen dragen aan acties bij in de vorm van menskracht en/ of middelen. Het organiseren van financiële middelen gebeurt per actie. De partijen die zich met de actie bezighouden, zijn hiervoor gezamenlijk verantwoordelijk. Zij kunnen ofwel zelf financieel bijdragen, ofwel gezamenlijk elders bekostiging voor de uitvoering van de actie regelen. Het Platform Ruimte voor Lopen voert de regie op de uitvoering van dit Masterplan. Dat betekent dat het bureau van het Platform:

- Eerste aanspreekpunt is voor partijen die vragen hebben over het Masterplan en / of zich bij het Masterplan aan willen sluiten.
- Zorgt voor het opstellen van een Uitvoeringsagenda, in nauwe samenwerking en afstemming met deelnemende partijen.
- Waar nodig ondersteuning biedt bij het zoeken naar bekostiging van acties. Bijvoorbeeld via het leggen van contacten. Het Platform heeft zelf geen budget ter beschikking voor de individuele acties.
- De voortgang van de acties monitort en meedenkt als partijen in de uitvoering van een actie ergens tegenaan lopen.
- Verbinding tussen partijen die deelnemen aan het Masterplan faciliteert, bijvoorbeeld door jaarlijks een aantal bijeenkomsten te organiseren. Partijen zijn zelf verantwoordelijk voor het contact met andere partijen met wie zij specifieke acties uitvoeren.
- Zorgt voor de brede communicatie over het Masterplan.

Verhouding City Deal, Platform en Nationaal Masterplan Lopen

Dit Nationaal Masterplan Lopen is een coproductie van tientallen overheden, maatschappelijke organisaties, private organisaties en kennisinstellingen en is opgesteld onder aanvoerderschap van het Platform en de City Deal Ruimte voor Lopen.

De meeste partners van de huidige City Deal sluiten aan bij het Nationaal Masterplan Lopen en werken de komende jaren mee aan de uitvoering geeft aan de acties. De samenwerking van de huidige City Deal koplopersgroep wordt bestendigd onder de vlag van het Platform. Zo borgen we de schaalvergroting van de bestaande samenwerking en verankeren we de initiatieven op nationaal niveau.

De lopende werklijnen en werkgroepen van de huidige City Deal gaan verder of worden ondergebracht bij een actie van het NML onder regie van het Platform Ruimte voor Lopen. Een eventuele verlenging van de City Deal op specifieke onderdelen is nog in verkenning. Dat heeft geen invloed op de regie op het Nationaal Masterplan: deze is ondergebracht bij het Platform.

Foto: Wilmar Dik

Bijlage 1 Betrokken partijen per actie

Deze bijlage bevat per actie een overzicht van welke partijen ermee aan de slag gaan. De exacte rolinvulling is vaak nog nader te bepalen.

Kennis en data over lopen ontwikkelen

1 Registratie van zowel verkeersongevallen als valongevallen met voetgangers verbreden en verbeteren, en meer inzicht verkrijgen in voetgangersveiligheid.

Gemeente Rotterdam, Heijmans, MENSenSTRAAT, Ministerie van IenW, Provincie Zuid-Holland , Sweco, SWOV, VeiligheidNL , Voetgangersbeweging Nederland, VVN

2 Onderzoeksagenda opstellen, herijken en uitvoeren; zowel vragen in het fysieke als het sociale / maatschappelijke domein; daarop in ieder geval:

a Wegwijzer maken door alle bestaande voetgangersdata en onderzoeksmethodieken, en suggesties aanreiken voor hoe gemeenten hier zelf mee aan de slag kunnen om in kaart te brengen, waar, wanneer, waarom etc. mensen lopen.

BUas, CROW, Gemeente Rotterdam, Gemeente Utrecht, Goudappel, MENSenSTRAAT, Ministerie van IenW, Molster Stedenbouw, Movares, OV-campus (CROW/DOVA), Provincie Noord-Holland, Provincie Zuid-Holland, Rondom Lopen Groep, Royal HaskoningDHV, Sweco, Wandelnet, Witteveen+Bos

b Kennis ontwikkelen via datagedreven inzichten, waaronder het ontwikkelen van een instrumentarium om de ontwikkeling van de Nederlandse loopcultuur te meten

BUas, Movares

c Inzicht in baten en kosten van investeringen in lopen vergroten en instrument ontwikkelen om baten en kosten van investeringen in lopen inzichtelijk te maken

Alles is Gezondheid, CROW, Gemeente Den Haag, Goudappel, Kenniscentrum Sport en Bewegen, MENSenSTRAAT, Ministerie van IenW, Molster Stedenbouw, Provincie Zuid-Holland, Rebel, RIVM, Rondom Lopen Groep, Royal HaskoningDHV, Stichting Gezond Natuurwandelen, Sweco

3 Vergroten van eigenaarschap en samenwerking rond lopen door bestuur en politiek

Beweegalliantie, European Urban Knowledge Network (EUKN), Gemeente Nijmegen, Ministerie van VRO, NOC*NSF, Rondom Lopen Groep, Wandelnet

4 Extra inzet plegen om meer partijen uit het sociale domein aan het Masterplan en de uit te voeren acties te verbinden.

Beweegalliantie, BLCN, Gemeente Rotterdam, Gemeente Zwolle, Heijmans, Ministerie van VWS, NOC*NSF, Rondom Lopen Groep, RIVM, Stichting Gezond Natuurwandelen, Wandelnet

5 Samenwerking tussen provincies versterken door het opzetten van een provincie-overleg lopen en wandelen

OV-campus (CROW/DOVA), Provincie Groningen, Provincie Gelderland, Provincie Noord-Holland, Provincie Overijssel, Provincie Utrecht, Provincie Zuid-Holland, Stichting Gezond Natuurwandelen, Vervoerregio Amsterdam, Wandelnet

6 Samenwerking tussen gemeenten versterken door het opzetten van een gemeente-overleg lopen

Gemeente Den Haag, Gemeente Maastricht, Gemeente Rotterdam, Gemeente Utrecht, Gemeente Wageningen

7 Handreiking 'ruimte maken voor burgerinitiatieven over lopen en wandelen' voor gemeenten opstellen

Alles is Gezondheid, Heijmans, MENSenSTRAAT, Royal HaskoningDHV, SOAB, Staatsbosbeheer, Stichting Gezond Natuurwandelen, Sweco, VoetgangersVereniging Nederland

8 Borgen en (door)ontwikkelen van de kwaliteit en bekendheid van recreatieve wandelnetwerken, zowel regionaal als landelijk

ANWB, Gemeente Nijmegen, Provincie Noord-Holland, Provincie Zuid-Holland, Rondom Lopen Groep, Staatsbosbeheer, Wandelnet

9 Lopen volwaardig onderdeel maken van relevante opleidingen in het hoger onderwijs

BUas, CROW, DTV, Gemeente Den Haag, Gemeente Zwolle, Goudappel, Provincie Overijssel, Rondom Lopen Groep, Royal HaskoningDHV, Stichting Gezond Natuurwandelen, Visio Zicht op Toegankelijkheid

10 Geaccrediteerd bijscholingstraject over lopen ontwikkelen voor professionals die al actief zijn in het werkveld

BUas, CROW, DTV, Goudappel, Rondom lopen Groep, Visio Zicht op Toegankelijkheid

11 Kennis over lopen opnemen in beroepscompetentieprofielen van zorgverleners, ontwerpers, woningcorporaties, gebiedsontwikkelaars, recreatie-kundigen, etc.

BUas, Rondom Lopen Groep, Visio Zicht op Toegankelijkheid

12 Onderzoeken hoe investeringen in lopen en voetgangersinfrastructuur (sociaal én fysiek domein) te bekostigen en hoe dat tussen partijen en overheidslagen te organiseren

Fietsersbond, Gemeente Rotterdam, MENSenSTRAAT, Staatsbosbeheer

13 Provinciale en regionale subsidies beschikbaar maken voor het inrichten van goede looproutes naar het openbaar vervoer.

Gemeente Tilburg, Gemeente Utrecht, Goudappel, MENSenSTRAAT, OV-campus (CROW/DOVA), Provincie Gelderland, Provincie Groningen, Provincie Noord-Holland, Provincie Overijssel, Provincie Zuid-Holland, Vervoerregio Amsterdam, Wandelnet

14 Kansenanalyse voor financiering opstellen voor provincies en gemeenten: welke bestaande subsidies zijn inzetbaar voor lopen?

Gemeente Utrecht, Provincie Groningen, Provincie Noord-Holland, Provincie Overijssel, Provincie Utrecht, Provincie Zuid-Holland

15 Overheden (gemeenten, waterschappen, regio's, provincies, Rijk) stimuleren om loopbeleid te maken en waar nodig wet- en regelgeving aan te passen t.b.v. de voetganger

ANWB, Beweegalliantie, European Urban Knowledge Network (EUKN), Fietsersbond, JOGG, Ministerie van IenW, Ministerie van VRO, Ministerie van VWS, NOC*NSF, Rebel, Voetgangersbeweging Nederland, VoetgangersVereniging Nederland

16 Laagdrempelig inzichtelijk maken hoe de voetganger nu verankerd is in landelijke wet- en regelgeving en verkennen van benodigde wijzigingen in wet- en regelgeving om meer ruimte voor de voetganger te maken

MENSenSTRAAT, Voetgangersbeweging Nederland, VVN

17 Wegwijzer maken voor gemeenten over het realiseren en in stand houden van obstakelvrije ruimte op voetpaden. Hoe ga je om met allerlei objecten die de loopruimte verkleinen zoals gestalde fietsen, winkeluitstallingen, laadpalen, terrassen, geveltuintjes etc.? Welke kansen zijn er om de obstakelvrije ruimte op de stoep te realiseren en te behouden? Wat mag wel en niet volgens APV? Etc.

Beweegalliantie, CROW , DTV, Gemeente Den Haag, MENSenSTRAAT, Royal HaskoningDHV, Visio Zicht op Toegankelijkheid, Voetgangersbeweging Nederland, VoetgangersVereniging Nederland, VVN

18 Onderzoeken welke doelgroepen met welke middelen / interventies tot (meer) lopen aangezet kunnen worden, met specifieke aandacht hoe professionals en intermediairs (zorgprofessionals, huisartsen, schuldhulpverleners, woningcorporaties, etc.) hier een rol in kunnen spelen.

Alles is Gezondheid, ANBO-PCOB, ANWB, Beweegalliantie, Gemeente Nijmegen, Gemeente Rotterdam, Gemeente Zwolle, Rondom Lopen Groep, Royal HaskoningDHV, Stichting Gezond Natuurwandelen, Vervoerregio Amsterdam

19 Opschalingsmogelijkheden van loopminuten-kaarten verkennen

Beweegalliantie, European Urban Knowledge Network (EUKN), Gemeente Eindhoven, Gemeente Rotterdam, Gemeente Zwolle, Goudappel, Movares, Royal HaskoningDHV

20 Beweegvriendelijke schoolomgeving en lopen naar en tijdens school, de kinderopvang, peuterspeelzaal en consultatiebureau stimuleren

Beweegalliantie, DTV, Gemeente Arnhem, Gemeente Nijmegen, Goudappel, JOGG, Kenniscentrum Sport en Bewegen, SOAB, VVN, Gemeente Groningen

21 Lopen meer aandacht geven in werkgeversaanpakken, zoals Werken in Beweging

Alles is Gezondheid, Beweegalliantie, DTV, European Urban Knowledge Network (EUKN), Goudappel, Kenniscentrum Sport en Bewegen, Provincie Noord-Holland, Provincie Overijssel , Rijksvastgoedbedrijf, Rondom Lopen Groep, Sweco, Wandelnet

22 Kennis over voetgangersnetwerkkaarten bundelen en doorontwikkelen en toepasbaar maken voor ruimtelijke en mobiliteitsplannen

BUas, CROW, DTV, Gemeente Den Haag, Gemeente Eindhoven, Gemeente Groningen, Gemeente Rotterdam, Gemeente Utrecht, Goudappel, MENSenSTRAAT, Molster Stedenbouw, Movares, Provincie Noord-Holland, Provincie Zuid-Holland, Royal HaskoningDHV, Stichting Gezond Natuurwandelen, Sweco, Wandelnet, Witteveen+Bos

23 Overzicht en aanpak van fysieke barrières voor voetgangers maken

Gemeente Rotterdam, Gemeente Wageningen, Goudappel, Gemeente Utrecht, Provincie Zuid-Holland, Staatsbosbeheer, Stichting Gezond Natuurwandelen, Sweco, VoetgangersVereniging Nederland, Wandelnet

24 Kennis ontwikkelen en verspreiden over veilig en snel oversteken

BUas, CROW, DTV, Gemeente Rotterdam, Gemeente Tilburg, Gemeente Utrecht, Heijmans, MENSenSTRAAT, Ministerie van IenW, Provincie Noord-Holland, SWOV, Visio Zicht op Toegankelijkheid, VVN

25 Integrerende aanpak openbaar vervoer en lopen ontwikkelen

Ministerie van IenW, OV-campus (CROW/DOVA), Provincie Noord-Holland, Provincie Zuid-Holland, Vervoerregio Amsterdam, Visio Zicht op Toegankelijkheid

26 Kern van de Ontwerpwijzer voetgangers (en eventuele andere richtlijnen rond lopen en toegankelijkheid) breed onder de aandacht brengen en het gebruik ervan bevorderen met bijzondere aandacht voor (1) toegankelijkheid en (2) looproutes naar OV

CROW, DTV

27 Handreiking maken voor gemeenten, provincies, waterschappen en woningcorporaties met eisen en wensen rond lopen die zij in aanbestedingen, MobiliteitsProgramma's van Eisen (MPvE's) en gebiedskaders rond gebiedsontwikkeling kunnen meenemen

Alles is Gezondheid, BUas, CROW, Gemeente Eindhoven, Gemeente Rotterdam, Gemeente Tilburg, Gemeente Utrecht, Gemeente Zwolle, Goudappel MENSenSTRAAT, Molster Stedenbouw, Provincie Noord-Holland, Provincie Utrecht, Provincie Zuid-Holland, Rebel, Rijksvastgoedbedrijf, RIVM, Sweco, Visio Zicht op Toegankelijkheid, Voetgangersbeweging Nederland, Voetgangers-Vereniging Nederland, Wandelnet, Witteveen+Bos

28 Handreiking maken voor gemeenten over hoe zij aannemers en bouwers kunnen instrueren over het borgen van toegankelijke en veilige looproutes tijdens (weg) werkzaamheden

CROW, Goudappel, Kenniscentrum Sport en Bewegen, Provincie Zuid-Holland, Rijksvastgoedbedrijf, Sweco, Visio Zicht op Toegankelijkheid, Voetgangersbeweging Nederland, VoetgangersVereniging Nederland

29 Overzicht maken van showcases van groene routes (ontwerp + proces)

Beweegalliantie, European Urban Knowledge Network (EUKN), Gemeente Nijmegen, Gemeente Rotterdam, Gemeente Utrecht, Ministerie van VRO, Wandelnet

30 Best practices delen over hoe ruimte voor voetganger is gecreëerd in een traject met conflicterende ruimteclaims

CROW, Gemeente Den Haag, Gemeente Rotterdam, Gemeente Utrecht, Gemeente Wageningen, Gemeente Zwolle, Goudappel, Kenniscentrum Sport en Bewegen, MENSenSTRAAT, Ministerie van VRO, Molster Stedenbouw, Provincie Noord-Holland, Provincie Zuid-Holland, SOAB, Sweco, Visio Zicht op Toegankelijkheid

Foto: Gemeente Utrecht - Petra Appelhof

Bronnen

i Wandelnet (2021). Nationale Wandelmonitor 2021.

ii Gössling, S., Choi, A., Dekker, K. and Metzler, D. (2018). The social cost of automobility, cycling and walking in the European Union. Ecological Economics 158: 65-74.

iii KiM (2024). Loopfeiten 2024.

iv CBS (2022). Kernprognose 2022–2070: Door oorlog meer migranten naar Nederland.

https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/kernprognose-2022-2070-door-oorlog-meer-migranten-naar-nederland?onepage=true#c-4--Ontwikkeling-van-de-bevolking

v CBS. Bevolking in de toekomst.

https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/bevolkingsgroei/toekomst

vi Methorst (2021). Exploring the pedestrians realm.

vii IenW (2023). Vaker te voet. Een onderzoek naar de motivaties en belemmeringen om vaker voor lopen te kiezen.

viii I&O Research (2024). Nederlands Vrijetijdsonderzoek 2022/2023.

ix Sportenbewegenincijfers.nl

x Wandelnet (2021). Nationale Wandelmonitor 2021.

xi Wandelnet (2021). Nationale Wandelmonitor 2021.

xii Wandelnet (2021). Nationale Wandelmonitor 2021.

xiii Wandelnet (2021). Nationale Wandelmonitor 2021.

xiv Sportenbewegenincijfers.nl

xv Stens et al (2023). Relationship of Daily Step Counts to All-Cause Mortality and Cardiovascular Events. Gepubliceerd in Journal of the American College of Cardiology, Volume 82, Issue 15, 10 October 2023.

xvi KiM (2024). Loopfeiten 2024.

xvii Wandelnet en ANWB (2022). Trendrapport jongeren en wandelen.

xviii KiM (2024). Loopfeiten 2024.

xix Albrecher et al (2022). Mobilité piétonne: le rôle des bancs publics dans la promotion de la marche.

xx KiM (2024). Loopfeiten 2024.

xxi Wandelnet. De 6 wandelleefstijlen.

xxii Wandelnet (2021). Nationale Wandelmonitor 2021.

xxiii KiM (2024). Loopfeiten 2024.

xxiv KiM (2024). Loopfeiten 2024.

xxv RondOm Lopen Groep

xxvi Diverse bronnen: Rob Methorst, Dietske Bedeaux en Ontwerpwijzer voetganger.

xxvii Methorst (2021). Exploring the pedestrians realm.

xxviii Transport Infrastructure Ireland (2020). Travelling in a woman's shoes.

xxix IenW (2023). Vaker te voet. Een onderzoek naar de motivaties en belemmeringen om Vaker voor lopen te kiezen.

xxx Olij, van der Does & Molendijk (2023). Ongevallen met voetgangers in 2022. VeiligheidNL, Amsterdam.

xxxi ANWB (2023). Meer ruimte voor recreatie. Verkenning nationaal toekomstig recreatietekort

xxxii PBL (2023). Natuur in en om de stad.

xxxiii Duijf en Van den Berg (2022). Feiten en cijfers over het aantal mensen met een beperking.

https://www.allesoversport.nl/thema/meedoen-door-sport-en-bewegen/feiten-en-cijfers-over-het-aantal-mensen-met-een-beperking/

xxxiv Ausserer, K., Füssl, E. & Risser, R. (2013) Nutzer-Innenbefragung: Was gefält am gehen und was hält davon ab? – Endberichgt, Factum, Wien.

xxxv Institute for positive health. Wat is positieve gezondheid?

https://www.iph.nl/positieve-gezondheid/wat-is-het/

Colofon

10 oktober 2024

Het Nationaal Masterplan Lopen is een initiatief van het Platform Ruimte voor Lopen en de City Deal Ruimte voor Lopen.

Het platform Ruimte voor Lopen is sinds 2019 een plek voor uitwisseling en samenwerking, bedoeld voor organisaties en professionals die meer ruimte voor lopen willen creëren. Meer ruimte voor lopen in het hoofd, in het beleid en buiten op straat in stad en land. Het platform maakt het gezamenlijk belang van lopen zichtbaarder, vergroot en verbindt de kennis over lopen en deelt goede voorbeelden.

De City Deal Ruimte voor Lopen is in december 2020 officieel van start gegaan. Met dit samenwerkingsverband committeren gemeenten, Rijksoverheid en maatschappelijke partijen en bedrijven zich om vier jaar te experimenteren met loopbeleid in een stedelijke omgeving.

Het Nationaal Masterplan is in samenwerking met meer dan zestig partijen in diverse sessies tot stand gekomen in de periode januari tot september 2024. Een woord van dank aan allen die hieraan hebben bijgedragen.

Filip van As, coördinator Platform Ruimte voor Lopen
Martine de Vaan, programmaleider City Deal Ruimte voor Lopen
Hannah Kandel (Rebel), penvoerder
André de Wit (DTV), penvoerder

Projectondersteuning
Iris Visser

Communicatie
Merel Eijken

Design & illustraties
Hoogteyling BNO, www.hoogteyling.nl

Productie
Magneet Communicatie Centrum, Schiedam

Versie 058

info@ruimtevoorlopen.nl
ruimtevoorlopen.nl